

Kronika życia literackiego w PRL 1949

Oprac. Maria Brykalska

Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

1 9 4 9

opracowała

Maria Brykalska

1949

STYCZEŃ

od 1 O b c h o d y R o k u M i c k i e w i c z o w s k i e g o ,
ogłoszonego z okazji stu pięćdziesiątej rocznicy urodzin Adama
Mickiewicza, zainaugurowano w dn. 5 XI 1948 uroczystym posie-
dzeniem Ogólnopolskiego Komitetu Wykonawczego Roku Mickiewi-
czowskiego pod protektoratem prezydenta B. Bieruta (zob. poz.

/48/). Komitety rocznicowe, które powstawały w całym kraju
w miastach wojewódzkich, powiatowych i gminach przystąpiły do
prac związanych z przygotowaniem programów uroczystości. Prog-
ramy obejmowały akademie, odczyty, imprezy artystyczne, kon-
kursy recytatorskie i inscenizacyjne oraz wystawy. Literaci
uczestniczyli w pracach komitetów oraz w imprezach.

13 II odbyła się a k a d e m i a w Warszawie, w Domu
Związku Nauczycielstwa Polskiego (przy ul. Smulikowskiego 6-8/).
Odczyty wygłosili: T. Wojeński: Mickiewicz jako poeta i działacz
społeczny oraz W. Borowy: Uwagi o poezji Mickiewicza. Następnie
otwarta została w jednej z sal domu ZNP wystawa Mickiewiczowska.

I n s c e n i z a c j e p o ś w i ę c o n e M i c -
k i e w i c z o w i : 21 I Teatr Polski (Bielsko - Cieszyn) wy-
stawił montaż sceniczny Mickiewicz w układzie Z. Hierowskiego,
reż. W. Stanisławskiej-Lothe, scenogr. F. Krassowskiego. 7 V
Teatr Polski w Warszawie przedstawił widowisko Mickiewicz z nami
w insc. i reż. J. Kreczmara, scenogr. M. Nalewajskiego. Wyboru
tekstów dokonali M. Jastrun i L. Kruczkowski. 10 VI w Teatrze
im. Słowackiego w Krakowie odbyła się premiera widowiska zatytułowanego Mickiewicz, w układzie dramatycznym S. W. Balickiego,

9

insc. i reż. B. Dąbrowskiego, scenogr. A. Pronaszki. W czerwcu Teatr Rapsodyczny w Krakowie wystawił adaptację Pana Tadeusza, w reż. M. Kotlarczyka, scenogr. T. Ostaszewskiego; Pana Tadeusza wystawił również Ochotniczy Zespół Młodzieży Szkolnej w Wejherowie. Państwowy Teatr "Wybrzeże" w Gdyni wystawił widowisko pt. Ja kocham cały naród w opracowaniu i reżyserii H. Gallowej. 23 VI, w noc świętojańską, zorganizowano w Warszawie na Wiśle widowisko zatytułowane Noc czterech wieszczów ku czci Mickiewicza, Słowackiego, Chopina i Puszkina. Ponadto w teatrach stołecznych i prowincjonalnych odbywały się poranki artystyczne, na których program składały się recytacje utworów Mickiewicza oraz referaty i odczyty poświęcone jego twórczości; m. in. na porankach w dn. 27 II i 6 III w Lubelskim Teatrze Miejskim odczyty wygłosił J. Kleiner.

obnot. [J. A. SZCZEPAŃSKI: Mickiewicz pośród "akademii ku czci". "Teatr", nr 7/8, s. 41 - 45.

R a d i o : 26 I Polskie Radio rozpoczęło cykl audycji poświęconych rocznicy w wykonaniu laureatów konkursu Polskiego Radia na najlepszą recytację tekstu Mickiewiczowskiego (rozstrzygniętego w dn. 22 XII 1948; zob. poz. /48). Wykonawcami byli: J. Leszczyński (26 I), W. Brydziński (28 I) i S. Martyka (30 I). 29 I Rozgłośnia Krakowska nadała Grażynę w opracowaniu radiofonicznym Z. Leśnodorskiego. Od marca w każdą sobotę nadawana była półgodzinna audycja pod nazwą Wieczory mickiewiczowskie.

W y s t a w y . 20 VI otwarta została centralna wystawa poświęcona Mickiewiczowi w Muzeum Narodowym w Warszawie. Wystawa została zorganizowana przez Ogólnokrajowy Komitet Roku Mickiewiczowskiego. Otwarcia dokonał premier J. Cyrankiewicz. Wystawę, która pozostawała w Warszawie do 14 IX zwiedziło

137 tys. osób, w tym 811 wycieczek. Następnie wystawa została przewieziona do Krakowa, a stąd kolejno do Wrocławia i Poznania.

J. KRZYŻANOWSKI: Przewodnik po wystawie jubileuszowej.

1798 - 1948. W-wa 1949. - A. SEMKOWICZ: Katalog wystawy jubileuszowej. Ogólnopolski Komitet Obchodu 150-lecia Urodzin A. Mickiewicza. W-wa 1949.

Ponadto w roku 1949 zorganizowano wystawy: we Wrocławiu (wystawa urządzona staraniem Zakładu Nar. im. Ossolińskich i Naczelnej Dyrekcji Ochrony Zabytków i Kultury), w Bydgoszczy, Cieszynie, Poznaniu, w Muzeum Świętokrzyskim w Kielcach oraz w Sanikach (wystawa objazdowa w autokarze).

P o m n i k i . Miejscowe Komitety Roku Mickiewiczowskiego uchwaliły wystawić pomniki poety w Bydgoszczy, Krakowie, Poznaniu i Warszawie. Ogólnopolski Komitet Roku Mickiewiczowskiego wydał odezwę wzywającą do zbiórki funduszy na budowę pomników. 24 XII wmurowano akt erekcyjny pod pomnik w Warszawie. (żob. poz. /50/).

W y d a n i a u t w o r ó w M i c k i e w i c z a .

W r. 1949 ukazały się m. in.: Ballady i romanse (w Bibl. Arcydzieł Poezji i Prozy), trzy wydania Grażyny (w Bibl. Arcydzieł Poezji i Prozy; Bibl. Uniwersytetów Ludowych i w Bibl. Pisarzy Polskich i Obcych), dwa wydania Konrada Wallenroda (Bibl. Pisarzy Polskich i Obcych; Księgi Polskie), pięć wydań Pana Tadeusza, w tym wydanie Podobizny rękopisów w opracowaniu T. Mikulskiego (Wyd. Zakładu Nar. im. Ossolińskich) oraz Poezje. T. 1 ze wstępem W. Kubackiego (Wyd. Zakładu Nar. im. Ossolińskich) i Wybór prozy publicystycznej w oprac. H. Szypera pt. Mickiewicz pisarz demokratyczny (Bibl. Polonistyczna; Seria: Rodowód Polskiej Myśli Demokratycznej).

N o w e p r a c e o M i c k i e w i c z u . W r. 1949 wyszły m. in. następujące książki: S. Fiszman: Mickiewicz w Rosji; L. Gomolicki: Dziennik pobytu Adama Mickiewicza w Rosji. 1824 - 1829; M. Jastrun: Mickiewicz (2 wydania); M. Jastrun: Poeta wolności i braterstwa. (Broszura wydana nakł. Biura Komitetu Wykonawczego Obchodu 150-lecia Urodzin A. Mickiewicza); W. Kubacki: Pierwiosnki polskiego romantyzmu; A. Milska: Adam Mickiewicz. Zarys popularny (2 wydania); B. Zakrzewski: Mickiewicz w Wielkopolsce.

W związku z rocznicą ukazały się specjalne tomy i numery czasopism; m. in. "Pamiętnik Literacki" R. 38 wyszedł z dedykacją: "W setną pięćdziesiątą rocznicę urodzin Adama Mickiewicza. 1798 - 1948" i poświęcony był w całości problematyce mickiewiczowskiej. Zagadnienie: Mickiewicz a teatr analizował specjalny numer czasopisma "Teatr" (nr 7/8). Ponadto wszystkie pisma literackie i literacko-społeczne drukowały w ciągu całego roku artykuły przynoszące wyniki nowych badań nad twórczością Mickiewicza. Dyskusji dotyczącej problematyki mickiewiczowskiej poświęcono również szereg posiedzeń PAU i Towarzystw Naukowych (zob. poz.   /).

O b c h o d y k u c z c i M i c k i e w i c z a z a g r a n i c ą : W A n g l i i wydany został nowy przekład Pana Tadeusza, dokonany przez G. Rapall-Noyes'a (wyd. w serii Everyman's Library) oraz książka zbiorowa pt. O Adamie Mickiewiczu. Wybór poezji i prozy poety. Wiersze o Mickiewiczu. Oprac. Z. Nowakowski, T. Terlecki i S. Gliwa (nakł. Zarządu Stowarzyszenia Polskich Kombatantów); A u s t r i a - w Wiedniu odbył się uroczysty wieczór ku czci Mickiewicza; C z e - c h o s ł o w a c j a - w Pradze otwarta została wystawa

Živý Mickiewicz. Akademie jubileuszowe zorganizowano w Pradze, Brnie, Morawskiej Ostrawie, Karlovy ^{ch}Varach. ^{Pomocito}Wyszedł w Pradze przekład Trybuny Ludów (pt. Tribuna národu) dokonany przez V. Buriana; F i n l a n d i a - w Helsinkach odbyła się akademia; F r a n c j a - w Collège de France wygłoszony został odczyt o Mickiewiczu, w prasie francuskiej ukazały się okolicznościowe artykuły /m. in. art. J. Cassou w "Les Lettres Françaises"/; N i e m c y - w Komische Oper w Berlinie odbyła się uroczystość, na której przemówienie o Mickiewiczu wygłosił G. Pohl; P a l e s t y n a - w Radiu Izrael nadano cykl audycji poświęconych Mickiewiczowi; R u m u n i a - w Bukareszcie zorganizowano uroczysty obchód poświęcony Mickiewiczowi; S t a n y Z j e d n o c z o n e - w uniwersytecie Columbia odbył się Wieczór Mickiewiczowski, Polonia amerykańska zorganizowała liczne uroczystości jubileuszowe; S z w a j c a r i a - akademia jubileuszowa odbyła się w Lozannie; W ł o c h y - przygotował pracę B. Chiavazza: La fortuna di Mickiewicz in druk. "Spr.PAU" t.50 nr 2 s.51-55 Italia; Z w i ą z e k R a d z i e c k i - uroczystości rocznicowe odbyły się w Moskwie, Leningradzie, Wilnie i Nowogródku oraz posiedzenia w Instytucie Filologicznym w Leningradzie i w Instytucie Światowej Literatury w Moskwie; prasa radziecka drukowała liczne artykuły popularyzujące postać i twórczość Mickiewicza.

J. Z. JAKUBOWSKI: Rok Mickiewiczowski. "Polonist.", nr 1, s. 5 - 10 i nadb. - Zarządzenie /Ministerstwa Oświaty dotyczące organizacji Roku Mickiewiczowskiego dla szkół wszystkich typów, kursów i świetlic/. (Instrukcja). *Pomocito bibliogr. podaje Polsko. Bibliografia Litwacka za r. 1949 poz. 3904-3983.*

1 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki o ut <http://reine.org.pl> Komisji Zasiłków, Subwencji i Stypendiów lite-

0

racjach, plastycznych i muzycznych. (Dz. urz. Min. Kult. i Szt.", nr 4 poz. 59). Komisja składała się z 3 podkomisji. W skład podkomisji do spraw literackich wchodziło: 1 przedstawiciel i 2 zastępców Związku Literatów Polskich powołani przez Ministra Kultury i Sztuki. Kadencja Komisji trwała 1 rok. Zarządzenie weszło w życie z dn. 1 stycznia 1949 r.

2

2 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki w sprawie utworzenia Centralnej Szkoły Pracowników Kulturalno-Społecznych w Jadwisinie k. Zegrza. ("Dz. urz. Min. Kult. i Szt.", nr 1, p. 1/). 3

2 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki w sprawie utworzenia Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca "Mazowsze". Cele i zadania Zespołu określił statut nadany przez Ministra Kultury i Sztuki. Sprawami Zespołu kierować miał dyrektor powoływany i odwoływany przez Ministra Kultury i Sztuki. ("Dz. urz. Min. Kult. i Szt.", nr 1, p. 3/).

Twórcą, organizatorem i pierwszym dyrektorem Zespołu był T. Sygietyński, który wraz z żoną M. Zimińską-Sygietyńską w 1948 r. zorganizował zespół młodzieży wiejskiej z regionów: łowickiego, kurpiowskiego i opoczyńskiego. Siedziba zespołu znajdowała się w Karolinie k. Warszawy. Pierwszy ^{publiczny} występ "Mazowsza" odbył się w dn. 6 XI 1950 r.

W. MACH: Mazowsze. "Nowa Kult." 1950 nr 37.

ok. 6 Rozstrzygnięcie konkursu na sztukę o tematyce warszawskiej ogłoszonego przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Na konkurs nadesłano 31 prac. Jury w składzie: P. Borowy, J. Iwaszkiewicz, J. Kreczmar, W. Padwa i S. Wygodzki postanowiło nie przyznać pierwszej nagrody, lecz ogólną sumę 200 tys. zł. podzielić między następujących autorów sztuk wyróżnionych: J. T. Dybowski - sztuka: Insurekcja, Cz. L. Jędraszko - sztuka: Rok 1905, H. M. Dębrowska - sztuka: Po godzinie dwunastej, I. Krzywicka - sztuka: Dzieje pewnej sutereny, J. Miller - sztuka: Jak dzuma, S. Nadzin - adaptacja sceniczna powieści Stolica P. Gojawiczyńskiej, J. Skowrońska-Feldmanowa - sztuka: Banhof i syrena.

9 D y s k u s j a o p o e z j i m ł o d y c h . R. Bratny w artykule Chronologie poetyckie ("Odrodzenie", nr 2) nawiązał do wypowiedzi A.Słuckiego i W.Wirpszy drukowanych w roku ubiegłym na łamach "Odrodzenia". A. Słucki w artykule O wyjście z kryzysu charakteryzując sytuację młodej poezji widział przyczynę kryzysu w "dwuznacznej postawie ideologicznej" poetów, "którzy włączając się w walkę polityczną naszych dni wytrąceni zostali ze swego warsztatu artystycznego, ulegli panice i rozdwojeniu, poszli na łatwiznę popisując się na szpaltach prasy i periodyków literackich raz to pseudo-politycznym płytkim poematem, raz to zalatującym egzystencjalistyczną beznadziejnością wierszem lirycznym". Zdaniem Słuckiego krytyka nie spełniła również swego zadania: "Nasi krytycy formułowali postulaty. Ale cóż z tego, jeśli słusznym nawet często wypowiedziom krytycznym nie towarzyszyła odpowiednia polityka redakcyjna czołowego pisma ławicowego "Kuźnicy", które faworyzowało staroświeckość, pseudoklasycyzm lub w najlepszym razie jakiś spóźniony futurizm./.../." W odpowiedzi na artykuł Słuckiego W.Wirpsza (Czyżby kryzys?) wskazywał na nowatorstwo formy i słuszny kierunek ideologiczny młodej poezji podtrzymując jego zarzuty wobec krytyków poetyckich "Kuźnicy" i poezji drukowanej na łamach tego pisma. Bratny na przykład ławskiego (Pole widzenia), Z. Stolarka (Po trzykroć ziemia), L. M. Bartelskiego (Przeciw zagładzie), K. Gruszczyńskiego (Płomień czerwonych krawatów) i T. Różewicza (Niepokój; Czerwo-

na rękawiczka) wskazywał na wartości artystyczne młodej poezji oraz dowodził, że nowe treści ideowe i emocjonalne wymagają nowej formy poetyckiej. Częściową realizację tego widział Bratny w poezji Różewicza: "Dziś, gdy samo życie wysunęło wobec poetów swoje twarde postulaty wyrażające się w żądaniu uproszczenia języka poetyckiego, większej jego komunikatywności - pisał m.in. - dziś właściwie zrozumiana twórczość Różewicza ma w sobie elementy zdumiewająco postępowe". Następnie Bratny przyłączył się do zarzutów Słuckiego i Wirpszy pod adresem redaktorów działu wana głosem poetyckiego i krytyki poetyckiej "Kuźnicy". Dyskusja zapoczątko-

Bratnego rozwinęła się wokół 3 zasadniczych problemów: programu "nowości" w poezji i stosunku do tradycji poetyckiej, zagadnienia upolitycznienia twórczości poetyckiej i wreszcie kwestii czy rzeczywiście istnieje odrębna grupa poetycka młodych. Przeciw wysuniętemu przez Bratnego postulatowi "nowości" jako prog-
ramu wystąpił J. Cios w artykule: "Młoda poezja", ale czyja? ("Wieś", nr 4). Podkreślając, że "nie każdym nowatorstwem wrasta się w socjalizm", wysunął jako zasadniczy program "na dziś"-problem upolitycznienia twórczości artystycznej. "Trzeba więc w końcu ustalić - pisał, j a k i t y p p o e z j i s ł u ż y k l a s i e r o b o t n i c z e j w j e j d z i s i e j s z e j w a l c e . Bez takiego kryterium nie zajdziemy daleko. A o tym młodzi poeci, spierający się na łamach "Odrodzenia" wytrwale milczą nie usiłując nawet zbadać funkcji bieżącej produkcji literackiej w odniesieniu do obecnej sytuacji społecznej. /.../ Należy bowiem wreszcie zrozumieć, że mówiąc o dziełach sztuki trzeba wpisywać je ^w możliwie najszerszy kontekst po marksistowskemu pojmowanych przemian socjalnych. Wtedy łatwym, zupełnie łatwym do uświadomienia stałby się fakt, że cała dysku-

sja o "młodej poezji" winna rozwijać się pod auspicjami wielkiego leninowskiego postulatu w a l k i o l i t e r a t u r ę p a r t y j n ą". W dalszym ciągu głos w dyskusji zabrali m.in.: J. Piątek, Z. Mikulski, M. Jastrun, L. Budrecki. Jastrun ~~prymał romantyzm myślowy i nerwowy w poezji w stosunku do formy, mówił następnie~~ wskazywał na konieczności łączności z tradycją kulturalną gdyż przekreślanie dorobku przeszłości nie jest drogą do socjalistycznej literatury, nie należy więc powtarzać dawnego błędu grupy "Lefowców" w Związku Radzieckim. Pisał m. in.: "To co w oczach przyszłości będzie różniło poezję naszych dni od poezji ubiegłego okresu nie będzie polegało na tym czy innym sposobie technicznym, granica będzie przebiegała między treściami. Nowa, postępową, rewolucyjną poezja w przeciwieństwie do poezji post-symbolicznej nie stroni od tak zwanych wielkich tematów, nie boi się problematyki, nie unika obszarów, które kiedyś wydarła jej proza powieściowa i publicystyczna. /.../ To dobrze, że poeci nasi również młodzi piszą wiersze polityczne, okolicznościowe. To dobrze, że do wierszy wdziera się szeroko fala prozy potocznej. Jeśli wyniki nie są jeszcze dobre, wolno mieć nadzieję, że będą w przyszłości lepsze". Surowiej ^{ocenił} program nowości ocenił Z. Mikulski: "Nowość jako założenie formalne - pisał m. in. - jest jednym z najzgubniejszych - stanowi osiągnięcia tylko wtedy, gdy wynika z przeprowadzenia postulatów wizji. Istotnym przecież celem, jest wewnętrzny skład poetycko wypracowanych treści, a nowość - ten cenny produkt uboczny procesu wyrażania - ma być zdeterminowana rodzajem artystycznego zamiaru jako nieodzowny do jego osiągnięcia środek. Nowość, to funkcja, a nie postulat". Przeciw wyodrębnianiu grupy młodych ^{oponował} następnie w kolejnym artykule J. Cios ("Przestańmy się nareszcie posługiwać mitem jakiejś jednolitej "młodej" poezji. Spróbujmy ją jakoś podzielić, poklasyfikować, a wtedy zobaczymy, że Ja-

9
11
chimowicz różni się bardzo od Bratnego, a Bartelski od Różewicza).

Dyskusję, do której problemów nawiązywano sporadycznie we fragmentach artykułów i recenzji pisanych z innych okazji, zakończył w 1949 artykuł Bratnego Propozycje dyskusji o prozie i poezji, w którym powtórzył i rozwinął swoje poprzednie postulaty podkreślając zwłaszcza potrzebę odświeżenia i uproszczenia języka poetyckiego, wprowadzenia do poezji języka potocznego i dramatyzacji wątku lirycznego. Postulat nowej formy poetyckiej wystąpił w dyskusji o poezji w roku następnym (zob. poz. 18/50).

A. SŁUCKI: O wyjście z kryzysu. "Odrodz." 1948 nr 49. -
W. WIRPSZA: Czyżby kryzys? "Odrodz." 1948 nr 51/52. - R. BRAT-
NY: Chronologie poetyckie. "Odrodz.", nr 2. -
R. BRATNY: Propozycje dyskusji o prozie i poezji. "Twórcz.", z. 11, s. 68 - 78. - A. BRAUN: Fikcyjne przeciwstawienia. "Wieś", nr 20. - L. BUDRECKI: Tylko tradycje ostatniej daty? "Wieś", nr 11. - J. CIOS: "Młoda poezja", ale czyja? "Wieś", nr 4. - J. CIOS: Walka z "pseudoklasycyzmem". "Wieś", nr 15. - M. JASTRUN: Spór o poezję. "Kuźn.", nr 9. - M. JASTRUN: O miejsce dla poezji. "Kuźn.", nr 18. - Z. MIKULSKI: Przeciw "bratnemu". "Odrodz.", nr 6. - J. PIĄTEK: Na drodze do poezji politycznej. "Wieś", nr 5. - W. WIRPSZA: O właściwy stosunek do tradycji. "Wieś", nr 15.

6

10 Posiedzenia Wydziału Filologicznego Polskiej Akademii Umiejętności. W ciągu roku poczynając od 10 stycznia odbyło się 14 posiedzeń, na których przedstawiono m. in. następujące prace: S. Pigoń: Le Jay w Polsce. Z dziejów dramatu szkolnego XVIII w. (29 II), W. Borowy: O "Ucieczce" Mickiewicza (25 III), M. Szyjkowski: Zygmunt Krasiński w czeskiej literaturze (25 IV) oraz

49 12
~~J. Kłobocznik przedstawił pracę~~ S. Skwarczyński^a; Zarys teorii literatury (13 VI).

Ponadto odbyły się następujące posiedzenia komisji Wydziału Filologicznego: 12 posiedzeń Komisji Historii Sztuki; 5 posiedzeń Komisji Filologicznej; 14 posiedzeń Komisji Historii Literatury Polskiej, /na których przedstawiono m. in. następujące prace: J. Garbaczowska: Satyryczna prasa krakowska w roku Wiosny Ludów (29 I), J. Garycka: Technika opisu przyrody u polskich poetów baroku (26 II), K. Górski: Przewyciężenie prometeizmu w III części "Dziadów" (28 III), S. Pigoń: Przełęcz artystyczna W. Orkana (13 IV), J. Dihm: Nowe spojrzenie na "Dwóch panów Sieciechów" J. U. Niemcewicza (14 V), S. Pigoń: Rozproszone listy J. Słowackiego (14 V), J. Garbaczowska: Krakowska prasa dla wsi w r. 1848 (21 V), R. Pollak: "Fraszki" A. Korczyńskiego na tle fraszkopisarstwa staropolskiego (2 VI), J. Saloni: Pierwiastki klasyczne w "Dziadach" wileńskich (17 VI), S. Pigoń: J. Jurkowski i jego "Tragedia o Scylurusie" (17 IX), J. Krzyżanowski: Olympia - Perła - Urszula. Nieznane źródło czy paralela do ostatniego trenu Kochanowskiego (17 IX), M. Romanówna: Problematyka twórczości N. Żmichowskiej (22 X), T. Mikulski: Korespondencja F. Karpińskiego (29 X), K. Wyka: Dramat o kontrrewolucji. "Agezylausz" J. Słowackiego (13 XI), J. Kijas: Źródła historyczne "Pana Wołodyjowskiego" (26 XI), R. Skulski: Studia szkolne A. Mickiewicza (10 XII), S. Kolbuszewski: Motywy autobiograficzne w twórczości Mickiewicza (10 XII), J. Spytkowski: Pojęcie prawa u Prusa (17 XII); 8 posiedzeń Komisji Językowej, /na których ogłoszono m. in. następujące prace: R. Ingarden: O słowie jako składniku określonego języka

(28 IV/; Z. Klemensiewicz: Z zagadnień składniowej interpretacji stylu. Cz. 1 - 2 (30 XI, 7 XII//; 9 posiedzeń Komisji Filologii Zachodnio-Europejskiej, na których przedstawiono m. in. następującą pracę: B. Chiavazza: Włochy a Mickiewicz. Recepcja Mickiewicza we Włoszech. (La fortuna di Mickiewicz in Italia) (28 II; referowali: Z. Ciechanowska i L. Płoszewski); 5 posiedzeń Komisji Orientalistycznej i 1 posiedzenie Komisji Muzykologicznej.

← 23 czerwca odbyło się doroczne posiedzenie publiczne PAU w obecności wicemin. Oświaty E. Krassowskiej. Sprawozdanie z działalności PAU złożył sekretarz generalny J. Dąbrowski. Następnie dokonano przyjęcia wybranych uprzednio na walnym zgromadzeniu nowych członków PAU, m. in. J. Krzyżanowskiego i R. Ingardena. Nagrodę PAU otrzymał m. in. T. Milewski za pracę: Zarys językoznawstwa ogólnego. 7

- 11 Upaństwowienie teatrów. Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Prezesem Centralnego Urzędu Planowania o utworzeniu państwowego przedsiębiorstwa pod nazwą "Państwowy Teatr Polski w Warszawie" ("Mon. pol.", nr A-3, poz. 30/. § 3 Zarządzenia stwierdzał: "Przedmiotem działalności Przedsiębiorstwa jest planowe krzewienie kultury teatralnej przez organizowanie przy pomocy zawodowych zespołów widowisk teatralnych". Obowiązek państwowego nadzoru nad Teatrem otrzymało Ministerstwo Kultury i Sztuki. Zarządzenie weszło w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 1949.

← Z datą 11 stycznia wyszły podobne Zarządzenia dotyczące teatrów:

Państwowego Teatru Polskiego w Poznaniu. ("Mon. pol.", nr A-3 poz. 31/)

Państwowego Teatru Dolnośląskiego we Wrocławiu. ("Mon. pol.", nr A-3 poz. 32/)

Państwowego Teatru Śląskiego im. S. Wyspiańskiego w Katowicach. ("Mon. pol.", nr A-3 poz. 33/)

Państwowego Teatru im. Wojska Polskiego w Łodzi. ("Mon. pol.", nr A-3 poz. 34/)

Państwowego Teatru Polskiego w Szczecinie. ("Mon. pol.", nr A-3 poz. 35/)

Państwowego Teatru Polskiego w Bielsku. ("Mon. pol.", nr A-3, poz. 36/)

Państwowego Teatru "Wybrzeże" w Gdańsku. ("Mon. pol.", nr A-3 poz. 37/)

8

- 11 Dwudziestopięciolecie pracy literackiej Ewy Szelburg-Zarembiny. Staraniem Oddziału Warszawskiego ZZLP odbyło się z tej okazji w świetlicy ZAIKS-u zebranie towarzyskie. Udział w nim wzięli m. in.: prezes Zarządu Głównego ZZLP - J. Iwaszkiewicz oraz dyrektor Departamentu Twórczości Artystycznej Ministerstwa Kultury i Sztuki - E. H. Michalski. Przemówienia wygłosili: J. Iwaszkiewicz i J. Zawieyski.

9

- 12 Wręczenie Państwowej Nagrody Artystycznej (w dziedzinie literatury) Lucjanowi Rudnickiemu, przyznanej przez Komitet do Spraw Kultury przy Radzie Ministrów w dn. 29 XII 1948. Uroczystość wręczenia pierwszych Państwowych Nagród Artystycznych (uchwalonych przez Radę Ministrów w lipcu 1948 r.) odbyła się w sali kolumnowej Prezydium Rady Ministrów. W uroczystości wzięli Nagrody poza L. Rudnickim otrzymali: X. Dunikowski, L. Schiller i B. Woytowicz.

udział m. in. członkowie Komitetu Ministrów do Spraw Kultury pod przewodnictwem premiera J. Cyrankiewicza, członkowie Rządu i jury Nagród Artystycznych. Przemówienia wygłosili: premier J. Cyrankiewicz i wicemin. W. Sokorski, wręczenia nagród dokonał premier J. Cyrankiewicz.

10

- 13 "Czwartki literackie" Oddziału ZZLP w Toruniu zainaugurował w 1949 wieczór autorski Romana Brandstaettera, na którym odczytane zostały fragmenty dramatu Noce Narodowe. Ogółem w 1949 odbyło się 21 "Czwartków", na których występowali m. in.: Z. Szweykowski /20 I - Kompozycja "Pana Tadeusza"/, I. Sławińska /3 II - Poezji J. Lieberta/, K. Wyka /3 II - Od Kraszewskiego do Gołubiewa. Sto lat polskiej powieści historycznej/, T. Makowiecki /17 III - Poezja a muzyka/, J. Broszkiewicz /28 IV/, K. Górski /12 V - O "Balladynie" Słowackiego/, J. Piechocki /13 X - Naczelne zagadnienia literatury współczesnej/, K. W. Zawodziński /10 XI - Jubileusz Puszkina/, A. Kowalkowski /15 XII - Mickiewicz i Puszkini - pieśniarze ludowi/. 9 VI odbył się uroczysty wieczór z okazji 150-lecia urodzin Puszkina.

11

- ok. 14 Polityka i sztuka Stefana Kisielewskiego. Tom zawierający wybór artykułów drukowanych w 1945 - 1948 w czasopiśmie stał się powodem ^(do) polemiki na temat ^{prowadzonej} liberalizmu ~~rozważanej~~ na łamach pisma "Dziś i Jutro". K. Koźniewski w recenzji zatytułowanej Księga jego rozczarowań wyraził opinię, że książka jest wyrazem rozczarowania Kisielewskiego do liberalizmu i pójście ~~przeorientowanie się~~ w kierunku totalizmu katolickiego. "Każdy z prawdziwie i rzetelnie myślących a umiających patrzeć dokoła siebie liberałów musiał doznać tych rozczarowań.- pisał Koźniewski - Musiał dojść do smutnego wniosku

o nieprzydatności własnej postawy światopoglądowej. Musiał więc odejść od liberalizmu. Nie każdy jednak odszedł w tym kierunku, w jakim uczynił to Kisielewski." W odpowiedzi na to Kisielewski wyjaśnił swój pogląd na liberalizm, szczególnie na neoliberalizm w ujęciu W. Röpkego. "Czym jest w założeniu liberalizm - pisał - Jest ideologią stawiającą na pierwszym miejscu wolność jednostki i to wolność w każdej dziedzinie: wolność gospodarczą, wolność kulturalną, wolność światopoglądową, wolność polegającą na możliwości dokonania wyboru własnego stylu życia i co więcej, zrealizowania tego wyboru. /.../ Upowszechnienie wolności w każdej dziedzinie, wolności w XIX wieku możliwej tylko dla niektórych grup społecznych - oto jak określiłbym założenie ideowe współczesnego liberalizmu". Realizacja tego celu, zdaniem Kisielewskiego może być osiągnięta drogą interwencji państwa gwarantującego wolność jednostek dzięki zabiegom tego typu jak: upaństwowienie bogactw naturalnych, pewnych gałęzi przemysłu i.t.p. Z oceną liberalizmu sformułowaną przez Kisielewskiego, a zwłaszcza z jego zdaniem na temat roli państwa jako gwaranta wolności jednostek, polemizował J. Głównia w liście do redakcji "Dziś i Jutro", co wywołało kolejną replikę ze strony J.P. Gawlika, który poddawał w wątpliwość zarzut nieprzydatności neoliberalizmu. Polemikę zamknął Kisielewski wskazując na uproszczenia w argumentach Główni.

P. CHMURA: Zmartwienie "liberała". "Wiś", nr 11. - K. KOZ-
NIEWSKI: Księga jego rozczarowań. "Dziś i Jutro", nr 21.
/Polem.: S. KISIELEWSKI: Jak pojmuję liberalizm. "Dziś i Jutro",
nr 25; J. GŁOWNIA: Do Redakcji "Dziś i Jutro". Kto bałamuci?
"Dziś i Jutro", nr 26; S. KISIELEWSKI. "Dziś i Jutro", nr 28;
J. GŁOWNIA: Kisielewski jako taki, a jak nie taki, to jaki i dla
czego. "Dziś i Jutro", nr 29; J. P. GAWLIK: Jeszcze w sprawie
Kisielewskiego i srogiej dyskusji. "Dziś i Jutro", nr 31;
S. KISIELEWSKI: Druga odpowiedź p. Główni. "Dziś i Jutro", nr 32

9

17

Równocześnie z polemiką K. Grzybowski zamieścił w tygodniku "Wieś" (nr 26) artykuł pt. Mistyfikacje liberalizmu, w którym rozważał problem możliwości realizacji wolności jednostki w warunkach liberalizmu i socjalizmu.

12

14 P o s i e d z e n i a W y d z i a ł u F i l o l o g i c z n e g o W r o c ł a w s k i e g o T o w a r z y s t w a N a u k o w e g o. W 1949 odbyło się poczynając od 14 stycznia 10 posiedzeń Wydziału Filologicznego, na których przedstawiono następujące prace: S. Kolbuszewski: Epopeja. Studium o "Panu Tadeuszu" (14. I) i W. Florian: Nieznany fragment pierwszej redakcji "Genezis z Ducha" (7 XII). 27 III odbyło się doroczne zebranie publiczne Towarzystwa, na którym rektor Uniwersytetu Wrocławskiego S. Kulczyński wygłosił referat pt. O postawę nauk humanistycznych. 26 X odbyło się posiedzenie publiczne poświęcone osiągnięciom nauki radzieckiej.

13

15 P r e m i e r a s z t u k i : T r z y s i o s t r y Antoniego Czechowa w Teatrze im. J. Słowackiego w Krakowie; tłum., reż. i insc. B. Dąbrowski, scenogr. A. Stopka. Odbyło się 58 spektakli, które obejrzało ok. 38 tys. widzów. Przedstawienie było wydarzeniem życia kulturalnego. Recenzenci zgodnie podkreślali wielkie walory reżyserii i wykonania. "Trzy siostry - pisał K. Puzyna - są najwybitniejszym powojennym osiągnięciem teatru krakowskiego. I chyba jednym z czołowych osiągnięć naszej sceny po wojnie. Przedstawieniem, w którym tekst, gra aktorska, reżyseria, scenoplastyka, wszystko zrosło się w kształt absolutnie nierozzerwalny. /.../ Przyczyną jest prawdopodobnie to, że sztuka Czechowa utrafia właśnie w styl miejscowego zespołu. Styl ten, to realizm psychologiczny, tak bogaty, że mógłby zakrawać na naturalizm niemal, gdyby nie precyzja, subtelność i owo wypracowanie każdego drobiazgu, nie dopuszczające niczego zbędnego".

Zespół Państwowego Teatru Dramatycznego w Krakowie otrzymał

za inscenizację Trzech sióstr główną nagrodę na Festiwalu Sztuk Rosyjskich i Radzieckich w dziale przedstawień sztuk rosyjskich (zob. poz. 149).

B. DĄBROWSKI: Krakowskie inscenizacje festiwalowe. "Teatr", nr 2/4, s. 19 - 25. - W. NATANSON: Glossy na marginesie "Trzech sióstr". "Listy z Teatru", nr 35, s. 32 - 33. - K. PUZYNA. "Twórcz.", z. 8, s. 119 - 121. - J. A. SZCZEPAŃSKI. "Tryb. Ludu", nr 31. - W. ZECHENTER: "Na początku było słowo...". "Listy z Teatru", nr 30, s. 15 - 17.

14

13

15 Polska prapremiera komedii Lope de Vegi Pies ogrodnika, w teatrze "Placówka" (filia Teatru Wojska Polskiego w Łodzi) w Warszawie; tłum. T. Peiper, reż. J. Wyszomirski, scenogr. O. Axer, muz. T. Kiesewetter. Przedstawienie spotkało się z zainteresowaniem krytyki. Recenzent "Trybuny Ludu" - J. A. Szczepański mimo zastrzeżeń w stosunku do wymowy społecznej i tematyki sztuki podkreślał znaczenie inscenizacji dla popularyzacji wielkiej dramaturgii przeszłości. Pisał m. in.: "Nie ulega kwestii, że każde wzbogacenie dorobku naszego teatru o utwór klasyka tej miary co Vega jest zasługą kulturalną i poczytane być musi za należyte wypełnienie tej części zadań teatru, która dotyczy zaznajamiania widza z czołową spuścizną kulturalną ubiegłych wieków". Ponieważ komedia Pies ogrodnika wchodziła również do repertu^{aru} występów gościnnych Moskiewskiego Teatru Dramatycznego w Warszawie (zob. poz. ^{W liternych recenzjach}), porównywano interpretację sztuki przez oba teatry, warszawski i moskiewski.

not. S. DĄBROWSKI: "Pies ogrodnika" na scenach rosyjskich i polskich. "Łódź teatr." 1948/1949, nr 6, s. 11 - 13. - J. A. SZCZEPAŃSKI. "Tryb. Ludu", nr 18. - J. WOŁOSZYNOWSKI: Rosarium miłości. "Teatr", nr 2/3, s. 21 - 22. - E. ŻYTOMIRSKI: Sześć przedstawień teatru Ochłopkowa. "Teatr", nr 4, s. 21 - 22.

15

15 Posiedzenia Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W 1949 odbyło się 12 posiedzeń, na których wygłoszono m. in. referaty: M. Dłuska: Z zagadnień wersyfikacji Mickiewicza (15 I) oraz S. Kawyn: Kult Mickiewicza u Żeromskiego (11 VI).

16

16 Obrachunki literackie w tygodniku "Wi e ś". ^{Hypocryzja} zainicjowała redakcja następującym wyjaśnieniem:

Pod tytułem Obrachunki literackie zamieszczamy wypowiedzi pisarzy, w których autorzy przedstawiają drogę własnego rozwoju piarskiego. Mają one stanowić w zamierzeniu autokrytyczny przegląd własnej twórczości, próbę jej wyjaśnienia przez odniesienie do szerszego kontekstu społeczno-kulturalnego w jego historycznych przemianach. Redakcja nie zamieszcza przy tych wypowiedziach ani sprostowań ani polemik. Oddaje je pod dyskusję czytelników, sama rezerwując sobie etapowe podsumowania" (nr 3/).

← Akcja nie przybrała szerszego rozmiaru, drukowane były wypowiedzi: S. Czernika (nr 3/), M. Czuły (nr 3/), W. Woroszyńskiego (nr 4/), S. Piętaka (pt. Etap; nr 5/) i J. Pogana (pt. Klasową drogą; nr 5/).

17

16 Ankieta Sztuka dla dzieci i młodzieży w tygodniku "Odrodzenie".

~~Wskazywane~~ zorganizowanej przez redakcję ankiety ~~wskazywane~~ wzięli udział: pisarze literatury dziecięcej i młodzieżowej, historycy literatury, językoznawcy, psychologowie, pedagodzy, wydawcy i redaktorzy, bibliotekarze, graficy, radiowcy, reżyserzy teatru dziecięcego i teatrolodzy. Wypowiedzieli się m. in.: S. Baley: Zagadnienie czynnika seksualnego w literaturze dla młodzieży (nr 3/); S. Wortman: O fałszowaniu rzeczywistości w książkach dla dziewcząt (nr 3/); J. Osińska: Biblioteki dziecięce miasta Warszawy (nr 3/); H. Bobińska: Za siódmą górą (nr 5/);

W. Doroszewski: Przeciw znęcaniu się nad mową i nad dzieckiem /nr 5/; J. Kulczycka-Saloni: Przygody powieści Waltera Scotta /nr 16/17/; K. Kuliczowska: W poszukiwaniu bohatera /nr 16/17/; J. Mortkowiczowa: Wspomnienie /o redagowaniu pisma „Z bliska i z daleka“ /nr 21/; H. Koneczna: Na marginesie jednej książki /o Górze Czterech Wiatrów M. Kann/ /nr 21/; W. Szuman: Rola animizmu w kształtowaniu psychiki dziecka /nr 26/; M. Kann: O nowy typ dobrej książki dla najmłodszych /nr 26/; A. M. S.: Zwierzęta z bajki /nr 26/; I. Skowronkówna: Dziwne drogi oddziaływania książki na dziecko /nr 31/; K. Jeżewska: O burakach można różnie... /nr 31/; K. Krymkowa: Dzieci będą miały swój teatr /nr 36/; M. Kann: Nowe prace i projekty wydawnictw /nr 36/; W. Tropaczyńska-Ogarkowa: Mówmy o sobie /nr 36/; J. Osińska: Tania książka /nr 50/; A. Mikucka: Książki społeczno obyczajowe /nr 50/; M. Kann: Tegoroczne wznowienia /nr 50/; H. Juszcakowska: Dla najmłodszych /nr 50/; B. Madurowicz: Literatura popularno-naukowa /nr 50/.

Problem powiązania sztuki i literatury dla dzieci i młodzieży z nową rzeczywistością kulturalno-polityczną był w 1949 przedmiotem licznych artykułów w prasie specjalnej i codziennej.

Bibliogr. zob.: Polska Bibliografia Literacka za rok 1949
 poz. 3740 - 3741.

18

- 17 Posiedzenia Wydziału I: Językoznawstwa i Historii Literatury Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W 1949 odbyło się poczynając od 17 stycznia 11 posiedzeń, na których przedstawiono m. in. następujące prace: K. Górski: Mickiewicz jako bajkopisarz /14 III/, W. Doroszewski: Z historii polskiego regionalizmu /Orkan - Pawlikowski/ /13 VI/,

19 22

Z. Szmydtowa: O księdze I "Poetyki" Sarbiewskiego /17 X/,
W. Hahn: A. Mickiewicz w polskiej literaturze dramatycznej
/17 XI/, M. Jakóbiec: Artyści polscy w otoczeniu Puszkina
/21 XI/, Z. Ciechanowska: "Faust" Goethego w Polsce /12 XII/.
Ponadto odbyło się: 11 posiedzeń Komisji do Badań nad Historią Literatury i Oświaty w Polsce, /na których przedstawiono m. in. następujące prace: J. Saloni: Poezje filareckie ze spuścizny po Zofii Malewskiej /21 II/, Z. Libera: Pisarze liberalizmu polskiego /21 III/, S. Furmanik: Ze studiów nad wierszem Słowackiego /25 IV/, K. Niklewicz: Nowele włoskie i hiszpańskie w przekładzie polskim z XVII w. Przyczynek do genezy "Nadobnej Paskwaliny" /23 V/, S. Frybes: Z nieopublikowanej korespondencji Sewera Maciejowskiego /30 V/, M. Albiński: Uwagi psychoanalityczne nad twórczością Wyspiańskiego /14 XI/, J. Krzyżanowski: Bajka fantastyczna w Polsce /19 XII/, Z. Świdwińska-Krzyżanowska: Krasiński jako krytyk Słowackiego /19 XII/ ; 9 posiedzeń Komisji Neofilologicznej, /na których m. in. W. Borowy wygłosił następujące referaty: W sprawie polskiego przekładu "Don Kiszota" /7 IV/ i "Dziadów" część trzecia a teatr francuski /19 X/ ; 12 posiedzeń Komisji Językowej; 7 posiedzeń Komisji Orientalistycznej.

— 27 XI odbyło się w Sali Kolumnowej Uniwersytetu Warszawskiego Doroczne Uroczyste Zebranie Towarzystwa. Przemówienie wygłosił prezes TNW - prof. W. Sierpiński. Po wysłuchaniu sprawozdania za rok ubiegły dokonano przyjęcia nowych członków - H. Konecznej i J. Szerudy wybranych na posiedzeniu w dn. 25 XI oraz wręczono nagrody naukowe /w wys. po 150 tys. zł./. Nagrodę

Wydziału I otrzymał prof. J. Kleiner za książkę Mickiewicz
(wyd. Lublin 1948).

23
19

17 O t w a r c i e T e a t r u K a m e r a l n e g o w
W a r s z a w i e , przy ul. Foksal 16 jako filii Państwowego
Teatru Polskiego. Na otwarcie, które nastąpiło w czwartą rocz-
nicę wyzwolenia Warszawy, wystawiona została sztuka E. Pietrowa
Wyspa pokoju, w przekł. M. Wisłowskiej, reż. H. Szletyńskiego
i scenogr. W. Daszewskiego.

20

17 N a g r o d ę a r t y s t y c z n ą m. W a r s z a w y
w d z i a l e l i t e r a t u r y wręczył Ewie Szelburg-
-Zarembinie w czasie akademii w rocznicę wyzwolenia Warszawy
prezydent Warszawy S. Tołwiński.

21

17 W y s t a w a k s i ą ż k i r a d z i e c k i e j w Muzeum
Wielkopolskim w Poznaniu. Wystawa została zorganizowana przez
Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej i trwała do 6 lutego.

obnot.
Katalog Wystawy Książki Radzieckiej w Muzeum Wielkopol-
skim w Poznaniu. Poz. 1949.

22

od 17 P o w i e ś ć S t a r e i n o w e (T. 1/ Lucja-
na Rudnickiego nadawana była w obu programach
Polskiego Radia.

23

ok. 19 O t w a r c i e I n s t y t u t u K u l t u r y P o l s k i e j
e j w L o n d y n i e . Placówka ta miała na celu reprezenta-
cję nauki i sztuki polskiej na terenie Anglii.

24

19 W r ę c z e n i e n a g r o d y m i a s t a K r a k o w a
z a r. 1948 Kornelowi Filipowiczowi
za tom opowiadań Krajobraz niewzruszony. Wręczenie nagród
naukowych i artystycznych odbyło się w sali Miejskiej Rady Na-
rodowej, w dniu czwartej rocznicy wyzwolenia Krakowa.

25

20 - 23 I V W a l n y z j a z d d e l e g a t ó w Z w i ą z k u
Zawodowego Literatów Polskich w

S z c z e c i n i e . W zjeździe, który się odbył w drugim został przesunięty w związku z Kongresem Zjednoczeniowym Partii terminie /pierwszy termin: 22 - 25 XI 1948/ brali udział delegaci poszczególnych Oddziałów ZZLP, goście zagraniczni i krajowi. Gośćmi zagranicznymi zjazdu byli pisarze ze Związku Radzieckiego: I. Anisimow, A. Korniejczuk, A. Sofronow, S. Szczypaczow, P. Tyczyna, A. Wenclava, z Bułgarii: W. Georgiew, Ch. Radewski, K. Wasilew, z Czechosłowacji: J. Pilarz, J. Rob Poniczan, z Rumunii: J. Kalugaru, F. Tormea, z Węgier: Sż. Gergely i Sż. Nagi.

Obrady odbywały się w sali Wojewódzkiej Rady Narodowej w Szczecinie przy Placu Niezłomnych. W prezydium zasiadali: E. Szelburg-Zarembina (przewodnicząca), J. Andrzejewski, J. Brzechwa, S. Flukowski, M. Jastrun i A. Ważyk. Otwarcia zjazdu dokonał prezes Zarządu Głównego ZLP - J. Iwaszkiewicz. Następnie przemówienia wygłosili w imieniu gości zagranicznych: J. Pilarz, J. Rob Poniczan i Sż. Gergely, po czym Zjazd powitali: K. Kuryluk w imieniu Rady Związków Artystycznych, J. Maliniak w imieniu Polskiego Związku Wydawców, W. Jastrzębiec-Rudnicki w imieniu ZAIKS-u i M. Rusinek w imieniu PEN-Clubu.

Pierwszy referat zjazdu zatytułowany Nowa literatura w procesie powstawania wygłosił wicemin. Kultury i Sztuki - W. Sokorski. Jedną z głównych tez jego referatu było zaprzeczenie teorii jakoby literatura realizmu socjalistycznego mogła powstać dopiero w warunkach pełnego socjalizmu. W Polsce Ludowej - zdaniem Sokorskiego - istniały już realne przesłanki dla powstania i rozwoju sztuki socjalistycznej. Następną tezą referatu było twierdzenie o konieczności ideowego zaangażowania pisarza. "Nie istnieje neutralna postawa pisarza pomimo nieraz jego subiektywnej Woli - mówił referent - nie istnieje w praktyce realna możliwość oderwania się w twórczości literackiej od tematu

jako podstawy wyjściowej dla artystycznej syntezy, nie istnieje możliwość traktowania tematu jako pochodnej koncepcji formalnej /.../. Zasadniczą rzeczą - wg Sokorskiego - jest osobiste emocjonalne zaangażowanie pisarzy w sprawę budownictwa socjalistycznego, natomiast do czynników organizujących życie kulturalne należy wypracowanie takiej koncepcji organizacyjnej "ażeby zagadnienie planowania kulturalnego mogło być zharmonizowane z bezspornym postulatem wolności twórczej".

Następnie W. Kubacki wygłosił odczyt o A. Mickiewiczu w związku z 150-leciem jego urodzin. Wieczorem tego dnia odbyło się przyjęcie, na którym wręczono nagrody ZZLP (w wys. po 100 tys. zł.): K. Wyce za prace w dziedzinie krytyki i S. Wygodzkiemu za całokształt twórczości poetyckiej. W drugim dniu obrad L. Kruczkowski wygłosił przemówienie poświęcone pamięci Lenina, z okazji przypadającego 25-lecia śmierci. Następnie główny referat zjazdu pt. Aktualne zagadnienia powojennej prozy polskiej wygłosił S. Żółkiewski. Żółkiewski poddał analizie i ocenie stan i kierunek rozwoju powojennej prozy polskiej oraz określił jej rolę w budowie kultury socjalistycznej w Polsce. "Chcemy - mówił - aby nasza proza artystyczna kontynuowała najlepsze postępowe tradycje literatury polskiej. Lecz określenia stylu i norm nowej literatury szukać musimy nie w literackich regułach przeszłości, ale w rzeczywistości współczesnej, społecznej rzeczywistości polskiej rewolucji i polskiego budownictwa, które wyznacza styl i normy nowej kultury. /.../ Niech wartość dzieła sprawdza się odpowiedzią na pytanie, co zdołało dla odbudowy socjalizmu w Polsce, jak wzbogaciło duchowo jego budowniczych jako budowniczych socjalizmu, jako ludzi współczesnych, walczących o pełnię duchowego i material-

nego wyzwolenia od ucisku złej, ciemnej, przesądnej, egoistycznej przeszłości. A wiemy wszyscy, że tylko dzieło prawdziwie doskonałe artystycznie, piękne, oryginalne i nowatorskie ostoi się wobec tego pytania. Pozorny więc utylitaryzm w postawieniu zagadnienia nie jest żadnym lekceważeniem specyficzności sztuki, jej artystycznych obowiązków". Następnie omówił proces wyrabiania się świadomości tego typu w literaturze lat powojennych oraz rolę w tym procesie krytyki uprawianej przez Borejszą, Kotta, Ważyka, Sokorskiego i innych, po czym przedstawił bilans prozy ostatniego okresu wskazując na różne jej odstępstwa od realizmu, jak: naturalizm (Prawo jesieni Rusinka, Godzina W Rydzewskiej, Czekamy na życie Boguszeńskiej), psychologizm (Węzły życia Nałkowskiej, Twarze przed lustrem Promińskiego), estetyzm (Nowa miłość Iwaszkiewicza, Jezioro Bodeńskie i Pożegnania Dygata), antyestetyzm (niektóre nowele A. Rudnickiego i T. Borowskiego). W dalszym ciągu referatu poddał krytyce tzw. powieść katolicką za jej tradycjonalizm myślowy i artystyczny. W podsumowaniu skonstatował, że ogólny rozwój prozy przebiega we właściwym kierunku, o czym świadczą książki K. Brandysa, P. Hertza, J. Putramenta, L. Rudnickiego, J. Iwaszkiewicza, J. Żuławskiego, S. Wygodzkiego i innych. Na zakończenie stwierdził, że od pisarzy "w dużej mierze zależy, aby proces moralnych i kulturalnych przemian społeczeństwa nie spóźniał się szkodliwie w stosunku do przemian politycznych i ekonomicznych, w stosunku do awansu kulturalnego mas. Stwarza to nowe zadania także dla Związku Literatów. Niech Związek staje się centrum artystyczno-naukowym, gdzie by pisarze zdobywali rzetelną wiedzę o świecie, przełamywali drobnomieszczańskie przesady agnostycyzmu, gdzieby rozbijało się mur dzielący literaturę od współczesności, od życia mas. Niech Związek rozhuśta potężną falę dyskusji literackich, które by problemy

literackie sądziły i "jako problemy rzemiosła i jako problemy życia" (Jermiłow). Niech Związek ożywi rewolucyjne tradycje literatury polskiej. Niech Związek pracuje w kontakcie z instytutami badań literackich, ministerstwami, towarzystwami oświatowymi, oświatowymi centralami ruchu zawodowego, fabrykami, wsiami spółdzielczymi".

W dyskusji, która się rozwinęła po referacie zabierali głos m. in. A. Wat, J. Żuławski, J. Zawieyski, S. Flukowski, J. A. Król, L. Kruczkowski, H. Michalski, M. Jastrun, A. Ważyk, J. Turowicz, J. Dobraczyński, A. Polewka, W. Sokorski, S. Żółkiewski, J. Brzechwa, L. Lewin, R. Matuszewski, Z. Skierski, E. Marzec i S. Albrecht. Dyskusja zajęła trzeci dzień obrad. H. Michalski w uzupełnieniu referatu Żółkiewskiego mówił o pisarzach ulegających wpływom psychologizmu (Kudliński, Zawieyski) i ekspresjonizmu (Truchanowski) oraz omówił sytuację współczesnej liryki, zwłaszcza poezji najmłodszych, M. Jastrun poruszył sprawę stosunku krytyki do poezji; o krytyce i jej niedostatecznym opanowaniu (metody marksistowskiej mówili następnie A. Ważyk, W. Natanson, R. Matuszewski i Z. Skierski. O współpracy pisarzy z filmem mówił S. Albrecht, o zagadnieniu współczesnego teatru J. Żuławski i P. Borowy. Problem atmosfery zaufania do pisarzy poruszyli A. Wat i W. Kubacki, kwestię pomocy dla młodych pisarzy ze środowisk robotniczych i chłopskich wysunął E. Marzec. W obronie filozofii katolickiego personalizmu wystąpili J. Zawieyski, J. Turowicz i J. Dobraczyński dowodząc, że literatura katolicka nie jest literaturą polityczną, lecz videową. Dyskutowali z nimi A. Polewka, A. Ważyk, W. Sokorski i S. Żółkiewski. Problem stanowiska pisarza w nowej rzeczywistości na rozpoczynającym się po Kongresie Zjednoczeniowym etapie życia polskiego poruszył m. in. L. Kruczkowski.

Znaczenie obrad Zjazdu Szczecińskiego ZZLP, pierwszego Zjazdu po Kongresie Zjednoczeniowym Partii było przełomowe dla kierunku rozwojowego literatury polskiej najbliższych lat. Postawiony został postulat realizmu socjalistycznego uznanego za kryterium oceny i normę estetyczną literatury polskiej oraz zakwestionowane zostało twierdzenie, że literatura taka może powstać dopiero w warunkach pełnego rozwoju socjalizmu. Przed pisarzami postawiono 3 zasadnicze zadania: pierwsze - pełnego zaangażowania w sprawę socjalistycznego budownictwa, drugie - ukazania w literaturze awansu nowego bohatera poprzez przemiany w psychice ludzi rosnących wraz z ogólną przebudową społeczną, trzecie - przyswojenie sobie marksistowskiej wiedzy o rozwoju społeczeństwa. Służyć tym celom miały m. in. zmiany organizacyjne w Związku. Obradom nad tymi zmianami poświęcony był czwarty dzień Zjazdu. Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego złożył L. Lewin. Uchwalono poprawki dotyczące: 1. zmiany dotychczasowej nazwy Związek Zawodowy Literatów Polskich na Związek Literatów Polskich w wyniku wejścia ZLP na jednolitej zasadzie obok innych związków artystycznych w skład nowopowstałej Rady Związków Artystycznych w KCZZ, 2. skrócenia do lat 3 stażu członków-kandydatów. Następnie Zjazd powziął uchwałę zobowiązującą przyszły zarząd do porozumienia z Dyrekcją Polskiego Radia w sprawie powołania pisarzy do rad programowych tej instytucji, uchwałę o powierzaniu redakcji dodatków literackich w dziennikach pisarzom - członkom Związku oraz uchwały w sprawach bytowych. Po czym przybyli na Zjazd delegaci radzieccy: A. Sofronow i A. Korniejczuk wygłosili przemówienia. Następnie Zjazd uchwalił rezolucję ideową, w której m. in. stwierdzono: "Nieodzowny jest świadomy udział pisarzy w dziele budowy socjalizmu w Polsce. Nowe motywy życia, twórczy zapał robotnika i chłopca, przemiany zachodzące w losie i świadomości człowieka pracy wymagają od literatów gruntownego przemyślenia środków pisarskich, aby mogły

najlepiej służyć ludowemu odbiorcy". Wysłano również na ręce premiera Cyrankiewicza depeszę o podobnej treści.

W skład nowoobranego Zarządu Głównego ZLP weszli: L. Kruczkowski (prezes), J. Iwaszkiewicz i E. Szelburg-Zarembina (wice-

prezesa), L. Lewin (sekretarz generalny), J. Broniewska (skarbnik), A. Ważyk, A. Maliszewski, J. Tuwim i J. Żuławski (członkowie zarządu). Skład Komisji Rewizyjnej tworzyli: S. R. Dobrowolski, S. Wygodzki, S. Skoneczny; Sądu Koleżeńskiego: H. Bobińska, J. Gomulicki, W. Rogowicz, J. Brzechwa, H. Michalska, S. Pollak i W. Natanson; Komisji Weryfikacyjnej: S. Żółkiewski, K. Kuryluk, J. Brzechwa, J. Parandowski, H. Boguszevska; Komisji Kwalifikacyjnej: W. Broniewski, S. Pollak, J. Kott, A. Maliszewski i A. Wat.

L. Kruczkowski dziękując za wybór złożył słowa uznania ustępującemu prezesowi J. Iwaszkiewiczowi oraz powiedział m. in.: "Związek nasz jednoczy pisarzy o różnych światopoglądach. Wynik wyborów do zarządu świadczy jednak, że więcej jest tych spraw, które nas łączą, niż tych, które mogą nas dzielić. Łączy nas, musi nas łączyć wspólne umiłowanie naszej pracy pisarskiej. A myślę, że wszyscy pisarze, którzy tę pracę pojmują nie tylko jako swoje osobiste powołanie i przeznaczenie życiowe ale również jako ważną, zaszczytną i odpowiedzialną funkcję organizowania świadomości i wyobraźni milionów ludzi pracy - bo innych ludzi w Polsce jutrzejszej nie będzie! - że wszyscy pisarze wcześniej czy później nie tracąc nic z walorów swoich indywidualności, znajdą wspólny język w zasadniczych sprawach światopoglądowych".

W czasie Zjazdu 21 I odbył się wieczór prozaików, w którym wzięli udział: J. Andrzejewski, T. Borowski, K. Brandys, T. Breza, S. Dygat, J. Iwaszkiewicz, L. Kruczkowski, M. Rusinek, E. Szelburg-Zarembina, 22 I - wieczór poetycki dla robotników portu szczecińskiego zorganizowany przez Polskie Radio i Okręgową Komisję Związków Zawodowych pt. Robotnicy pióra - robotnikom portu szczecińskiego. W wieczorze uczestniczyli: W. Broniewski,

S. R. Dobrowolski, J. Iwaszkiewicz, A. Rymkiewicz, R. Sadowski, S. Wygodzki, M. Jastrun, A. Ważyk, S. Piętaś, J. Kurek, W. Wirp-sza, T. Karpowicz. 22 I uczestnicy Zjazdu wzięli udział w otwarciu nowego sezonu Państwowego Teatru Polskiego w Szczecinie.

24 I prezydent B. Bierut podejmował czarną kawą uczestników Zjazdu oraz przybyłe delegacje. W przyjęciu uczestniczyli również: marszałek sejmu W. Kowalski, wicemarszałek W. Barci-kowski, prezes Naczelnej Izby Kontroli H. Kołodziejcki, podse-kretarz stanu w Prezydium Rady Ministrów - J. Berman, wicemin. Kultury i Sztuki - W. Sokorski i wicemin. Oświaty - H. Jabłoński.

10 II premier J. Cyrankiewicz przyjął delegację nowoobra-nego Zarządu Głównego w składzie: L. Kruczkowski, E. Szelburg-Zarembina i L. Lewin.

Druk referatów i głosów w dyskusji: W. SOKORSKI: Nowa lite-ratura w procesie powstawania. "Odrodz.", nr 5. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Aktualne zagadnienia powojennej prozy polskiej. "Kuźnica", nr 4. - L. KRUCZKOWSKI: O współbieżność z procesem historycznym. "Odrodz.", nr 6. - R. MATUSZEWSKI: Szczecińskie dyskusje. "Kuźnica", nr 5. - W. SOKORSKI: Interesuje nas człowiek. "Kuźnica", nr 7.

P. CHMURA: Optymizm wymaga szerszego horyzontu. "Wieś", nr 6. - J. CIOS: Na kongresie ZZLP. "Wieś", nr 5. - J. CIOS: Krok w przód i krok w tył. "Wieś", nr 9. - J. DOBRACZYŃSKI: Literatura katolicka w szufladce. "Dziś i Jutro", nr 5. - J. KOTT: Przed zjazdem pisarzy w Szczecinie. "Życie Warsz.", nr 19. - L. KRUCZKOWSKI: Przed zjazdem literatów. "Tryb. Ludu", nr 19. - W. LACHNITT: Notatki pozjazdowe. "Odra", nr 4. - R. MATUSZEWSKI: Szczecińskie dyskusje. "Kuźnica", nr 5. - N. ROSTWOROWSKI: Katolicy w Szczecinie. "Dziś i Jutro", nr 6. - R. SZYDŁOWSKI: Nowe drogi polskiej literatury. "Tryb. Ludu",

nr 28 - 29. - J. TUROWICZ: O socjalistycznym realizmie i politycznym katolicyzmie. "Tyg. Powsz.", nr 7. - Zjazd pisarzy w Szczecinie. "Twórcz.", z. 9 s. 5 - 11. - "Życie Warsz.", nr 20 - 27. - "Tryb. Ludu", nr 21 - 25. 26

22 J u b i l e u s z 5 0 - l e c i a t w ó r c z o ś c i
 L. Staffa uczył Uniwersytet Jagielloński uroczystym wręczeniem poecie dyplomu doktorskiego honoris causa nadanego mu na wniosek Rady Wydziału Humanistycznego z dn. 13 IX 1948 potwierdzony uchwałą Senatu Akademickiego z 24 IX 1948 i zatwierdzony pismem Ministra Oświaty z dn. 13 XI 1948 r. Przemówienie wygłosił promotor prof. S. Pigoń, odczyt o twórczości Staffa - prof. K. Wyka. Staff był szóstym artystą polskim, który otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego, poprzednikami jego byli: J. I. Kraszewski (1879), J. Matejko (1886), H. Sienkiewicz (1900), I. Paderewski (1919) i K. Szymanowski (1930).

← 29 I z okazji jubileuszu prezydent B. Bierut udekorował L. Staffa w Belwederze Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Tego samego dnia w Klubie Młodych Artystów i Naukowców odbył się wieczór jubileuszowy ku czci Staffa.

← 30 I, w niedzielę, odbyła się uroczysta akademii w Państwowym Teatrze Polskim. Protektorat nad uroczystością objęli: marszałek sejmu W. Kowalski, premier J. Cyrankiewicz i minister Kultury i Sztuki S. Dybowski. Ponadto w uroczystości wzięli udział: minister Spraw Zagranicznych Z. Modzelewski, wiceminister Kultury i Sztuki W. Sokorski, wiceministrowie Oświaty E. Krassowska i H. Jabłoński, delegaci ZSRR na Zjazd ZLP - A. Korniejczuk, P. Tyczyna, S. Szczypaczow, I. Anisimow i A. Wenclava oraz przedstawiciele organizacji kulturalnych i literatury. Otwarcia uroczystości dokonał J. Tuwim jako przewodniczący

Komitetu Obchodu 50-lecia twórczości L. Staffa, następnie przemówienia wygłosili W. Sokorski i J. Iwaszkiewicz, po czym życzenia jubilatowi złożyli przedstawiciele ZAIKS-u i Związku Wydawców a J. Tuwim wręczył mu książkę pamiątkową zatytułowaną Księga pamiątkowa ku czci L. Staffa 1878 - 1948, w której utwory zamieściło ok. 100 pisarzy, krytyków i badaczy literatury. Na zakończenie odbyła się część artystyczna, podczas której utwory Staffa deklamowali: N. Andrycz, E. Barszczewska, J. Kreczmar, L. Solski, M. Wyrzykowski i A. Zelwerowicz.

J. DYJECIŃSKI. "Stolica", nr 7. - P. GRZEGORCZYK: Księga ku czci Staffa. "Tyg. powsz.", nr 19. - Uniwersytet Jagielloński L. Staffowi. "Twórcz.", z. 2, s. 5 - 16 i odb.

27

22 P o s i e d z e n i a W y d z i a ł u I : J ę z y k o - z n a w s t w a , N a u k i o L i t e r a t u r z e i F i l o z o f i i Ł ó d z k i e g o T o w a r z y s t w a N a u k o w e g o . W c i ą g u r o k u o d b y ł o s i ę 1 0 p o s i e d z e ń , n a k t ó r y c h p r e d s t a w i o n o m . i n . n a s t ę p u j ą c e p r a c e : Z . S k w a r c z y ń - s k i : Chłopi i sprawa chłopska w romansie stanisławowskim (22 I/), A . B o l e s k i : Początki literackie Żeromskiego (28 V/), J . Z . J a k u - b o w s k i : S. Witkiewicz jako pisarz (28 V/), H . U ł a s z y n : Język złodziejski (22 X/), J . T r z y n a d ł o w s k i : Poetyka nadrealizmu (17 XII/).

28

29 W i e c z ó r a u t o r s k i p i s a r z y r a d z i e c - k i c h : I . A n i s i m o w a , A . K o r n i e j c z u k a , S . S z c z y p a c z o w a , P . T y c z y n y i A . W e n c l a v y w K r a k o w i e , n a k t ó r y m A n i s i m o w w y g ł o - s i ł o d c z y t p t . Teodor Dreiser i Ameryka.

29

29 P o s i e d z e n i a W y d z i a ł u F i l o l o g i c z - n e g o P o z n a ń s k i e g o T o w a r z y s t w a

Przyjaciół Nauk. W ciągu roku odbyło się 10 posiedzeń, na których przedstawiono m. in. następujące prace: Z. Szwejkowski: "Pan Tadeusz" - poemat humorystyczny (29 I), J. Berger: Czas w dramatach Słowackiego (18 VI), Z. Skorupska: Nieznane listy R. Berwińskiego (25 VI), R. Pollak: Rosja w świetle polskiej literatury przedrozbiorowej (22 X), J. Magnuszewski: Stosunki literackie polsko-czeskie w końcu XIX i na początku XX w. (17 XII - pracę przedstawił R. Pollak/.

← 29 IV odbyło się Walne Zebranie Towarzystwa.

30

ok. 30 Kwiaty polskie Juliana Tuwima. Pierwsze książkowe wydanie poematu napisanego na emigracji w Rio de Janeiro i Nowym Jorku w latach 1940 - 1944, drukowanego we fragmentach w czasopismach emigracyjnych ("Wiad. pol.", Londyn 1941; "Nowa Polska", Londyn 1942 - 1946; "W przededniu", Nowy Jork 1945/ i krajowych ("Przekrój" 1946, "Życie Warsz." 1946, "Odrodz." 1947/. Nakład 10 tys. egzemplarzy rozkupiony został w ciągu kilku dni. Poemat spotkał się natomiast z różnymi ocenami ze strony krytyki literackiej. Zastrzeżenia budziła forma utworu, możliwość zastosowania konwencji romantycznej powieści poetyckiej dla wyrażenia problematyki współczesnej. Jeden z pierwszych recenzentów Kwiatów polskich - A. Sandauer wyrażał opinię, że "na terenie literatury polskiej powieść poetycka bywa wyrazem każdorazowej emigracyjnej nostalgii: jej gawędziarstwo, jej marzeniowość i dygresyjność dość trafnie oddają nierównomierny bieg wspomnień". K. Wyka po przeprowadzeniu szczegółowej analizy utworu stwierdził, że nie wnosi on ^{niewiele} nowego do rozwoju poezji Tuwima. "Kwiaty polskie - pisał - są bowiem całkowitą rekapitulacją doświadczeń pokolenia J. Tuwima, jak był nim poemat dygresyjny dla romantyków postępowych, wyłomem dla treści inaczej niewyraźalnych. Przeciwnie. Poemat Tuwi-

ma wyraźnie dubluje, wyraźnie powtarza ujęcia i treści, które w innych formach, jakie od epoki romantyzmu zdołały się już wykształcić, sam poeta wyrażał niejednokrotnie lepiej. Dubluje jego poezję satyryczno-polityczną, korzysta z usług skrótu lirycznego i dziwności słowa, dubluje Tuwima - świetnego poetę dla dzieci. Ten charakter powtórki widnieje również w obrębie samego dzieła. Rozpoczyna je się czytać z wysokim podziwem, początkowy opis powstawania bukietu uderza siłą poetycką, później jednak - stwierdzaliśmy to już - poemat jak gdyby przystawał w miejscu. Rozpoczyna się w nim wprawdzie toczyć akcja, ale dzieło przystaje w tym sensie, że w częściach dalszych nie przybywa materii poetyckiej". Wielką popularność poematu tłumaczy K. Wyka faktem, że "pokolenie Skamandrytów było ostatnią generacją poetycką, jaka posiadała swoją liczną rezerwę czytelniczą /.../, ponieważ w ich twórczości zachowana została jeszcze proporcja pomiędzy nowatorstwem a dostępnością i zrozumiałością utworu".

← Poemat miał do 1955 jeszcze 3 wydania, został również wydany w Wilnie (1955).

Głosy towarzyszące następnym wydaniom, zwłaszcza po śmierci Tuwima, koncentrowały się raczej na wartościach poetyckich ^{literatury} wierszy. J. Iwaszkiewicz pisał m. in. z okazji wydania z r. 1954: "/.../ bierzemy do ręki poemat Tuwima, coraz nowe znajdujemy w nim piękności, coraz nowe żarty - nie dostrzeżone dotychczas - coraz nowe mistrzowskie igraszki słowne, fajerwerki brzmień i niespodziewanych zestawień. Ale jak zwykle w takich razach powracamy najchętniej do najbardziej znanych fragmentów, do początku, do zakończenia, do "modlitwy" - do tych strof, które przychodziły do nas nieznaną drogą w czasie okupacji i stanowiły tak wzruszającą sensację".

A. BRAUN. "Po prostu", nr 20. - P. GRZEGORCZYK. "Tyg. Powsz.", nr 7. - R. MATUSZEWSKI: Próba epiki. "Kuźn.", nr 12. - A. SANDAUER. "Odrodz.", nr 13. - K. WYKA: Bukiet z całej epoki. "Twórcz.", z. 10, s. 103 - 104. - J. IWASZKIEWICZ. "Życie Warsz." 1954, nr 306. - A. SANDAUER: Tuwim i jego krytycy. "Tryb. Ludu" 1954, nr 1.

31

31 W i e c z ó r a u t o r s k i p i s a r z y p o l s k i c h i r a d z i e c k i c h w Warszawie, zorganizowany przez ZLP. W wieczorze wzięli udział: I. Anisimow, A. Korniejczuk, S. Szczy-paczow, P. Tyczyna, A. Wenclava, W. Broniewski, S. R. Dobrowol-ski, S. Wygodzki, M. Jastrun, T. Kubiak.

32

- "A k c j a p l a n o w e g o c z y t a n i a" zorganizowa-na przez Instytut Kulturalno-Oświatowy "Czytelnika". Powstały 524 zespoły skupiające ok. 3 500 osób. Praca polegała na lek-turze książek z określonej dziedziny, dyskusji oraz przygotowa-niu jednego lub kilku referatów syntetyzujących. Wśród tematów literackich najpopularniejszy stanowiła twórczość A. Mickiewi-cza.

M. JANION: Wychowanie przez książkę. "Wieś", nr 29. - Z. MIERZWIŃSKA: Próbną akcją planowego czytania w kołach "Czy-telnika". "Praca Oświatowa", nr 9, s. 54 - 58.

33

LUTY

4 U s t a w a o u t w o r z e n i u i z a k r e s i e d z i a ł a n i a C e n t r a l n e g o U r z ę d u R a d i o f o n i i ("Dz. U.", nr 9 poz. 50). Ogólne posta-nowienia ustawy przekształcającej Przedsiębiorstwo Państwowe

"Polskie Radio" w Centralny Urząd Radiofonii brzmiały: "Centralny Urząd Radiofonii jest organem naczelnym w zakresie radiofonii i telewizji. Centralny Urząd Radiofonii podlega Prezesowi Rady Ministrów. Sprawy zastrzeżone właściwości Ministra Poczty i Telegrafów w przepisach dotyczących radiofonii i telewizji dla powszechnego odbioru, przechodzą do zakresu działania Prezesa Rady Ministrów. Na czele Centralnego Urzędu Radiofonii stoi prezes, którego mianuje i odwołuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Budżet CUR stanowi osobny dział budżetu Prezydium Rady Ministrów, statut organizacyjny CUR nada Prezes Rady Ministrów w drodze zarządzenia ogłoszonego w "Monitorze Polskim".

← 1 II Polskie Radio osiągnęło ilość 1 miliona abonentów, do końca 1949 r. - 1 464 314.

34

ok. 4 Konstanty Ildelfons Gałczyński wyjechał do Czechosłowacji jako gość pisarzy czeskich. Gałczyński udzielił licznych wywiadów prasowych oraz wziął udział w zorganizowanych z powodu jego pobytu wieczorach autorskich.

35

7 Odznaczenie Juliana Tuwima dyplomem Honoris Causa Uniwersytetu Łódzkiego zgodnie z uchwałą Wydziału Humanistycznego zatwierdzoną przez senat akademicki dn. 7 II 1949 r. Tekst dyplomu zawierał m. in. nast. sformułowania: [..]"dostojnego męża Juliana Tuwima, Łódzianina, znakomitego poetę w uznaniu jego wielkich zasług dla literatury polskiej HONOROWYM DOKTOREM FILOZOFII uroczystie uznajemy i ogłaszamy, co niniejszym pieczęcią Uniwersytetu opatrzonym dyplomem stwierdzamy. Rektor: prof. dr T. Kotarbiński, Dziekan: prof. dr M. M. Serejski, Promotor: prof. dr S. Adamczewski."

Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się w maju. Przemówie-

nia wygłosili: Rektor T. Kotarbiński i prof. J. Z. Jakubowski. Dyplom odebrał w zastępstwie chorego Tuwima - prof. W. Husarski.

36

ok. 8 P r a p r e m i e r a f i l m u S k a r b, scenariusz oprac. L. Starski i R. Niewiarowicz, zrealizował zespół "Warszawa". Film miał duże powodzenie wśród publiczności. Również recenzenci przyznawali filmowi ~~spore~~ walory rozrywkowe, wyrażali natomiast zastrzeżenia w stosunku do tradycyjności formy i powierzchowności treści filmu. L. Bukowiecki pisał m. in.:

"/.../ komedia nie oderwała się od posiadanych wzorów, nie znalazła szerokiego oddechu nowej rzeczywistości, natomiast bez żadnych zastrzeżeń zabawiła kapitalnie publiczność - a to także coś znaczy". (Pierwsza polska komedia powojenna. "Tryb. Ludu", nr 38/.

37

- 10 Oświadczenie rządowe w sprawie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych Umowy o współpracy kulturalnej między Polską a Rumunią podpisanej w Warszawie dn. 27 lutego 1948 r. ("Dz. U.", nr 51 poz. 381). Tekst Umowy: "Dz. U.", nr 51 poz. 380.

38

- 14 Plenarne posiedzenie Rady Głównej do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego, poświęcone podsumowaniu dorobku pierwszego roku istnienia Rady. Referat główny pt. Wytyczne programowe na odcinku nauki i szkolnictwa wyższego wygłosiła wicemin. Oświaty E. Krassowska. Referat zawierał ocenę aktualnej wówczas sytuacji w nauce, dotyczył następnie celowości planowej organizacji nauki, zasad nowej organizacji, projektu powołania Komitetu do Spraw Organizacji Nauki a następnie Polskiej Akademii Nauk, roli Towarzystw Naukowych, problemu wydawnictw naukowych, kształcenia kadr naukowych, przebudowy programowo-ustrojowej wyższych uczelni wreszcie roli i zadań Rady Głównej wobec nowej sytuacji w nauce i szkolnictwie wyższym. Referat wywołał obszerną dyskusję, w której zabierali głos m. in. profesorowie: S. Kulczyński, M. Jaroszyński, J. Dembowski, J. Drewnowski, T. Manteuffel, S. Leszczycki, M. Górski, J. Chałasiński, M. Kacprzak, S. Tur-ski oraz min. H. Golański i W. Bieńkowski.

Materiały: E. KRASSOWSKA: Nowe zadania nauki i szkolnictwa wyższego. "Życie Nauki", nr 38, s. 129 - 163; /Fragm. pt.:/ Czterolecie rozwoju nauki polskiej; Perspektywy nauki polskiej. "Odrodz.", nr 9 - 10. - [Dyskusja.] "Życie Nauki", nr 39, s. 315 - 319.

39

17 Spotkanie literatek z działaczkami Ligi Kobiet w Warszawie. W spotkaniu wzięły udział m. in.: I. Krzywicka, I. Tuwim, W. Melcer, J. Broniewska, E. Korzeniewska, L. Krzemieniecka.

40

17 Konferencja Wydziału Kulturalno-Oświatowego KCZZ z udziałem pisarzy, artystów i aktorów. Główne wytyczne planu pracy kulturalno-oświatowej KCZZ na r. 1949 przedstawił przewodniczący KCZZ E. Ochab wskazując na konieczność ścisłego współdziałania artystów i pisarzy z działaczami kulturalnymi związków zawodowych, m. in. w akcji rozwijania życia kulturalnego na wsi, w walce z analfabetyzmem, popieraniu samorodnej twórczości artystycznej. W wyniku dyskusji, w której głos zabierali m. in. L. Kruczkowski, S. Wygodzki, M. Kierczyńska, J. Wyszomirski ustalono formy dalszej współpracy.

41

ok. 18 Komisja Popierania Twórczości Naukowej i Artystycznej została powołana przy Komitecie Ministrów do Spraw Kultury. Celem Komisji miało być zajęcie się udzielaniem pomocy materialnej naukowcom i artystom w ich określonych, konkretnych pracach twórczych. Zadania Komisji opierały się na dwu zasadniczych przesłankach: 1 - państwo przejmuje na siebie rolę opiekuna nauki i sztuki ponieważ widzi w nich dźwignię postępu i rozwoju społecznego oraz czynniki podnoszące życie ogółu obywateli na wyższy poziom, 2 - państwo ^{się}domaga jednak, ^{aby} nauka i sztuka nie rozwijały się w oderwaniu od życia, na płaszczyźnie indywidualnych dążeń i ambicji, lecz w ścisłym powiązaniu z życiem i w czynnym w nim udziale.

42

19 P r a p r e m i e r a k o m e d i i K a z i m i e r z a K o r c e l l e g o B a n k i e t w Teatrze Wojska Polskiego w Łodzi; insc. i reż.: L. Schiller, J. Kaliszewski, scenogr.: Z. Strzelecki. Odbyło się 30 przedstawień, sztukę obejrzało 8 995 widzów. Sztuka uznana została za interesującą pozycję w życiu teatralnym, krytycy jednak wyrażali zastrzeżenia w stosunku do zawartej w ~~szkice~~^{niej} koncepcji osobowości człowieka. A. Ważyk zarzucał Korcellemu m. in. stosowanie środków teatru Pirandello. "Teatr Pirandello - pisał - wyrasta z konwencjonalistycznego poglądu na świat i człowieka. W myśl tego poglądu osobowość człowieka jest relatywną i dowolną koncepcją autora. /.../ K. Korcelli chciał pokazać proces rozwoju życia w naszej rzeczywistości i rozwoju świadomości politycznej. Doprawdy, niepodobieństwem jest pokazać taki proces przez gromadzenie coraz to nowych niespodzianych motywów, przez figlowanie podwójnym teatrem i zaskakiwanie widza coraz to innym poglądem na te same sprawy. W tej ekwilibryście może autor osiągnąć łatwe powodzenie, ale nie należałoby życzyć takiego powodzenia pisarzowi postępowemu".

adnot. M. PIECHAL. "Dz. Łódzki", nr 56. - T. SARNECKI: Komedia polityczna. "Kur. codz.", nr 56. - JASZCZ. /J. A. SZCZEPAŃSKI/: "Być albo nie być" obywatela wojewody. "Tryb. Ludu", nr 56. - A. WAŻYK. "Kuźnica", nr 9.

43

21 S t u l e c i e ś m i e r c i F r y d e r y k a C h o p i n a zainaugurowane zostało uroczystym posiedzeniem w gmachu Rady Państwa Komitetu Honorowego Roku Chopinowskiego pod przewodnictwem premiera J. Cyrankiewicza, w obecności prezydenta B. Bieruta. Przemówienie otwierające obchody Roku Chopinowskiego wygłosił B. Bierut, referat o twórczości Chopina - B. Woytowicz, następnie H. Sztompka odegrał kilka utworów Chopina.

22 II w 139 rocznicę urodzin Chopina odbyła się uroczystość w Żelazowej Woli zorganizowana przez Komitet Wykonawczy Roku Chopinowskiego. Wieczorem tego dnia odbył się koncert w Filharmonii z udziałem Z. Drzewieckiego i J. Ekiera.

23 II rozpoczęły się cykle koncertów, m. in. cykl pt. Żywe wydanie dzieł F. Chopina.

13 - 15 VIII zorganizowany został IV Festiwal Chopinowski w Dusznikach.

18 IX odbyła się w sali "Romy" uroczystość otwarcia IV Międzynarodowego Konkursu im. F. Chopina. W Konkursie wzięło udział 40 pianistów w 13 krajów. 2 pierwsze nagrody otrzymały: H. Czerny-Stefańska (Polska) i B. Dawidowicz (ZSRR).

19 IX otwarta została w obecności premiera Cyrankiewicza, członków Rządu, uczestników i jury Międzynarodowego Konkursu Chopinowskiego Wystawa ku czci Chopina w Muzeum Narodowym w Warszawie.

Pisarze wzięli licznie udział w uroczystościach Roku Chopinowskiego w kraju i za granicą. 9 V J. Iwaszkiewicz wygłosił odczyt o Chopinie w Brukseli, dokąd przybył na zaproszenie belgijskiego komitetu Roku Chopinowskiego. W sierpniu w Polskim Muzeum Narodowym w Rapperswilu w obecności posła R. P. J. Przybosa, przedstawicieli władz szwajcarskich, muzykologów i dziennikarzy odbyło się otwarcie wystawy chopinowskiej. Otwarcia dokonał attaché prasowy poselstwa polskiego w Bernie - J. B. Frühling.

Czasopisma literackie drukowały w ciągu całego roku liczne artykuły oraz utwory poświęcone Chopinowi, m. in.: tygodnik "Odrodzenie" drukował powieść J. Broszkiewicza: Kształt miłości (nr 25 - 48). Wydana w 1949 antologia Fryderyk Chopin natchnie-

niem poetów w opracowaniu K. Kobylańskiej, z przedmową S. R.

Dobrowolskiego zawierała wiersze kilkadziesiątu poetów. 17 1949
ukanał się również poemat E. Łyżwińskiego Chopin. 44

24 Z e b r a n i e l i t e r a c k i e P E N - C l u b u
poświęcone nowym utworom A. Słonimskiego. Zebranie odbyło się
w sali świetlicy ZAIKS-u. 45

- W s t r o n ę h u m a n i z m u A d a m a W a ż y k a.
Tom zawierający 11 szkiców krytycznych, z których większość
drukowana była w latach 1945 - 1948 w "Odrodzeniu" i "Kuźnicy"
uznany został za wartościową pozycję z zakresu nowoczesnej kry-
tyki marksistowskiej. "Szkice Ważyka - stwierdzał J. Z. Jaku-
bowski - są niewątpliwie pożytecznym wkładem w nasz dotychczasowy
dorobek krytyki opartej na metodologii marksistowskiej. Przy-
noszą one próbę nowatorskiego oświetlenia pewnych zjawisk histo-
ryczno-literackich (np. szkice o Norwidzie, o poezji francus-
kiej, o Majakovskim) oraz wnoszą oryginalne i najczęściej traf-
ne argumenty w toczące się u nas po wojnie polemiki literacko-
-artystyczne". Podobnie oceniał książkę Ważyka R. Matuszewski:
"Niewielki rozmiarami zbiór szkiców Ważyka zasługuje na najbacz-
niejszą uwagę jako książka o znaczeniu wyjątkowym w naszej kryty-
ce współczesnej. Rozstrzyga o tym znaczeniu stanowisko, jakie
zajmuje Ważyk w odniesieniu do spraw, które porusza. Nie chodzi
przy tym tylko o to, że jest to stanowisko, w którym uderza usil-
na dbałość autora o konsekwentne i logiczne powiązanie własnych
koncepcji estetycznych i krytycznych z teorią marksistowską.
Ważny jest również fakt, /.../ iż u Ważyka każdy z pozoru nawet
marginesowy problem ujęty jest tak, że przestaje być marginesem,
ujawnia swe najściślejsze związki z zagadnieniami o charakterze
zasadniczym dla kierunku rozwoju naszej literatury względnie
malarstwa, dla całej naszej problematyki kulturalnej".

R. MATUSZEWSKI: Próba humanizmu socjalistycznego. "Kuźni-

48", nr 36. - J. Z. JAKUBOWSKI, "Polonist." 1950, nr 2, s. 40 -

MARZEC

4 Nagrodę literacką m. Szczecina za lata 1945 - 1948 otrzymał J. Papuga.

47

4 Rozstrzygnięcie konkursu na nowelę filmową rozpisanego w 1948 przez "Film Polski". Dwie równorzędne nagrody (po 75 tys. zł.) otrzymali: E. Szuster za nowelę Dzień pod pestką i W. Woroszyński za nowelę Mazur Kajdaniarski. (Druk.: "Film", nr 16 - 24/).

48

4 - 6 Stefan Żółkiewski i H. ↑ E. ↑ Michałski na zjeździe pisarzy czechosłowackich w Pradze jako delegaci Związku Literatów Polskich.

shmot. [S. ŻÓŁKIEWSKI: Wizyta w Pradze. "Kuźnica", nr 11.

49

5 Prapremiera sztuki: Komedia Andrzeja Wydrzyńskiego w Teatrze im. S. Wyspiańskiego w Katowicach; w reż.: J. Merunowicza i scenogr.: W. Makojnika. Odbyło się 47 przedstawień sztuki, które obejrzało 25 424 widzów. Sztuka wzbudziła zainteresowanie głównie na terenie Śląska. Za niewątpliwą zaletę uznawano współczesną problematykę sztuki, próbę analizy postaw moralnych i politycznych jej bohaterów. A. Wydrzyński w wypowiedzi o własnej sztuce wyjaśniał, że zamierzał napisać dramat dający syntezę okresu dojrzewania inteligenckiej młodzieży w latach poprzedzających wojnę: "Miała to być próba pokazania poprzez jakąś wymyśloną rodzinę pewnego środowiska na tle epoki. Próba realistycznego ujęcia ludzi i problemów - i równocześnie próba historycznej syntezy".

T. ELLEN: Dramat o filmowej konstrukcji. "Film", nr 11. - KYDR. /J. KYDRYŃSKI/. "Przekrój", nr 207. - B. SURÓWKA. "Dz. zach.", nr 68. - A. M. SWINARSKI. "Odrodz.", nr 15. - JASZCZ. /J. A. SZCZEPAŃSKI/: Hamlet, tym razem w krematorium. "Tryb. Ludu", nr 74. - H. VOGLER. "Tryb. rob.", nr 65. - Z. WIKTORCZYK: Czy dramat Hamleta polskiej inteligencji. "Odra", nr 10. - A. WYDRZYŃSKI: Walka z teatrem o teatr. "Odrodz.", nr 11.

50

6 Odczyt rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu i wiceprezesa Rady Naczelnej Stronnictwa Demokratycznego S. Kulczyńskiego pt. Rola i zadania inteligencji wygłoszony na III Zjeździe Wojewódzkim Stronnictwa Demokratycznego w Gdańsku. Odczyt nawiązywał do obrad Rady Naczelnej SD w dn. 6 II poświęconych problemowi inteligencji polskiej. Główna teza odczytu brzmiała: "Istnieje jeden tylko środek i jedna tylko droga prowadząca do odzyskania przez inteligencję pozycji społecznej odpowiadającej jej możliwościom. Jest nią przyjęcie przez szerokie koła inteligencji moralnych haseł współczesnych ruchów robotniczych, uznanie ich za własny imperatyw moralny nie dlatego, że są hasłami silniejszej dzisiaj klasy, ale dlatego, że są doskonalsze /.../. Pozyskiwanie inteligencji dla nowych moralno-społecznych haseł socjalistycznych nie jest abdykacją demokracji przed socjalizmem. Jest ono abdykacją moralności i metody demo-liberalnej przed moralnością i metodą socjalizmu".

[Druk referatu: "Kur. codz.", nr 71.

51

6 Spotkanie literatek i artystek z robotnicami. Spotkanie zorganizował z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet Wydział Kultury i Oświaty PZPR dzielnicy Śródmieście. W spotkaniu wzięły udział m. in.: H. Boguszewska, W. Melcer, I. Krzywicka, J. Brzostowska, H. Bobińska, J. Poraska.

52

7 - 14 Tydzień przyjaźni polsko-czechosłowackiej. Przeprowadzona została szeroka akcja popularyzacji literatury czeskiej i słowackiej. Ukazały się specjalne numery czasopism literackich: "Kuźnica" (nr 10), "Odrodzenie" (nr 11), "Twórczość" (z. 3) poświęcone kulturze czechosłowackiej. Ambasada Republiki Czechosłowackiej w Warszawie oraz Departament Twórczości Artystycznej Ministerstwa Kultury i Sztuki rozpięły konkurs na specjalne numery pism społeczno-kulturalnych oraz specjalne dodatki kulturalne do pism codziennych poświęcone Czechosłowacji. Wystawy książki czeskiej zostały zorganizowane w Warszawie i Poznaniu. W Warszawie otwarty został czechosłowacki ośrodek informacyjny posiadający m. in. duży księgozbiór z zakresu literatury, sztuki i historii oraz bieżące czasopisma. Czeskie Ministerstwo Informacji i Oświaty opublikowało broszurę pt. Československo-polské přátelství, zawierającą m. in. wiersze poetów polskich: W. Broniewskiego, K. L. Gałczyńskiego i in. oraz ufundowało nagrodę za działalność w zakresie przekładów literatury czechosłowackiej na język polski w wysokości 80 tys. zł. Nagroda została przyznana K. A. Jaworskiemu za całość dorobku przekładowego. Wręczenie nagrody nastąpiło w dn. 26 III w Ambasadzie Czechosłowacji w Warszawie. Nagrodę za działalność przekładową z języka polskiego na czeski otrzymał F. Halas.

(W ramach wymiany kulturalnej wyjechali do Czechosłowacji profesor K. Piwarski i doc. B. Lesnodorski.

53

47

9 S e t n a "Ś r o d a L i t e r a c k a" w P o m o r -
s k i m D o m u S z t u k i w B y d g o s z c z y. S ł o w o
w s t ę p n e w i m i e n i u o r g a n i z a t o r a "Ś r ó d" - z a r z ą d u K l u b u L i t e r a c k o -
- A r t y s t y c z n e g o w y g ł o s i ł J . P i e c h o c k i , w i m i e n i u M i n i s t e r s t w a
K u l t u r y i S z t u k i p r z e m a w i a ł n a c z e l n i k W y d z i a ł u L i t e r a c k i e g o D e p a r t a m e n t u
T w ó r c z o ś c i - S . A t l a s , w i m i e n i u z a r z ą d u O d d z i a ł u P o m o r -
s k i e g o Z L P - A . K o w a ł k o w s k i . W c z ę ś c i n i e o f i c j a l n e j o d b y ł s i ę w i e -
c z ó r a u t o r s k i p i s a r z y P o m o r z a : A . G r z y m a ł a - S i e d l e c k i o d c z y t a ł
f r a g m e n t k s i ą ż k i : Niepożegnani , W . D u n a r o w s k i o p o w i a d a n i e Ofiaro-
wanie , M . T u r w i d f r a g m e n t o p o w i a d a n i a z t o m u Ludzie z Doliny ,
A . K o w a ł k o w s k i - w i e r s z e . " Ś r o d y L i t e r a c k i e " b y ł y n a j p o p u l a r n i e j -
s z ą , d ł u g o t r w a ł ą i m p r e z ą k u l t u r a ł n ą B y d g o s z c z y . W ś r ó d 1 0 0 " Ś r ó d "
- 3 0 s t a n o w i ł y w i e c z o r y a u t o r s k i e , 7 0 - o d c z y t y i s p o t k a n i a d y s k u -
s y j n e . W " Ś r o d a c h " u c z e s t n i c z y ł i r ó w n i e ż l i t e r a c i p r z y j e z d n i :
z W a r s z a w y (1 7) , P o z n a n i a (1 5) , K r a k o w a (6) , Ł o d z i (6) i Ś ł ą s k a
(3) .

54

1 0 R o z s t r z y g n i ę c i e k o n k u r s u n a p o e -
m a t o g e n e r a l e Ś w i e r c z e w s k i m o g ł o -
s z o n e g o w s t y c z n i u 1 9 4 9 p r z e z D o m W o j s k a P o l s k i e g o i Z w i ą z e k
L i t e r a t ó w P o l s k i c h . N a d e ś ł a n o 1 3 p o e m a t ó w . S ą d k o n k u r s o w y p r z y -
z n a ł I n a g r o d ę (1 0 0 t y s . z ł .) W . B r o n i e w s k i e m u z a p o e m a t : Opo-
wieść o życiu i śmierci Karola Waltera-Świerczewskiego robot-
nika i generała , I I n a g r o d y (p o 5 0 t y s . z ł .) L . L e w i n o w i z a p o -
e m a t : Słowo o Karolu Świerczewskim i W . W o r o s z y ł s k i e m u z a p o e m a t :
Świerczewski , I I I n a g r o d ę (3 0 t y s . z ł .) R . S t i l l e r o w i z a p o e m a t :
Wiersze o generale-robotniku .

55

ok. 1 3 J u l i a n T u w i m - p r e z e s e m h o n o r o w y m
Z w i ą z k u A u t o r ó w i K o m p o z y t o r ó w
R o z r y w k o w y c h (Z A K R) . W y b o r u d o k o n a n o n a W a l n y m
Z g r o m a d z e n i u Z w i ą z k u .

<http://rcin.org.pl>

56

ok. 2 1 O ś w i a d c z e n i e p o l s k i e g o P E N - C l u b u

w odpowiedzi na apel Międzynarodowego Komitetu Intelektualistów w sprawie pokoju. Oświadczenie zawierające m. in. stwierdzenia: "Walka o pokój jest obowiązkiem wszystkich, a zwłaszcza twórców kultury. Żadne ich słowo nie może być w niezgodzie z sumieniem świata" podpisali jako Zarząd: J. Parandowski, M. Dąbrowska, Z. Nałkowska, M. Rusinek, T. Breza, J. Iwaszkiewicz, I. Krzywicka, J. N. Miller, M. Bechczyc-Rudnicka, A. Wat, J. Zawieyski.

57

24 Powołanie Polskiego Komitetu Obrońców Pokoju. W skład Komitetu weszli m. in.:

J. Dobraczyński, P. Gojawiczyńska, A. Grzymała-Siedlecki,
 J. Iwaszkiewicz, Z. Nałkowska, J. Parandowski, L. Staff,
 E. Szelburg-Zarembina, J. Tuwim. Wybrano również delegację
 na Światowy Kongres Pokoju w Paryżu (zob.poz.). 58

k. 26 Delegacja polska na Konferencję
 Nauki i Kultury w obronie pokoju
 w Nowym Jorku. Delegatami na Konferencję, której obrady rozpo-
 częły się 26 III byli: L. Kruczkowski i P. Hofmann. 59

k. 26 Mickiewicz Mieczysław Jastrun a.
 Książka, której drugie wydanie ukazało się w lipcu tego samego
 roku, w ciągu następnych lat wydawana była wielokrotnie w kraju
 i za granicą. Odznaczona ~~pokazana~~ w 1949 nagrodą tygodnika "Od-
 rodzenie", a w 1950 Państwową Nagrodą Artystyczną I stopnia,
 stanowiła wydarzenie literackie roku. Wzbudzała zainteresowanie
 jako praca poety o poecie, studium oparte na badaniach nauko-
 wych wspierane intuicją poetycką autora, umożliwiającą stworze-
 nie interesującej syntezy Mickiewicza człowieka i poety w hi-
 storycznym uwarunkowaniu. "Jastrun pierwszy w Polsce - pisał
 S. Pollak - pokazał nam Mickiewicza widzianego oczami człowieka
 dzisiejszego, Mickiewicza - człowieka, poetę i działacza poli-
 tycznego, ani nie zakutego w brąz, opatynowanego bezkrytycznym
 uwielbieniem należnym wieszczowi narodowemu, ani też nie roze-
 branego do bielizny przez poszukiwaczy ciekawostek i anegdot
 z życia wielkich ludzi. /.../ Dobrze się stało, że Jastruna
 "wizerunek prawdziwy" Mickiewicza, wizerunek napisany przez
 człowieka, który nie tylko umiał zrozumieć wielkość i znaczenie
 Mickiewicza dla narodu, ale sam odczuł tę wielkość i to znacze-
 nie jako poeta - ukazał się w roku Mickiewiczowskim. Gdyby nie
 było innych prac o Mickiewiczu w tym roku jubileuszowym, praca

49
*publika
 karykatur
 i pios.*
 Jastruna wystarczyłaby jako pełne świadectwo stosunku naszej epoki, naszego społeczeństwa do największego polskiego poety".

mot.
 L. BUDRECKI. "Wieś", nr 32. - Z. DĄBKOWSKA. "Odrodz.", nr 30. - K. GÓRSKI. "Tyg. powsz.", nr 35. - S. POLLAK. "Kuźn.", nr 28. - S. WOŁOSZYN. "Polonist.", nr 4, s. 26 - 29. - Z. PE-
 DZIŃSKI. "Przegl. powsz." 1952, nr 4, s. 294 - 295.

60

k. 27 Ewa Szelburg-Zarembina wyjechała jako delegatka polska na ru-
muński Kongres Intelktualistów.

61

k. 30 Ucieczka z Jasnej Polany Adolfa
Rudnickiego. Tom zawierający 5 opowiadań, z których 3 miały wydania osobne w r. 1946, dwa pozostałe drukowane były w "Kuźnicy" w 1947 i 1948, opatrzony był przez autora w podty-
 tule określeniem: Opowiadania z cyklu "Epoka pieców". Książka wzbudziła duże zainteresowanie, opinie krytyki były niejednoli-
 te. R. Matuszewski pisał w swej recenzji m. in.: "Ucieczka w większym jeszcze stopniu niż zeszłoroczny Szekspir wyrasta po-
 nad wszystko, co z ukazującej się dziś polskiej prozy można by z nią zestawić. Nie było w naszej nowelistyce na przestrzeni ostatniego roku utworu równie znakomitego jak opowiadanie o Klausie Hoferze, nie widzę również takiego, który miałby siłę wymowy równą historii Sebastiana i Raisy z Wniebowstąpienia".
Inni
~~Wielu~~ krytycy uznając zasadniczo książkę za tom wybitnej prozy zarzucali Rudnickiemu jednostronność w ukazywaniu losu ludzkiego, przedstawianie tragizmu biernego człowieka w kategoriach tragicznych przeżyć ogółu ludzkości. (Wasilewski).

dnnot.
 J. KORCZAK. "Dz. liter.", nr 28. - Z. LEWINÓWNA: Patos i prostota. "Tyg. powsz.", nr 36. - MARK /H. MARKIEWICZ/. "Prze-
 krój", nr 214. - R. MATUSZEWSKI. "Kuźn.", nr 23. - A. WASILEW-
 SKI: Rzecz ludzka. "Wieś", nr 35 - 36.

62

31 Prapremiera opowieści dramatycznej Krzyk jarzębiny Wacława Kubackiego w Teatrze Kameralnym w Warszawie, w reż. J. Warneckiego i scenogr. M. Nalewajskiego. Sztuka miała w Teatrze Kameralnym 63 przedstawienia. W tym samym roku wystawiona została ponadto w Teatrze Polskim w Poznaniu (w insc. i reż. W. Horzycy, scenogr. J. Kosińskiego), w Teatrze Ziemi Pomorskiej w Toruniu oraz w Starym Teatrze w Krakowie, (w reż. J. Ronarda-Bużańskiego, scenogr. M. Eilego i J. Ipohorskiej). Odkonano łącznie ok. 170 przedstawień, sztukę obejrzało ok. 50 tys. widzów. Oceny krytyki były niemal bez wyjątku pozytywne, m. in. J. A. Szczepański pisał: "W Krzyku jarzębiny Kubacki-uczony wspomógł Kubackiego-pisarza w znajomości epoki, w wyjątkowo wnikliwym podmalowaniu tła - i na tym koniec. Kubacki-pisarz nie dał sobie odebrać ani celności pióra, ani świeżości talentu. Krzyk jarzębiny to świetna realistyczna sztuka o romantyzmie, pełna umiaru, powściągliwości, harmonii. Wzbogaca ona dramat o pozycję nieprzeciętną, która - pozwalam sobie wróżyć - nie będzie zapomniana".

20 III Polskie Radio nadało sztukę Krzyk jarzębiny w opracowaniu radiofonicznym W. Maciejewskiego.

E. CSATÓ: Romantyczność i realizm. "Odrodz.", nr 20. -
 S. OTWINOWSKI: Godziny romantyczne. "Dz. liter.", nr 45. -
 JASZCZ. /J. A. SZCZEPANSKI/: Werter - Kordian i Maryla. "Tryb. Ludu", nr 94. - A. ŚWIDERSKA. "Dziś i Jutro", nr 51/52. -
 J. WOŁOSZYNOWSKI: Grona gniewu. "Teatr", nr 4.

63

31 Ustawa o Narodowym Planie Gospodarczym na rok 1949. ("Dz. U.", nr 26, poz. 189). Plan na rok 1949 zamykał okres trzyletniego Planu Odbu-

dowy Gospodarczej. Poświęcony kulturze Dział VII pt. Oświata, Szkolenie, Kultura, Ochrona zdrowia i Opieka społeczna przewidywał w:

- art. 105: 1. W zakresie udostępniania filmu czynne będą 533 kina stałe. Liczba miejsc wzrośnie do 235 tysięcy.
2. Liczba kin ruchomych będzie wynosiła 263, tj. wzrośnie w porównaniu z r. 1948 o 134,8%. Kina ruchome wyświetlą 73 tys. seansów na wsi, co będzie stanowiło wzrost o 151,7%.
- art. 106: Liczba abonentów radiowych wzrośnie do 1 290 tys. - wzrost o 37,2%.
- art. 107: Liczba bibliotek powszechnych wzrośnie do 5 tys. (wzrost 45%), bibliotek naukowych będzie 530, innych 1 300. Ogólna liczba tomów w bibliotekach wzrośnie o ok. 4 mil.
- art. 108: Liczba wydanych książek i broszur wyniesie 6,7 tys. (wzrost 17,5%). Przewidywany łączny nakład do ok. 69 mil. egz.
- art. 109: W zakresie rozwoju teatrów dramatycznych zostanie zwiększona frekwencja o ok. 30% w stosunku do r. 1948 przekraczając liczbę 6 mil. osób. Wyniki te zostaną osiągnięte w szczególności przez reorganizację widowni oraz zwiększenie ilości biletów ulgowych.
- art. 110: 1. W dziedzinie czynnego upowszechnienia kultury osiągnięta zostanie liczba ok. 16 tys. czynnych świetlic, co będzie stanowiło wzrost o 65% w porównaniu z r. 1948, w tym liczba czynnych świetlic wiejskich wzrośnie do 7,8 tys., tj. o 111%.
2. W zakresie akcji organizowanej przez związki zawodowe liczba czynnych świetlic będzie wynosiła 6,3 tys.,

co stanowi wzrost w stosunku do r. 1948 o 54%, liczba świetli-
cowych zespołów artystycznych wyniesie 6,1 tys., co stanowi
wzrost o 27%, liczba uczestników w zespołach artystycznych wy-
niesie ok. 160 tys., tj. wzrośnie o 33%. Liczba zespołów ^{oświa-}
~~teatralnych~~ ^{towych} i szkoleniowych wyniesie ok. 16,8 tys. z 290 tys.
uczestników; liczba pokazów teatralnych osiągnie ok. 100 tys.
przy ogólnej frekwencji do 15 mil. osób; liczba wycieczek kra-
joznawczych ok. 50 tys. przy ogólnej frekwencji 1 mil. osób
oraz liczba prelekcji (odczyty, referaty, pogadanki) ok. 200
tys. przy ogólnej frekwencji do 15 mil. osób.

rt. 122: Ogólna suma wydatków na cele socjalne i kulturalne ze środków
na inwestycje oraz wydatków bieżących budżetu państwowego wy-
niesie ok. 128,6 mld. zł (w tym na cele kulturalne ok. 11,5,
na szkolnictwo i oświatę - 68).

Informacje o realizacji planu gospodarczego na r. 1949 w
dziedzinie prasy, teatru, filmu, radia oraz upowszechnienia
kultury zob.poz.

KWIECIEŃ

64

1 P i e r w s z y n u m e r "E c h a T y g o d n i a" (pod-
tytuł: Nauka. Literatura. Sztuka.), dodatku tygodniowego do
organu Komitetu Wojewódzkiego PZPR pod redakcją A. Mostowicza
"Gazety Krakowskiej", Wydawcą dodatku była Robotnicza Spółdziel-
nia Wydawnicza "Prasa". W 1949 z pismem współpracowali: J. Bło-
ński, J. Broszkiewicz, B. Brzeziński, W. J. Dobrowolski, S. Dy-
gat, S. Flukowski, J. Kawalec, J. Korpała, ^{S. Lem,} J. Lovell, W. Mach,
W. Machejek, H. Markiewicz, S. Morawski, H. Mortkowiec-Olcza-
kowa, T. Różewicz, L. Rudnicki, J. Sieradzki, K. Szpalski, H.
Vogler, J. Wirski, W. Zechenter.

65

1 P o ł ą c z e n i e p i s m "O ś w i a t a i K u l t u -
r a" i "P r a c a O ś w i a t o w a" pt. "P r a c a O ś w i a t o w a",
Miesięcznik poświęcony zagadnieniom oświaty i kultury dorosłych.
Pierwszy po połączeniu numer (nr 1/4) wyszedł z następującym

wyjaśnieniem od Redakcji: "W związku z nową organizacją pracy oświatowej wśród dorosłych, której wynikiem m. in. jest połączenie TUR i TUL w Centralny Ośrodek Oświaty Dorosłych TURiL zamiast dotychczasowych dwu czasopism "Oświata i Kultura" i "Praca Oświatowa" wychodzić będzie jeden miesięcznik "Praca Oświatowa" poświęcony zarówno teoretycznym zagadnieniom oświaty dorosłych, jak i omawianiu praktycznych zadań, wskazań i osiągnięć w tej dziedzinie. /.../"

66

1 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki w sprawie Konkursu na wystawienie sztuk rosyjskich i radzieckich:

"1. Celem pogłębienia znajomości twórczości dramatycznej klasyków rosyjskich i współczesnych pisarzy radzieckich zostanie zorganizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki «Konkurs na wystawienie sztuk rosyjskich i radzieckich». 2. Konkurs rozpocznie się w dniu 1 maja 1949 i zostanie zakończony Festiwalem, który odbędzie się w czasie od 15 października 1949 r. do 1 grudnia 1949". Do Zarządzenia dołączone były regulaminy: Regulamin Konkursu i Regulamin Jury Konkursu. ("Dz. urz. Min. Kult. & Szt. nr 1 poz. 10). Zob. poz.

67

3 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki o utworzeniu w Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków - Kierownictwa Badań nad początkami Państwa Polskiego. § 1 Zarządzenia brzmiał: "Celem naukowego przygotowania tysiącletniej rocznicy wystąpienia Państwa Polskiego na widowni dziejów, zlecam Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków zorganizowanie, kierowanie i prowadzenie prac archeologicznych i źródłoznawczych, mających na celu poszerzenie podstawy

badawczej oraz uprzystępnienie osiągniętych stąd wyników nauce i narodowi polskiemu." ("Dz. urz. Min. Kult. Szt.", nr 2 poz. 21). Zarządzeniem z dn. 10 XII 1949 Ministerstwo Kultury i Sztuki powołało Komisję Naukową przy Kierownictwie Badań nad początkami Państwa Polskiego. ("Dz. urz. Min. Kult. Szt.", nr 4 poz. 56).

68

o k. 3 P o w s t a n i e S e k c j i T ł u m a c z ó w p r z y P E N - C l u b i e. W świetlicy ZAIKS-u odbyło się zebranie organizacyjne Sekcji Tłumaczy zwołane przez Zarząd PEN-Clubu z udziałem przedstawicieli Zarządu w osobach: J. Iwaszkiewicza, I. Krzywickiej, J. Parandowskiego i M. Rusinka oraz grona zaproszonych tłumaczy. Uchwalono projekt regulaminu Sekcji, w którym wytypowano następujące zadania Sekcji: 1. nawiązanie współpracy z Ministerstwem Kultury i Sztuki, z wydawcami, z ZAIKS-em, Polskim Radiem, Filmem Polskim i innymi zainteresowanymi instytucjami celem ochrony moralnych i materialnych praw tłumacza, 2. zorganizowanie konkursów na najlepsze przekłady z poezji i prozy, 3. stworzenie poradni językowej dla tłumaczy, zaopatrzonej w podręczną bibliotekę pomocniczą, 4. organizowanie zebrań dyskusyjnych dla omawiania techniki przekładu. Po przeprowadzeniu akcji kwalifikacyjnej tłumaczy sekcja miała nawiązać ścisłą współpracę^z instytucjami wydawniczymi. Do tymczasowego zarządu sekcji weszli: I. Krzywicka, G. Karski, J. Rogoziński, K. Truchanowski. Zarząd wezwał nie zrzeszonych tłumaczy do nadsyłania wniosków o przyjęcie do Sekcji.

69

4 Z m a r ła w K r a k o w i e E l e o n o r a K r o p i - w n i c k a (ur. ok. 1879), pisarka i publicystka, pisząca pod pseudonimem Ela Oleska. Była autorką licznych utworów scenicznych oraz broszur na tematy religijno-społeczne. Zmarła w za-

kładzie dla starców im. Helołów w Krakowie.

70

- 4 Zjazd Delegatów Oddziałów Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza w Warszawie. W 1949 Towarzystwo posiadało Oddziały w: Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Łodzi, Wrocławiu, Toruniu i Gdańsku. Zjazd przedłużył kadencję wybranego w 1946 zarządu w składzie: J. Krzyżanowski (prezes), S. Wierczyński (wiceprezes), E. Sawrymowicz (sekretarz), J. Pele (zastępca sekretarza), Z. Libera (skarnik), W. Borowy, K. Budzyk, J. W. Gomolicki, H. Szyper, Z. Sitnicki. Organem Towarzystwa był "Pamiętnik Literacki" (pod red. J. Krzyżanowskiego i T. Mikulskiego). Oddział w Łodzi posiadał własne wydawnictwo pt. "Prace Polonistyczne".

71

- 5 Proces dziennikarzy - współpracowników prasy niemieckiej w języku polskim, wydawanej podczas okupacji hitlerowskiej. Proces toczył się przed Sądem Okręgowym w Warszawie. Oskarżonymi byli: K. Garszyński, współpracownik "Nowego Kuriera Warszawskiego" i tygodnika "7 Dni", L. Muszyński, współpracownik "7 Dni", A. Królak, autor powieści i nowel drukowanych w miesięcznikach "Fala" i "Co tydzień powieść" oraz T. Riedel, dyrektor administracyjny prasy niemieckiej w języku polskim. Proces skończył się skazaniem oskarżonych na kilkuletnie więzienie.

72

- ok. 6 Nagroda literacka Towarzystwa Burs i Stypendiów. Plenum Zarządu Głównego TBS powzięło uchwałę o ustanowieniu corocznej nagrody literackiej w wysokości 300 tys. zł za najlepszy utwór na temat realizacji problemu równego startu i równych warunków kształcenia się niezamożnej młodzieży. Nagrodę przyznawać miało Prezydium Rady Społecznej.

6 IV - 5 V Występy zespołu Moskiewskiego Państwowego Teatru Dramatycznego w Warszawie. 128-osobowy zespół pod kierunkiem M. Ochłokowa przybył 4 IV do Warszawy po występach w Czechosłowacji. Wystawiano następujące sztuki: Tania A. Arbuzowa, Młoda Gwardia A. Fadiejewa, Wiosna w Moskwie W. Gusiewa, Sąd honorowy A. Sztajna, Wielkie dni M. Wirty i Pies ogrodnika Lope de Vegi.

adnot.
E. ŻYTOMIRSKI: Sześć przedstawień Teatru Ochłokowa.
"Teatr", z. 4 s. 16 - 22.

74

7 III Zjazd walne zebranie Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum we Wrocławiu połączone z obchodem dwusetnej rocznicy urodzin J. M. Ossolińskiego, fundatora Zakładu. Zjazd stał się okazją do sporządzenia bilansu powojennej działalności Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, który pod kierownictwem dyr. A. Knota uruchomił wszystkie dawne formy swej działalności: bibliotekę, wydawnictwo i wystawy. Dotacje rządowe dla Zakładu w 1946 - 1948 wyniosły 100 mil. zł.

75

7 Ustawa o likwidacji analfabetyzmu ("Dz. U.", nr 25 poz. 177). Na podstawie ustawy został powołany Pełnomocnik Rządu do walki z analfabetyzmem oraz podlegli mu pełnomocnicy w województwach i powiatach. Ustawa określała następnie budżet pełnomocnika rządu stanowiący część budżetu Ministerstwa Oświaty, zawierała przepisy dotyczące powołania Głównej Komisji Społecznej do walki z analfabetyzmem, do której wchodził przedstawiciel Rady Państwa oraz przepisy o rejestracji i nauczaniu analfabetów.

76

9 Premiera sztuki Odwety Leona Kruczkowskiego w Starym Teatrze w Krakowie, w reż. R. Zawistowskiego, scenogr. J. Piętkówny. Odbyło się 65 przedstawień, które oglądało 11 426 widzów. Prapremiera Odwetów odbyła się w roku poprzednim w Teatrze Polskim w Warszawie. Obecnie sztuka została wystawiona w wersji zmienionej. Zmiany dotyczyły wymowy ideologicznej utworu, wysunięcia racji politycznych przed moralne ~~aspekty~~, co spowodowało zmiany w konstrukcji sztuki. "Na doświadczeniu z Odwetami - pisał na marginesie nowej wersji L. Kruczkowski - można moim zdaniem wykazać bardzo wyraźnie jak ściśle związki zachodzą między konstrukcją artystyczną utworu literackiego, a jego wyrazem ideologicznym. /.../ Nie twierdzą oczywiście, że Odwety po dokonanej przeróbce stały się sztuką doskonałą czy choćby tylko "bez zarzutu", wydaje mi się jednak, że losy tego utworu o podwójnej wersji mogą być zarówno dla autorów dramatycznych jak i dla krytyków interesującym materiałem pogładowym, ukazującym związki i zależności między prawami i zasadami dramaturgii, a dialektyką konfliktów i problemów ideologicznych, politycznych i moralnych." Krytyka wyrażała opinię, że sztuka ^{po przeróbce} odzwierciedla dalszy etap rozwoju świadomości ideologicznej ludzi uczestniczących w budownictwie socjalistycznym. "Następni Jagminowie - pisał S. W. Balicki w "Kuźnicy" - będą już w teatrze socjalistami przeżywającymi istotne konflikty naszej epoki i potrafią znaleźć właściwy do nich stosunek twórczo mobilizujący".

Odwety wystawione były w 1949 ponadto w 4 teatrach: w Częstochowie, Katowicach, Radomiu i Rzeszowie.

S. W. BALICKI: Doświadczenia z "Odwetami". "Kuźn.", nr 30. -

S. W. BALICKI: Dramat nowego pokolenia. "Wieczory teatr.", z. 6

s. 4 - 8. - B. BUTRYNCZUK: Inne "Odwety", "Odrodz." nr 25. - Z. HIEROWSKI. "Odra", nr 43. - L. KRUCZKOWSKI: Nowa wersja "Odwetów". Listy z Teatru", z. 29. - Z. LEŚNODORSKI: W sprawie dyskusji o "Odwetach". "Gaz. krak.", nr 105. - H. VOGLER: Ideologiczna treść "Odwetów". "Teatr", nr 9 s. 35 - 38. - H. VOGLER: Sztuka walecząca o pokój. "Dz. liter." 1950 nr 33. - W. SOKORSKI: Sztuka w walce o socjalizm. W-wa 1950 s. 241 - 242.

77

9 Stulecie śmierci Juliusza Słowackiego. Uroczysta inauguracja Roku Słowackiego odbyła się podczas akademii w Państwowym Teatrze Polskim w Warszawie z udziałem prorektora obchodu prezydenta B. Bieruta, marszałka Sejmu W. Kowalskiego, premiera J. Cyrankiewicza, członków Rady Państwa, rządu, przedstawicieli korpusu dyplomatycznego, partii, organizacji społecznych i świata kulturalnego Warszawy. Przemówienie inauguracyjne wygłosił J. Cyrankiewicz, referat o twórczości Słowackiego - prof. K. Wyka. W części artystycznej wystąpili aktorzy Teatru Polskiego. W związku z rocznicą powstał Ogólnopolski Komitet Uczczenia stulecia śmierci J. Słowackiego pod protektoratem prezydenta B. Bieruta. Przewodniczącym Komitetu został premier J. Cyrankiewicz. W ramach Ogólnopolskiego Komitetu utworzone zostały: Komitet Honorowy i Komitet Wykonawczy. W skład pierwszego wchodził: marszałek Sejmu W. Kowalski, wicemarszałek R. Zambrowski, prezes Naczelnej Izby Kontroli F. Józwiak, wicepremier A. Zawadzki, marszałek M. Żymirski, ministrowie: S. Skrzyszewski, S. Dybowski, wiceministrowie: M. Spychalski, W. Sokorski i E. Krassowska. Przewodniczącym Komitetu Wykonawczego został minister S. Dybowski, wiceprzewodniczącymi: E. Krassowska i W. Sokorski. Uroczysta inauguracja Roku Słowackiego poprzedzona została: 1 IV - posiedzeniem organizacyjnym Komitetu Wykonawczego, na którym funkcje Komitetu Wykonawczego przejęło Biuro Wyko-

nawcze Komitetu Roku Mickiewiczowskiego oraz 2 IV - konferencją prasową zorganizowaną przez Komitet Wykonawczy. Konferencji, która odbyła się w Muzeum Narodowym, przewodniczyli: minister Kultury i Sztuki - S. Dybowski i wiceminister W. Sokorski.

3 IV odbyło się uroczyste przedstawienie "Fantazego" w Teatrze Polskim, poprzedzone przemówieniem J. Iwaszkiewicza.

4 IV Towarzystwo Naukowe Warszawskie zorganizowało wspólnie z Towarzystwem Literackim im. A. Mickiewicza akademię, na której referaty wygłosili: J. Kleiner: O sztuce poetyckiej Słowackiego i T. Makowiecki: "Anhellim"; utwory Słowackiego recytowali: Z. Małynicz i S. Martyka.

14 V odbyła się akademia w Krakowie urządzona przez Polską Akademię Umiejętności i Uniwersytet Jagielloński. Uroczystość zagał K. Nitsch, referaty wygłosili: S. Pigoń i K. Wyka.

Od 10 IV rozpoczęła się akcja propagandowa na obszarze całego kraju, prowadzona przez działające już Komitety Mickiewiczowskie. Akcja objęła akademie, inscenizacje, konkursy, wystawy, wydawnictwa oraz propagandę prasową.

W y s t a w y: W kwietniu otwarte zostały: wystawa rękopisów i pierwodruków utworów Słowackiego w Zakładzie Nar. im. Ossolińskich we Wrocławiu oraz Wystawa ku czci Słowackiego w Seminarium Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Poznańskiego.

R a d i o: 10 IV Rozgłośnia Warszawska Polskiego Radia nadała Kordiana w opracowaniu i reżyserii J. Kreczmarą; 5 V z Rozgłośni Krakowskiej transmitowano sztukę Maria Stuart w opracowaniu i reżyserii R. Zawistowskiego; 26 VI z Rozgłośni Warszawskiej nadano Balladynę w opracowaniu i reżyserii M. Wyrzykowskiego.

I n s c e n i z a c j a u t w o r ó w S ł o w a c k i e g o:

Balladyna - Białystok, Teatr im. Węgiełki, reż.: L. Jabłónkówna, scenogr.: A. Jędrzejewski, W. Lange, Z. Węgiełkowa, muz.: Z. Mycielski. - Beniowski - Kraków, Teatr Rapsodyczny, insc. i reż.: M. Kotlarczyk, scenogr.: T. Ostaszewski, muz.: Z. Jeżewski. - Fantazy - Teatr Polski w Warszawie, reż.: E. Wierciński, scenogr.: T. Roszkowska. - Maria Stuart - Gdynia, Teatr "Wybrzeże", insc., reż. i scenogr.: I. Gall; Kraków. Stary Teatr, insc. i reż.: W. Ziemiński, scenogr.: K. Frycz, muz.: K. Meyerhold; Bielsko - Cieszyński Teatr Polski, reż.: A. Gąssowski, H. Lotar, scenogr.: R. Feniuk; Łódź, Teatr im. Jaracza, insc. i reż.: I. Gall. - Mazepa - Kraków, Teatr im. Słowackiego, reż.: J. Karbowski, scenogr.: K. Frycz; Wrocław, Teatr Dolnośląski, reż.: M. L. Jabłónkówna, scenogr.: A. Jędrzejewski, W. Lange; Warszawa, Teatr Rozmaitości, reż.: D. Damiński, scenogr. A. Jasielski.

N o w e w y d a n i a u t w o r ó w S ł o w a c k i e g o :
Dzieła. Wyd. przygotowane przez Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza. T. 1 - 12; Beniowski (w serii Biblioteka Arcydzieł Poezji i Prozy i w Bibliotece Narodowej), Jan Bielecki (Biblioteka Arcydzieł Poezji i Prozy), Książę Niezłomny (Biblioteka Arcydzieł Poezji i Prozy), Powieści poetyckie (Biblioteka Narodowa), oraz dwa Wybory poezji-w oprac. M. Jastruna (Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych); J. Kulczyckiej-Saloni (CRZZ Biblioteczka Oświatowa) oraz Wybór utworów poetyckich (Biblioteka Rolnika).

N o w e p r a c e o S ł o w a c k i m : W 1949 ukazały się m. in. następujące książki: P. Hertz: Portret Słowackiego; Zbiór artykułów o J. Słowackim. (Wyd. Biuro Komitetu Wykonawczego Obchodu 100-lecia śmierci J. Słowackiego). Literackie pisma naukowe, tygodniki literacko-społeczne oraz prasa codzienna drukowały w ciągu całego roku rozprawy i artykuły poświęcone nowej analizie

49 62
twórczości Słowackiego; wyszły specjalne numery "Kuźnicy" (nr 13),
"Odrodzenia" (nr 14), "Twórczości" (nr 5) i "Teatru" (nr 5).

← Dyskusji nad twórczością i życiem Słowackiego poświęcone były
← również zebrania PAU i Towarzystw Naukowych. Zob. poz.

Na marginesie artykułów rocznicowych wynikła polemika między ^{profesorem} K. Górskim a M. Jastrunem i P. Hertzem toczona na łamach "Kuźnicy" i "Tygodnika Powszechnego", dotycząca początkowo interpretacji twórczości Słowackiego, następnie problemu metodologii badań literackich. K. Górski zamieścił w "Tygodniku Powszechnym" artykuł pt. Z mego życia poemat dla Boga, któremu M. Jastrun zarzucił tendencyjne naginanie faktów do założonej koncepcji. W polemice, która się stąd wywiązała po stronie Jastruna stanął P. Hertz, a sama polemika skupiła się wokół zagadnienia metody badań literatury. K. Górski w kolejnym artykule pt. Rozprawa z Żółkiewskim. (Nie o Żółkiewskim) zwracał uwagę na szkody, jakie ^{jego zdaniem} dla literaturoznawstwa mogą wyniknąć z faktu ograniczenia się w badaniach wyłącznie do metody marksistowskiej wobec stosunkowo uboższego stanu polskiej nauki o literaturze. W odpowiedzi autor felietonu w "Kuźnicy" (pt. Metodologia profesora Górskiego) podpisujący się pseudonimem Kandyd, zarzucił K. Górskiemu posługiwanie się wywodami naukowymi dla zamaskowania tendencji ~~politycznej~~ mającej na celu utrudnienie rewizji dotychczasowego literaturoznawstwa w duchu marksistowskim.

K. GÓRSKI: Z mego życia poemat dla Boga. "Tyg. powsz.", nr 13.
- M. JASTRUN: Poemat dla Boga. "Kuźn.", 15. - ph. /P. HERTZ/: Rok Słowackiego. "Kuźn.", nr 15. - K. GÓRSKI: Słowacki "Kuźnica" i fakty. "Tyg. powsz.", nr 19. - ph. /P. HERTZ/: Piekło i niebo. "Kuźn.", nr 21. - K. GÓRSKI: Rozprawa z Żółkiewskim. (Nie o Żółkiewskim). "Tyg. powsz.", nr 23. - KANDYD: Metodologia profesora Górskiego. "Kuźn.", nr 26.

Obchody ku czci Słowackiego za
granicą: Anglia - Zarząd Główny Stowarzyszenia Pol-
skich Kombatantów wydał w Londynie broszurę O Juliuszu Słowackim. -

C z e c h o s ł o w a c j a : Wydano Anhellego w przekładzie J. Holle'go z posłowiem J. Bąnskiego (Trnava) oraz Genesis z Ducha w przekładzie J. Matousa (Praga). Następnie ukazała się książka K. Krejčego: Julius Słowacki, polsky básnik revolucionár. (Praga). Ponadto odbywały się odczyty (wygłaszał odczyty m. in. prof. M. Szyjkowski) popularyzujące twórczość Słowackiego. - W ł o c h y : W Neapolu odbyła się uroczysta akademія poświęcona Słowackiemu. - Z w i ą z e k R a d z i e c k i : 4 IV zorganizowana została w Moskwie akademія, na której referaty wygłosili: S. Szczipaczow i N. Tichonow. 78

- 9 | Bibliogr. rob.: Polska Bibliografia Litewska cz. 1. 1949 poz. 4001-4035.
 Pierwszy wieczór autorski Lucjana Rudnickiego odbył się w Warszawie w gmachu gimnazjum przy ul. Felińskiego 15 zorganizowany przez Miejski Wydział Kultury i Sztuki. 79

- 11 Nagrody naukowe i literackie Episkopatu Polskiego. Jury nagrody literackiej w składzie: ks. biskup M. Klepacz, A. Górski, S. Pigoń, J. Kleiner, K. Kumaniecki, K. Górski pod przewodnictwem S. Pigońa przyznało nagrody: J. Zawieyskiemu (250 tys. zł) za twórczość dramatyczną, W. J. Grabskiemu (150 tys. zł) za twórczość powieściową, W. Bąkowi (150 tys. zł) za twórczość poetycką, J. Piwowarczykowi (150 tys. zł) za twórczość publicystyczną i J. Kierstowi (50 tys. zł) nagrodę młodych twórców. Jury nagrody naukowej w tym samym składzie z wyjątkiem K. Górskiego przyznało nagrodę naukową (250 tys. zł) K. Górskiemu za całokształt twórczości naukowej. Posiedzenia jury odbywały się w gmachu Kurii Biskupiej w Łodzi, wręczenie nagród odbyło się 24 IV w Gnieźnie. 80

- 14 - 16 Z j a z d y 6 - c i u Z w i ą z k ó w A r t y s t y c z n y c h w W a r s z a w i e : Związku Artystów Scen Polskich,

Związku Artystów Scen Żydowskich, Związku Muzyków, Związku Pracowników Polskiego Radia, Związku Pracowników Filmowych oraz Związku Pracowników Teatralnych i Widowiskowych. Na zjazdach nastąpiła likwidacja poszczególnych Związków. W dn. 15 i 16 IV odbył się wspólny zjazd połączeniowy i utworzony został jeden ogólnopolski Związek Zawodowy Pracowników Sztuki i Kultury zrzeszający 30 tys. członków.

Pamiętnik Zjazdu Połączeniowego ^(Związków) Pracowników Sztuki i Kultury

dnia 15 i 16 kwietnia 1949 r. W-wa 1949.

81

19 Kontynuacja akcji upaństwowiania teatrów - Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki o utworzeniu państwowego przedsiębiorstwa pod nazwą Państwowy Teatr Komедii Muzycznej w Warszawie. Zarządzeniu nadano moc obowiązującą od dnia 1 sierpnia 1949 r. (Pełny tekst Zarządzenia: "Mon. pol.", nr A-45 poz. 608).

W tym samym dniu i z tym samym terminem obowiązującym wyszły zarządzenia o utworzeniu: Państwowego Teatru Rozmaitości w Warszawie ("Mon. pol.", nr A-45 poz. 609);

Państwowego Teatru Polskiego w Bydgoszczy ("Mon. pol.", nr A-45 poz. 610);

Państwowego Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach ("Mon. pol.", nr A-45 poz. 612);

Państwowego Teatru Młodego Widza w Krakowie ("Mon. pol.", nr A-45 poz. 613);

Państwowego Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie ("Mon. pol.", nr A-45 poz. 614);

Państwowego Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie ("Mon. pol.", nr A-45 poz. 616);

Państwowego Teatru Ziemi Rzeszowskiej w Rzeszowie ("Mon. pol.", nr A-45 poz. 619).

82

20 Nowe władze Oddziałów Związku

ządu); Oddział Warszawski: S. Żółkiewski (prezes), K. Kuryluk (wiceprezes), T. Borowski (sekretarz), A. Maliszewski (skarbnik), członkowie zarządu: J. Broniewska, L. Lewin, J. Zawieyski; Oddział Wrocławski: S. Łoś (prezes), S. Dygat (wiceprezes), J. Ziomek (sekretarz), J. Pierzchała (skarbnik).

83

24 Odsłonięcie pomnika - nagrobka Juliusza Ligonia, śląskiego pisarza ludowego, na cmentarzu w Chorzowie.

84

20 - 24 Udział literatów w akcji obrony pokoju. W skład delegacji polskiej, która uczestniczyła w obradach Międzynarodowego Kongresu w Obronie Pokoju w Paryżu^{w)} (dn. 20 - 24 IV wchodzili m. in.: J. Borejsza i W. Żukrowski. Równocześnie z Kongresem w Paryżu obradował Kongres Obrońców Pokoju w Pradze, gromadzący delegatów, którym władze francuskie odmówiły wizjadowych, a mianowicie części delegacji krajów demokracji ludowych, krajów kolonialnych oraz niektórym przedstawicielom ruchu robotniczego innych krajów. Delegatką polską w Pradze była m. in. Z. Nałkowska.

W okresie poprzedzającym Kongresy, Związek Literatów Polskich i Instytut Badań Literackich opublikowały deklaracje określające ich udział w akcji obrony pokoju. W deklaracji Zarządu Głównego ZLP ogłoszonej 26 III pisano m. in.: "W pełnym poczuciu ciężącej dziś na wszystkich twórcach i pracownikach kultury współodpowiedzialności za postawę społeczeństw w walce z siłami zła i zbrodni Zarząd Główny ZLP zgłasza niniejszym akces ogółu pisarstwa polskiego do światowego Kongresu w Obronie Pokoju w Paryżu i deklaruje swoją gotowość współdziałania w realizacji jego zadań i celów. Za Zarząd Główny ZLP: L. Kruczkowski, E. Szelburg-Zarembina, J. Iwaszkiewicz, J. Broniewska, A. Maliszewski, J. Tuwim, A. Ważyk, J. Żuławski.

Deklaracja pracowników naukowych Instytutu Badań Literackich brzmiała: "Pracownicy naukowci IBL zebrani na konferencji w Warszawie w dn. 12 IV przyłączają się do wielkiego ruchu w obronie pokoju, którego wyrazem był Kongres Wrocławski, a będzie Kongres Paryski. Twórcza praca naukowa odbywać się może jedynie w warunkach szacunku dla kultur narodowych, współpracy i porozumienia narodów miłujących pokój. Walka wydana podżegaczom wojennym, walka o pokój jest dzisiaj pierwszym obowiązkiem pracowników nauki i kultury. /.../."

85

ok. 25 Filiponka Ignacego Robba - Narbutta. Książka zawierała dwa opowiadania, z których tytułowe drukowane było w "Głosie Ludu" w 1948 r., drugie pt. Targ w Brzydaczowie opublikowane było już w 1938 w "Dzienniku Ludowym". Tomik wzbudził zainteresowanie krytyki i pozytywne na ogół oceny. Jedni, jak m. in. A. Kijowski cenili wyżej starannie opracowane, zawierające w artystycznym skrócie syntezę życia miasteczka kresowego z wszystkimi jego problemami, opowiadanie Targ w Brzydaczowie, innych interesowało bardziej pełna dynamizmu, mająca cechy dobrego scenariusza filmowego nowela Filiponka, mimo, że nie uważali jej za wolną od braków. "Styl Narbutta - pisał m. in. A. Jackiewicz - jest niecierpliwy, niespokojny. Przechodzenie od bohatera do bohatera, od sprawy do sprawy pozwala pisarzowi dać utwór barwny, poruszyć liczne wątki, ale utrudnia mu opanowanie całości. Poszczególne fragmenty, wiele ich, pobudzają fantazję czytelnika, książkę czyta się z zainteresowaniem, mimo, że po przeczytaniu jej, ma się różne pretensje do autora".

A. JACHIMOWICZ. "Kuźn.", nr 24. - J. KORCZAK "Dz. liter.", nr 50. - E. SONECKA. "Odrodz.", nr 31. - A. KIJOWSKI: Menzura Noego i granice realizmu. "Wieś" 1950 nr 2.

<http://rcin.org.pl>

86

ok. 30 Fragmenty listów Jerzego Lieberta

w obszernym wyborze drukował miesięcznik "Znak" (nr 2). Ten sam numer pisma zawierał wiersze Lieberta oraz studium I. Sławińskiej pt. Groza słowa. (O poezji J. Lieberta).

87

30 Włączenie Instytutu Śląskiego w Katowicach do Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Część zadań Instytutu Śląskiego przejęło Śląsko-Dąbrowskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Filia Instytutu we Wrocławiu otrzymała nazwę Oddziału Wrocławskiego Instytutu Zachodniego (Instytut Śląski). Biblioteka Śląska im. Bandtkego w Cieplicach pozostająca pod opieką Instytutu Śląskiego została przeniesiona do Warszawy i włączona do zbiorów Biblioteki Narodowej. W księgozbiorze Biblioteki Śląskiej znajdowało się m. in. 12 000 druków śląskich.

88

Jedna z pierwszych obok Fundamentów J. Pytlakowskiego (wyd. 1948) i Górników A. Jackiewicza (wyd. 1949)^{piob} realizowania postulatów literatury zaangażowanej we współczesną rzeczywistość przyjęta została przez krytykę jako wyraz pożądanego zwrotu w powieściopisarstwie. S. Żółkiewski w artykule poświęconym tym powieściom pisał m.in. "O takie książki wojowała krytyka powojenna. O książki pokazujące narodziny człowieka nowego, ideologicznie produkującego, związanego z ruchem emancypacyjnym mas, z socjalizmem /.../, które wyrosły z ducha, z postulatów, z norm estetycznych naszej polityki kulturalnej. Polityki związania sztuki z zasadami wychowania mas". W ocenie powieści Wilczka Żółkiewski pozytywnie oceniając jej nowatorstwo ideowo-tematyczne wskazywał na braki realizacji jak m.in. brak tła życia fabrycznego, niewłaściwe potraktowanie kierowniczej roli Partii w zakresie osiągnięć fabryki, a przede wszystkim uproszczenia psychologiczne łamiące zasady realizmu. Ludzie Wilczka - zdaniem Żółkiewskiego "są ciasni, niedostępni dla większości spraw życia, skoncentrowani jak automaty na jednym zadaniu - uruchomienia fabryki i produkcji fabrycznej./.../ A to jest błąd ideowy. Chcemy, by nasze życie budowali ludzie pełni, bojownicy świadomi swoich zadań, wrażliwi na wszystko, co ich otacza, szerocy, dostępni sprawom ogólnym przerastającym horyzont ich zawodowych kłopotów." Zarzuty uproszczeń psychologicznych odpierał w swej recenzji W. Natanson, dowodząc, że powieść ukazywała życie, a więc i psychikę swoich bohaterów w pewnym aspekcie, w ich stosunku do wykonywanej pracy, miał więc autor prawo do skrótów i uproszczeń: "Powieść Wilczka to próba pokazania jak kształtuje się psychika człowieka w tych nowych warunkach ustrojowych, które wartość jednostki określają poprzez jej stosunek do wykonywanej pracy".

Powieść odznaczona została w 1950 r. Państwową Nagrodą Artystyczną III stopnia (zob.poz. /50).

adnot.

B. DUDZIŃSKI: W kręgu nowej tematyki. "Tryb. Ludu", nr 322.
 - K. FILIPOWICZ. "Dz. liter.", nr 36. - M. JANION. "Wieś",
 nr 39. - W. NATANSON. "Odrodz.", nr 48. - S. ŻÓŁKIEWSKI. "Kuźn.",
 nr 34.

1 - 8 Tydzień Oświaty, Książki i Prasy. Inauguracja Tygodnia odbyła się 2 V w czasie uroczystego otwarcia biblioteki w fabryce im. Generała K. Świerczewskiego na Woli w Warszawie, na którym przemówienie wygłosił prez. B. Bierut. Z okazji Tygodnia zorganizowane zostały wystawy poświęcone książce w Bibliotekach Uniwersyteckich w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu, Warszawie i Wrocławiu oraz w licznych bibliotekach publicznych. Kluby oświatowe i prasa prowadziły popularyzację czytelnictwa, zorganizowano sprzedaż uliczną książek, w dn. 8 V odbył się wielki kiermasz książki w Alejach Ujazdowskich w Warszawie. 8 V w Jasienicy Dolnej na Opolszczyźnie odbyła się w ramach akcji Tygodnia uroczystość, w której wzięli udział: premier J. Cyrankiewicz, minister Oświaty S. Skrzyszewski oraz wiceminister Oświaty H. Jabłoński. Literaci uczestniczyli licznie w imprezach Tygodnia oraz w kampanii prasowej.

90

ok. 1 Ostatni numer (nr 7/8) "Echa Muzycznego i Teatralnego". Pismo było miesięcznikiem, wychodziło w Poznaniu od 1948 r. (zob. poz. /48), wydawcą było Towarzystwo Współpracy Kulturalnej w Poznaniu, redagowało kolegium redakcyjne. (Adres: Poznań, ul. Chełmońskiego 22). Zawartość pisma stanowiły artykuły na tematy związane z teatrem, teksty dramatyczne i recenzje teatralne. Artykuły drukowali m. in.: W. Bąk, R. Brandstaetter, W. J. Dobrowolski, M. R. Frenkiel, W. Horzyca, I. Jakubowski, J. Jędrzejewicz, W. Kubacki, J. N. Miller, K. Modrzeski, W. Natanson, J. Śmigielski, T. Trzeciński, A. A. Wójcicka, recenzje: W. Krągen, A. M. Swinarski, E. Szumańska.

91

1 - 21 Wycieczka Pisarzy i dziennikarzy polskich w Związku Radzieckim.

W trzytygodniowej wycieczce wzięli udział: S. Arski, M. Jastrun, W. Kubacki, G. Lanota, J. Kowalewski, L. Rudnicki, Cz. Skoniecki, A. Weber, W. Woroszyński i Wójcicki.

14 VI w auli Uniwersytetu Warszawskiego odbył się wieczór sprawozdawczy, na którym o swoich wrażeniach mówili: S. Arski, M. Jastrun, J. Kowalewski, W. Kubacki i Cz. Skoniecki.

odnot.

[M. JASTRUN. "Tryb. Ludu", nr 141.

2 Rozstrzygnięcie konkursu literackiego dla młodych talentów zorganizowanego przez Oddział Śląski ZLP i Klub Literacki w Katowicach. Jury w składzie: A. Baumgardten, S. Balicki, J. Grzyb, Z. Hierowski i A. Malak przyznało nagrody: a) za poezję: E. Roznieckiej i M. Stobnickiej, b) za prozę A. Grajplowi, c) za utwór dla dzieci: M. Saramie.

93

6 Zmarł w Warszawie Henryk Szyper. (Inf. bio-bibliogr. podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 3 s. 321 - 322).

Na podstawie Uchwały Rady Państwa z dn. 6 V na wniosek Ministra Oświaty H. Szyper został za wybitne zasługi w pracy zawodowej i naukowej odznaczony pośmiertnie Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. ("Mon. pol.", nr A-35 poz. 501).

J. Z. JAKUBOWSKI. "Polonist.", nr 3 s. 53. - J. KLEINER. "Odrodz.", ^m25. - J. KULCZYCKA-SALONI. "Kuźń.", nr 27. - Z. LIBERA. "Polonist.", nr 4 s. 19 - 21. - A. SEUCKI: Uczony - działacz - wychowawca. "Po prostu", nr 22.

94

7 Nagrody im. Włodzimierza Pietrzaka. Jury w składzie: S. Skwarczyńska, H. Malewska, A. Gołubiew, D. Horodyński, P. Jasienica, Z. Kamiński przyznało nagrodę w dziedzinie literatury (125 tys. zł) J. Dobraczyńskiemu, nagrodę w dziedzinie publicystyki (125 tys. zł) J. Turowiczowi oraz nagrodę młodych (~~wyższ~~ 75 tys. zł) Z. Lichniakowi. Wręczenie nagród odbyło się 29 maja.

95

8 Dyskusja o roli utworów klasyków w dziedzinie wychowania nowego czytelnika - odbiorcy literatury pięknej. P. Hertz w artykule Rozważania o książce ("Kuźń.", nr 18) wyraził

adnot.

opinię, że w chwili, "gdy władzę obejmują klasy społeczne, które przez setki lat pozostawały niemal całkowicie poza obrębem działania kultury, rzeczą dużej wagi jest przyswojenie przez te nowe klasy panujące całego dorobku przeszłości, należyta ocena dawnych treści ideologicznych i artystycznych, pilne zbadanie, czy w tej przeszłości kulturalnej nie znajdzie się niejedno, co może się przydać w budowaniu kultury ludzkiej opartej na nowych podstawach ekonomicznych i społecznych." W dalszym ciągu artykułu postulował planową organizację wydawnictw, aby zapewnić dopływ dobrej książki, zwłaszcza klasyki, nowym odbiorcom. (liberalizmowi estetycznemu wypowiedzi Hertza 1902)
Przeciwprzecenianiu przez niego utworów klasyków w wychowaniu kulturalnym wystąpił P. Hoffman w artykule: Walka klas czy walka gustów, pisząc m. in.: "Co przede wszystkim uderza w tych Rozważaniach, to jakieś aklasowe i pomimo całe «pochylanie się» nad historią, w gruncie rzeczy pozahistoryczne traktowanie literatury i jej rozwoju. Z takiego punktu widzenia dzieje literatury to widowia jakiegoś ciągłego, nie antagonistycznego, lecz harmonijnego rozwoju estetyczno-moralnego, kształtowania się coraz pełniejszego humanizmu w o g ó l e. W wyniku tego rozwoju w dziełach wielkich pisarzy minionych epok nagromadziło się ogromne doświadczenie historyczne, na którym - i t y l k o na nim! - mogą i winni się uczyć współcześni". W odpowiedzi P. Hertz wyjaśnił (Z notatek tłumacza), jak rozumie wpływ i wychowawczą rolę klasyków: "Jaką wartość mają dla ~~nas~~ ^{nas} klasycy - powtarzam uparcie moje retoryczne pytanie. Mają dla nas wartość wzoru. Oczywiście nie wzoru kaligraficznego, takiego, jaki daje się dzieciom do przepisywania. Klasycy dają nam przykład, w jaki sposób literatura może stać się wielką i potrzebną nie tylko dla współczesnych, ale i dla tych, którzy otworzą książkę w pięćdziesiąt czy sto lat po śmierci jej autora. Klasycy dają receptę

na trwałość dzieła literackiego. Otóż literatura jest tylko wtedy trwała, gdy mówi całą, najbardziej zgodną i z wiedzą danego okresu prawdę o świecie i czasie, w którym pisarzowi życie wypadło. /.../. Zarzucano mi, że pochylam się z pokorą nad klasykami. To prawda - pochylam się z czcią nad stronicami, gdzie została zapisana prawda czasu, który mijał po to, żebyśmy dziś wzbogaceni nauką całego okresu historycznego, mądrzejsi o wieki doświadczenia tego czujnego, przenikliwego pisarstwa, jakie dał światu wiek XIX w książkach postępowych pisarzy Polski, Rosji, Francji, Anglii i Niemiec - potrafili mądrze i rozważnie pisać o naszym trudniejszym, ale i piękniejszym czasie. O czasie, w którym człowiek po raz pierwszy w historii zaczyna stanowić o swoim losie".

solnot. P. HERTZ: Rozważania o książce. "Kuźń.", nr 18. - P. HOFFMAN: Walka klas czy walka gustów. "Kuźń.", nr 23. - P. HERTZ: Z notatek tłumacza. "Kuźń.", nr 31. -

96

9 S e t n y "W i e c z ó r D o b r e j K s i ą ż k i" w Domu Literatów w S o p o c i e. Wieczory organizowane od 1946 przez Klub Literacki w Sopocie (sekcja Oddziału Gdańskiego ZLP) zdobyły sobie dużą popularność. Na program "Wieczorów" składały się odczyty, zebrania dyskusyjne i spotkania z pisarzami. Jubileuszowy wieczór zagał prezes Oddziału Gdańskiego - M. Jarosławski, następnie w imieniu Bractwa Literackiego w Gdańsku życzenia złożyła M. Szczepkowska. Setny odczyt wygłosiła prezeska Klubu Literackiego w Sopocie i kierowniczką "Wieczorów" - E. Kochanowska-Wiśniewska pt. Polska proza międzywojenna (1918 - 1939).

97

9 R o z p o r z ą d z e n i e P r e z e s a R a d y M i n i s t r ó w w s p r a w i e o r g a n i z a c j i i w ł a ś -

ciowości Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk oraz urzędów podległych. ("Dz. U.", nr 32 poz. 241). Rozporządzenie postanawiało m. in.:

"§ 2. 1: Do zakresu działania Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk należy: a. udzielanie zezwoleń na wydawanie czasopism na obszarze całego państwa; b. pozbawianie debitu komunikacyjnego druków wydawanych za granicą oraz zakazywanie ich rozpowszechniania; c. rozpoznawanie odwołań od wydawanych w I instancji decyzji wojewódzkich urzędów kontroli prasy, publikacji i widowisk; d. na obszarze st. miasta Warszawy i województwa warszawskiego - wykonywanie nadzoru nad prasą, publikacjami i widowiskami, kontrola rozpowszechniania wszelkiego rodzaju utworów za pomocą druku, obrazu lub żywego słowa oraz kontrola zakładów poligraficznych."

98

- 13 E r s k i n e C a l d w e l l w P o l s c e. 16 V odbyło się spotkanie bawiącego przejazdem w Warszawie Caldwell'a z przedstawicielami świata kulturalnego. Gościa powitał i spotkanie zagał L. Kruczkowski.

adnot.
Wywiady: O literaturze. Rozmowę przeprowadził S. Helsztyński. "Odrodz.", nr 22; Chciałbym studiować kulturę europejską. "Odrodz.", nr 22. - L. KRUCZKOWSKI. /Przemówienie/. "Odrodz.", nr 22.

99

- 15 N u m e r s p e c j a l n y "K u ź n i c y" (nr 19) poświęcony literaturze Chin Ludowych z okazji zwycięskiego przebiegu walk z wojskami Kuomintangu. 1 X 1949 nastąpiło proklamowanie Chińskiej Republiki Ludowej, 4 X nawiązanie stosunków dyplomatycznych z Polską.

100

- 17 Z a w i e s z e n i e P o l s k i e g o S ł o w n i k a

B i o g r a f i e z n e g o. Komitet Redakcyjny w tym czasie stanowili: W. K^{no}pczyński (redaktor główny), K. Lepszy (sekretarz redakcji) oraz: A. Birkenmajer, W. Borowy, W. Czapliński, J. Dąbrowski, T. Estreicher, T. Glemma, T. Grabowski, R. Grodecki, B. Hryniewiecki, A. Lewak, T. Mańkowski, H. Mościcki, B. Pawłowski, S. Pigoń, J. Safarewicz, A. Skałkowski, A. Wojtkowski, A. Wrzosek. Słownik ukazywał się nakładem Polskiej Akademii Umiejętności. Prace redakcyjne przzerwano na zeszyte 4 tomu VII zawierającym ostatnie nazwisko Gemma Jan (wyd. w 1949). Kartoteki i materiały redakcji przejęła w 1952 Polska Akademia Nauk, a następnie Zakład Dokumentacji Instytutu Historii PAN w Krakowie. W 1957 wydawnictwo Polskiego Słownika Biograficznego zostało wznowione (zob. poz. /57).

101

20 S t o p i ę ć d z i e s i ę c i o l e c i e u r o d z i n H o n o r é B a l z a c a. Rozpoczęciu obchodów Roku Balzackowskiego we Francji poświęciły polskie pisma literackie i dodatki kulturalno-literackie dzienników liczne artykuły omawiające twórczość i postać Balzaca.

102

24 S t e p h a n H e r m l i n w P o l s c e. Przewodniczący Sekcji literackiej Kulturbundu, autor tomu Zwölf Balladen von den grossen Städten był gościem ZLP. Na wieczorze w Warszawie po powitaniu ogłoszonym przez prezesa ZLP - L. Kruczkowskiego przemawiał Hermlin.

103

25 P r z e n i e s i e n i e r e d a k c j i "K u ź n i c y" d o W a r s z a w y. (Adres: ul. Wiejska 12 a).

104

26 W a l n e z g r o m a d z e n i e c z ł o n k ó w Z A I K S - u. W dn. 27 - 29 odbyły się walne zgromadzenia 14-tu Sekcji wchodzących w skład Związku. Do Rady Naczelnej

ZAIKS-u weszli m. in.: J. Iwaszkiewicz (prezes), L. Kruczkowski (członek Rady i Sekcji Autorów Dramatycznych) i Z. Nałkowska (członek Rady i Sekcji Literackiej). Do Zarządu Głównego wybrano: S. R. Dobrowolskiego (przewodniczący), J. Jurandota (wiceprzewodniczący), K. Korcellego i I. Røbba-Narbutta. ZAIKS zmienił nazwę na Stowarzyszenie Autorów, Kompozytorów i Wydawców "Zaiks". W 1949 ZAIKS posiadał 1416 członków zwyczajnych i 1080 nadzwyczajnych.

105

- 27 Zmarł w Poznaniu Szczepan Jeleński, literat, dramatopisarz, wydawca. (Inf. bio- bibliogr. podaje: Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 2 s. 49 - 51).

notat.

"Prz. księg.", nr 16 s. 189 - 190. - "Słowo powsz.", nr 145.

106

- 28 Akademia ku czci Christa Botewa, narodowego poety Bułgarii. Akademia została zorganizowana ^{w Warszawie} z okazji setnej rocznicy urodzin Botewa.

107

- Dyskusja o roli i perspektywach kulturalno-oświatowej pracy świetlic i teatru świetlicowego. Jednym z punktów wyjścia dyskusji był Festiwal Zespołów Ludowych, który odbył się w Warszawie, w maju 1949; ponadto dyskusje, mające charakter szerokiej wymiany zdań, organizowane były przez pisma społeczno-literackie. M. in. tygodnik "Wieś" zamieścił artykuł J. Szczepańskiego pt. O orientację w rozwoju kultury na wsi opatrzony przypiskiem redakcji, w którym wskazywano na dyskusyjny charakter artykułu i wyrażano nadzieję, że wywoła on wypowiedzi uzupełniające i wyjaśniające. J. Szczepański wymienił dwa podstawowe kierunki pracy w świetlicach: oświatowy i artystyczny. Świetlica, jego zdaniem, powinna być "stacją rozdziel-

czą, kierującą dorobek ogólnej kultury narodowej, to znaczy dorobek naukowy, polityczny i artystyczny". Stąd wielkie znaczenie regularnego zaopatrywania świetlic w książki i bieżącą prasę zawodową i kulturalną. Drugie zadanie - to organizowanie, pielęgnowanie i przekazywanie rodzimej twórczości artystycznej, która stanowi "integralną część istotnej bazy kultury artystycznej każdego narodu". Całość pracy oświatowej i kulturalnej na wsi powinna być ściśle powiązana ze sprawami gospodarczymi: "Plan kulturalny jest częścią planu gospodarczego. Zależność jest tu obustronna. Bez współpracy instytucji oświatowych plan gospodarczy nie zostanie wykonany, bez wykonania planu gospodarczego nie będzie podstaw pod szeroką działalność organizowania twórczości kulturalnej". Artykuł Szczepańskiego nie wywołał wypowiedzi polemicznych, ^(a jedynie głosy) ~~w tym~~ uzupełniające. Znaczna ilość wypowiedzi poruszała problem teatru świetlicowego, jego charakteru, zadań, perspektyw i repertuaru. Autorzy wyrażali często sąd, że teatr świetlicowy nie jest teatrem amatorskim, lecz odrębną formą sceny upowszechnionej, gdzie główne znaczenie ma nie efekt końcowy pracy nad inscenizacją - przedstawienie, a sam proces przygotowywania zespołowego przedstawienia, wiadomości przyswajane w rezultacie odbytych prób. W związku z tym repertuar przeznaczony dla świetlic powinien stanowić problem zasadniczy, któremu należy poświęcić najwięcej uwagi i troski. Dotyczy to zarówno akcji wydawniczej, sprawy przygotowania odpowiednich publikacji, serii wydawniczych, jak i działalności mającej na celu rozwój i wykorzystanie artystycznych źródeł folkloru. Wskazywano na potrzebę zorganizowania wzorcowego zespołu pieśni i tańca ludowego, którego repertuar mógłby być wykorzystany jako wzór.

11 V 1949 minister Kultury i Sztuki wydał zarządzenie o utwo-

zeniu Kursu dla Instruktorów Teatrów Ochotniczych w Państwowej Wyższej Szkole Aktorskiej w Warszawie ("Dz. urz. Min. Kult. Szt.", nr 2 s. 2) oraz 15 IX 1949 także zarządzenie dot. Państwowej Wyższej Szkoły Aktorskiej w Łodzi. ("Dz. urz. Min. Kult. Szt.", nr 4 s. 3). W grudniu 1949 Ministerstwo Kultury i Sztuki wydało specjalne zarządzenie regulujące i organizujące sprawy repertuarowe zespołów świetlicowych. (Zob. poz.).

J. BIELECKI: Literaci piszcie! "Wieś", nr 27. - J. BOCHENSKI: Rozważania o teatrze w świetlicy. "Pokol.", nr 1. - M. BODALSKI: O nowy repertuar. "Teatr lud.", s. 342. - W. BORKOWSKI: O zagadnieniach teatru świetlicowego. "Wieś", nr 32. - G. CIEPLIŃSKI: O teatr dla wsi. "Wieś", nr 30/31. - M. CZANERLE: Zagadnienie teatru świetlicowego. "Nowe Drogi", nr 4 s. 226 - 239. - P. CZYŻOWA: Amatorski teatr robotniczy. "Wieś", nr 28. - M. KOLIBA: Nie zacierać problemu teatru amatorskiego. "Wieś", nr 45. - J. LIS-BŁOŃSKA: A jak jest w CRZZ. "Teatr. lud.", s. 328 - 333. - S. MARCZAK-OBORSKI: Świetlice czekają na teatr. "Wieś", nr 29. - B. ORŁOWSKA: Teatr ochotniczy w prasie oświatowej i społeczno-literackiej. "Teatr. lud.", s. 77 - 79, 176 - 177, 244 - 245, 303 - 305, 410 - 412. - J. SIEKIEŃSKA: O doświadczeniach teatru ochotniczego. "Teatr lud.", s. 36 - 41. - L. SOBIERAJSKI: Mijamy "rogatki". "Wieś", nr 50. - S. SZUMAN: Czego się uczy my w teatrze ochotniczym? "Teatr lud.", s. 199 - 204.

108

- Nowy skład osobowy Sekcji Humanistycznej Rady Głównej do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W maju powołany został na stanowisko drugiego wiceprzewodniczącego Sekcji prof. K. Budzyk. Skład Sekcji w 1949 przedstawiał się następu-

jąco: J. Chałasiński (przewodniczący), T. ^aMenteuffel i K. Budzyk (wiceprzewodniczący), K. Ajdukiewicz, S. Lorentz, J. Rutkowski, T. Lehr-Splawiński, M. Brahmer, S. Srebrny, A. Schaff, Ż. Kormanowa, H. Jabłoński, Z. Mysłakowski, M. Serejski, M. Żebrowska, S. Żółkiewski i R. Gerber.

notat.

J. CHAŁASIŃSKI: Reforma studiów humanistycznych, założenia społeczne, ideologiczne i organizacyjne. "Myśl współcz.", nr 6/7 s. 273 - 295.

109

- Zebranie inauguracyjne Klubu Profesury Demokratycznej w Warszawie. Zebranie zagał w imieniu Centralnego Komitetu Koordynacyjnego Profesury Demokratycznej prof. S. Leszczycki. Następnie min. S. Jędrychowski wygłosił odczyt pt. Rola nauki polskiej w gospodarce planowej. Na zakończenie prof. M. Jaroszyński przedstawił zasady organizacyjne Klubu oraz cele - swobodna wymiana myśli i omawianie tematów interesujących wszystkich pracowników nauki ~~metodologicznych~~ ^{metodologicznych} i światopoglądowych, ^{oraz doświadczeń,} organizacji nauki i spraw zawodowych. Kluby miały skupiać nie tylko profesorów, ale i młodszych pracowników nauki. Podobne Kluby jak w Warszawie miały powstać we wszystkich miastach uniwersyteckich. Przewodnictwo Klubu w Krakowie objął prof. K. Wyka.

110

- Jan P^arądzowski wyjechał do Londynu na Sesję Komitetu Wykonawczego Międzynarodowego PEN-Clubu. Przedmiotem obrad Sesji było ustalenie porządku dziennego kongresu PEN-Clubu w Wenecji, który odbyć miał się w jesieni 1949.

111

CZERWIEC

1 - 5 II K o n g r e s Z w i ą z k ó w Z a w o d o w y c h w W a r s z a w i e. Kongres obradował w auli Politechniki Warszawskiej. W Kongresie ~~uczestniczyli~~ uczestniczyli: prez. ^{ydent} B. Bierut, premier J. Cyrankiewicz, przewodniczący CRZZ, ^{A. Zawadzki} goście zagraniczni z sekretarzem generalnym Światowej Federacji Związków Zawodowych L. Saillantem. W prezydium Kongresu zasiadał m. in. L. Rudnicki. Przemówienia powitalne wygłosili prez. B. Bierut i premier J. Cyrankiewicz, następnie referat o roli i ^{aktualnych} zadaniach Związków Zawodowych w systemie demokracji ludowych wygłosił przewodniczący CRZZ - A. Zawadzki.

S p r a w y k u l t u r y n a K o n g r e s i e. Po przeprowadzeniu krytyki dotychczasowej działalności związków zawodowych w zakresie kultury, opracowany został i uchwalony program pracy, którego zasadnicze postanowienia przewidywały: przezwyciężenie niedostatecznego upolitycznienia działalności kulturalno-oświatowej, powiązanie całej akcji kulturalno-oświatowej z zagadnieniami produkcji, propagowanie świadomego, socjalistycznego stosunku do pracy i własności społecznej, zmianę charakteru prac świetlicowych, które skupiały się dotąd wokół akcji artystyczno-widowiskowej, a zaniedbywały działalność ogólnooświatową i polityczno-wychowawczą, wzmocnienie akcji kształcenia ideologicznego poprzez propagandę czytelnictwa i działalności odczytowej. Program przewidywał następnie zacieśnienie łączności świetlic miejskich z wiejskimi i szeroki udział w kampanii likwidacji analfabetyzmu.

Dla uczczenia Kongresu odbył się w Teatrze Polskim pokaz artystyczny ochotniczych zespołów świetlicowych.

adnot.

J. BOCHENSKI: O pracy artystycznej Związków Zawodowych.
 "Kuźnica", nr 28. 112

- 2 O t w a r c i e w y s t a w y "K s i ą d z P i o t r Ś c i e -
 g i e n n y n a t l e e p o k i". w Muzeum Świętokrzyskim
 w Kielcach, zorganizowanej wg scenariusza opracowanego przez
 M. Tyrowicza. Protektorat nad wystawą objął marsz. sejmu W. Ko-
 walski. Otwarcia wystawy dokonał min. W. Baranowski, w uroczys-
 tości wzięli udział ponadto: sekretarz NK WSL - J. Ozga-Michał-
 ski oraz dyrektor naczelny Muzeów i Ochrony Zabytków S. Lorentz.
 Postać ks. Ściegiennego była tematem wielu utworów literackich,
 których fragmenty drukowały czasopisma, m. in. fragment dramatu
 pt. Strzechy stają w ogniu J. M. Gisgesa ("Wieś", nr 21) oraz
 fragmenty poematu Plebani z Chodla S. Skonecznego ("Dz. liter." nr
 18, 39, 41, 51; "Twórcz.", z. 10 s. 72 - 76; "Nowa Wieś", nr
 12). Wydana w 1948 w serii Żywoty znakomitych Polaków powieść
 biograficzna A. Sowińskiego pt. Ściegienny, wikary z Wilkołazu
 omawiana była w 1949 w czasopismach: "Kuźnica", "Kultura i Ży-
 cie", "Polonistyka" i in.

adnot.

[Ku czci Ściegiennego i Żeromskiego. "Kuźn.", 24. 113

- 3 R o z s t r z y g n i ę c i e k o n k u r s u n a n a j -
 l e p s z y u t w ó r l i t e r a c k i p o ś w i ę c o n y
 r e w o l u c y j n e j t e m a t y c e r o b o t n i c z o -
 c h ł o p s k i e j. Konkurs został zorganizowany dla uczczenia
 Święta 1 Maja przez Departament Twórczości Artystycznej Minis-
 terstwa Kultury i Sztuki oraz Zarząd Główny Związku Literatów
 Polskich. Jury przyznało następujące nagrody: I nagrodę (75 tys.
 zł) J. Przybosiowi za wiersz Węgiel i marmur, ogłoszony w "Od-
 rodzeniu" (nr 18), II nagrody (po 40 tys. zł): W. Broniewskiemu
 za wiersz: Pierwszy maja (druk. "Tryb. Ludu", nr 125), A. Mali-
 szewskiemu za wiersz: Pierwszomajowy (druk. "Tryb. Ludu", nr

118), S. R. Dobrowolskiemu za wiersz Nauczyciele (druk. "Tryb. Ludu", nr 118), Olbrzymkowi za fragment prozy Nad Kapitałem (druk. "Wieś", nr 18); III nagrody (po 30 tys. zł): R. Wol-
 skiemu za poemat pt. Ameryka w Grecji (druk. "Echo Tyg.", nr 12), W. Machejkowi za fragment prozy pt. Bronek (druk. "Dz. li-
 ter.", nr 18); IV nagrody (po 20 tys. zł): A. Kowalkowskiemu
 za wiersz: Nowy Prometeusz (druk. "Zmiemia pomor.", nr 118),
 W. Rymkiewiczowi za fragment prozy pt. Włókniarze (druk. "Ko-
 bieta", nr 16), M. Kwiatkowskiemu za nowelę Pietrek (druk. "Żół-
 nierz pol.", nr 17), W. Żółkiewskiej za nowelę Węzeł (druk. "Mo-
 da i Życie prakt.", nr 13). Ponadto nagrodzono utwory G. Przecz-
 ki, T. Sokoła, M. Piechala i J. Kor^owskiego.

114

- 4 P r e m i e r a s z t u k i Ś m i e r ć T a r e ł k i n a
 A l e k s a n d r a S u c h o w o - K o b y l i n a w Tea-
 trze Rozmaitości w Warszawie; tłum., reż. i insc. B. Korzeniew-
 skiego, scenogr. Z. Strzeleckiego. Odbyło się 50 przedstawień,
 które obejrzało ok. 17 780 widzów. Inscenizacja uznana została
 za jedno z najciekawszych wydarzeń teatralnych w powojennej
 Warszawie. Koncepcja reżysera, ukazująca podwójną grę realizmu
 i karykatury w sztuce wzbudziła szczególne zainteresowanie kry-
 tyki oraz kontrowersyjne oceny. J. A. Szczepański stwierdzał,
 że reżyseria szła w kierunku odrealnienia utworu, ukazania sce-
 ptycyzmu, sarkazmu, ironii i relatywizmu filozoficznego zawarte-
 go w sztuce. Inne zdanie reprezentował S. Polla^k pisząc m. in.:
 "B. Korzeniewski jako reżyser umiał wydobyć ze sztuki wszy-
 stkie elementy realizmu, wszystko to, co podkreśla jej rewolu-
 cyjny, społecznie postępowy charakter. Przez uwypuklenie grotę-
 skowości postaci i sytuacji, przez wyeksponowanie ostrych kon-
 turów komedii, Korzeniewski jeszcze raz pokazał i stwierdził,
 że realizm, a zwłaszcza realizm krytyczny nie polega na natura-

listycznym fotografowaniu wycinków rzeczywistości, przy którym zacierą się wszelka myśl społeczna i twórcza artystycznie, a które przez to samo staje się wsteczne pod względem społecznym". Koncepcja reżyserska B. Korzeniewskiego była przedmiotem dyskusji na Konferencji Teatralnej w Oborach w dn. 18 - 19 VI 1949 (zob. poz.).

adnot. S. POLLAK, J. A. SZCZEPAŃSKI: Dwugłos o "Śmierci Tarełkina". "Teatr", z. 6 s. 20 - 24. - J. A. SZCZEPAŃSKI. "Tryb. Ludu", nr 159. - L. SZCZEPKOWSKI. "Twórcz." z. 9 s. 24 . - J. ŻUŁAWSKI. "Kuźnia", nr 23.

115

5 Leon Schiller - kierownikiem artystycznym i głównym reżyserem Teatru Polskiego w Warszawie. Dyrektorem Teatru Polskiego po ustąpieniu A. Szyfmana został S. Martyka.

116

5 Odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku czci Stefana Żeromskiego w budynku gimnazjum kieleckiego, na miejscu tablicy wmurowanej w 1932 roku, a następnie zniszczonej przez hitlerowców. Na uroczystości odsłonięcia odczyt o Żeromskim wygłosił A. Sowiński.

adnot. [Ku czci Sciegiennego i Żeromskiego. "Kuźn.", nr 24. 117

5 - 7 X I I I Zjazd Polskiego Towarzystwa Językoznawczego we Wrocławiu. Na zjeździe wygłoszono 20 referatów (29 zgłoszonych), m. in.: T. Lehr-Splawiński: Zagadnienie tzw. prajęzyków; W. Doroszewski: Czynnik świadomości w ewolucji języka; T. Milewski: Typologia języka; K. Nitsch: Mazurzenie w świetle historii politycznej; S. Rospond: Problem mazurzenia w oświeceniu filologicznym; M. Dłuska: Z pogranicza sylabotonizmu i tonizmu; S. Skorupka: Z dziejów frazeologii polskiej. Trzeci dzień zjazdu poświęcony był dyskusji nad ministerialnym programem studiów polonistycznych,

slawistycznych i ogólnojęzykowych. W zjeździe brali udział jako goście: profesor Uniwersytetu w Sofii - Andrejczin i docent Uniwersytetu w Goeteborgu G. Jacobsson.

118

- 6 S t o p i ę ć d z i e s i ę c i o l e c i e u r o d z i n
A l e k s a n d r a P u s z k i n a. Leon Kruczkowski jako
prezes Związku Literatów Polskich wziął udział w uroczystościach
rocznicowych w Moskwie, z których złożył sprawozdanie w dn.
27 VI na wieczorze w lokalu Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzie-
ckiej w Warszawie. ~~10 V w sali recepcyjnej Sejmu odbyło się pod~~
(Polskie uroczystości rocznicowe poprzedziło inauguracyjne
posiedzenie Komitetu Uczczenia 150 rocznicy urodzin A. Puszkina, które odbyło się w dniu 10 V w sali recepcyjnej Sejmu
pod przewodnictwem marszałka sejmu W. Kowalskiego. W posie-
dzeniu uczestniczyli: prez. B. Bierut (protektor Komitetu)
premier J. Cyrankiewicz, członkowie Rządu, przedstawiciele par-
tii politycznych, organizacji społecznych oraz kół naukowych,
artystycznych i literackich. Uroczystość zagał W. Kowalski,
przemówienie o obchodzie rocznicy wygłosił wicemin. Kultury
i Sztuki - W. Sokorski. Ustalono, że organizacja obchodów ro-
cznicowych, które będą trwały w okresie od 6 VI ⁴⁹⁾ 49 do 29 I 1950,
zajmą się: Ministerstwo Kultury i Sztuki, Komitet Słowiański w
Polsce i Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Na czele Ko-
mitetu Honorowego stanął marsz. W. Kowalski, na czele Komitetu
Wykonawczego - min. H. Świątkowski.
- 11 VI odbyła się w Państwowym Teatrze Polskim uroczysta akade-
mia, w której uczestniczył prez. B. Bierut. Przemówienia wygło-
sili: wicemarsz. Sejmu W. Barcikowski jako przewodniczący Kom-
itetu Słowiańskiego w Polsce oraz prof. S. Żółkiewski, dyrektor
Instytutu Badań Literackich. Po przemówieniach odbyła się część
artystyczna, na którą złożył się montaż sceniczny z utworów
Puszkina w opracowaniu scenicznym J. Warneckiego, w przekładach:

A. Mickiewicza, J. Tuwima, L. Belmonta, M. Jastruna, A. Ważyka i S. Pollaka.

15 VI zorganizowana została w Państwowym Teatrze Polskim akademii puszkinowska dla organizacji politycznych, społecznych i młodzieżowych. Akademię zagał J. Iwaszkiewicz, referat o twórczości Puszkina wygłosił J. Warnecki. 18 VI akademii została powtórzona dla przedstawicieli związków zawodowych.

20 VI otwarta została wystawa Mickiewicz - Puszkina w Muzeum Narodowym w Warszawie. Na uroczystość otwarcia przybyli członkowie Rady Państwa i Rządu, wicemarsz. Sejmu W. Barcikowski, premier J. Cyrankiewicz, członkowie korpusu dyplomatycznego z dziekanem, ambasadorem ZSRR Lebiediewem, przedstawiciele KC PZPR, organizacji politycznych, społecznych i kulturalnych. Przemówienie wstępne wygłosił dyrektor Muzeum - S. Lorentz, następnie przemawiał wicemin. Kultury i Sztuki W. Sokorski. Otwarcia wystawy dokonał premier J. Cyrankiewicz.

adnot.

GOMOLICKI L., TOPOROWSKI M.: Aleksander Puszkina 1799 - 1949. Przewodnik po Wystawie Jubileuszowej. W-wa 1949. - L. KUKULSKI: Katalog /.../. W-wa 1949.

W roku jubileuszowym ukazało się szereg rozpraw dotyczących twórczości i życia Puszkina, wydanych osobno (jak m. in.: M. Toporowski: Puszkina w polskiej krytyce i przekładach; O nieznanym tłumaczu Puszkina. Wr. 1949; M. Zagórski: Puszkina i teatr.) lub drukowanych w czasopiśmie naukowych i tygodnikach. Główne pisma kulturalne i tygodniki literacko-społeczne poświęciły rocznicy specjalne numery lub części numerów ("Kuźnica" nr 22, 24, "Odrodzenie" nr 23, "Teatr" nr 6, "Wieś" nr 26), prasa codzienna drukowała w ciągu całego roku artykuły o Puszkini i jego utwory w celu zapoznania z poezją Puszkina szerokich kręgów czytelnicy. Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej i Komitet Słó-

43
wiański w Polsce wydały broszury dla prelegentów na wieczorach świetlicowych poświęconych rocznicy.

Komitet Uczczenia 150-tej Rocznicy Urodzin Puszkina ogłosił konkurs z nagrodami dla studentów wyższych uczelni na najlepsze prace o Puszkinie lub ^ojego przyjaźni z Mickiewiczem.

W. BARCIKOWSKI: A. Puszkina - "Wasz i nasz poeta" /Przemówienie/. "Kur. codz.", nr 15. - L. KRUCZKOWSKI: Ziściły się pro-
rocze słowa poety. /Przemówienie wygłoszone przez radio moskiewskie/. "Woln.", nr 144. - I. KUCHARSKA: Rok puszkiniowski w Pol-
sce. "Polonist.", nr 4 s. 51 - 53. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Puszkina a
my. (Referat wygłoszony na uroczystej akademii /.../). W-wa 1949.
- Informacje o obchodach na terenie kraju podaje: Polska biblio-
grafia literacka za 1949, poz. 5416 - 5421.

119

7 - 14 P r o c e s l i t e r a t ó w i d z i e n n i k a r z y -
k o l a b o r a c j o n i s t ó w. W Sądzie Okręgowym w Krako-
wie toczył się proces przeciw F. Burdeckiemu, J. E. Skiwskiemu,
M. Maakowi, P. Paliwodzie-Matiolańskiemu i E. J. Smółka, oskar-
żonym z artykułu 1 i 2 Dekretu PKWN z dn. 3 VIII 1944 za współ-
pracę z okupacyjną prasą niemiecką wydawaną w języku polskim.
Burdecki i Skiwski (ponieważ od r. 1945 przebywali za granicą) oskarżeni byli o wydawanie
w okresie od kwietnia 1944 r. do stycznia 1945 r. w Krakowie
dwutygodnika politycznego "Przełom", inspirowanego przez wydział
propagandy Generalnej Gubernii, M. Maak był od stycznia 1941 r.
redaktorem kroniki lokalnej w agencji Telepress, P. Paliwoda-
Matiolański redagował od marca 1942 do grudnia 1944 "Ilustrowany
Kurier Polski", E. J. Smółka pracowała w latach 1940 - 1945 w
redakcji pisma "Siew". Rozprawie przewodniczył prezes Sądu
Okręgowego Majewski, oskarżali prokuratorzy: Auscaler i
Czuczkwiewicz, bronili adwokaci: Aschenbrenner, Brem, Kosiń-
ski i Mięśowicz. Jako świadkowie dowodowi zeznawali: S.W. Ba-
licki, A. Bar, E. Kozikowski, T. Lankau, E. Marszałek, J. Turo-
wicz, K. Wyka i W. Zechenter. Biegłym był S.R. Dobrowelski.
14 VI zapadł wyrok skazujący F. Burdeckiego

80 i J. E. Skińskiego na karę dożywotniego więzienia, utratę praw publicznych, obywatelskich i honorowych na zawsze, M. Maa-ka na 10 lat więzienia, E. J. Smólkę na 7 lat i P. Paliwodę-Matiolańskiego na 4 lata więzienia.

adnot.

["Dzien.pol." , nr 155-162.

120

8 W r ę c z e n i e n a g r ó d u c z e s t n i k o m k o n -
k u r s u "G ó r n i c y - l i t e r a c i - a m a t o r z y
p i s z ą" zorganizowanego przez Związek Zawodowy Górników.
Uroczystość odbyła się w Domu Górnika w Sosnowcu. W imieniu
Związku Literatów Polskich przemawiał J. Brzoza. Na konkurs na-
desłano 149 prac, na które składały się nowele, wiersze, utwory
sceniczne. Pierwszej nagrody nie przyznano, dwie drugie nagrody
(po 15 tys. zł) otrzymali: S. Smolarczyk, robotnik z fabryki
lamp górniczych w Katowicach za opowiadanie pt. Nałóg i A. Jo-
szek, cieśla górniczy z kopalni "Kleofas" za opowiadanie pt.
Rykała, trzecią nagrodę (10 tys. zł) otrzymał J. Grab, pracow-
nik kopalni "Kleofas" za opowiadanie pt. Światło w mroku.

121

ok. 12 O g ł o s z e n i e s u b s k r y p c j i w y d a n i a
z b i o r o w e g o d z i e ł H e n r y k a S i e n k i e -
w i c z a p r z e z P a ń s t w o w y I n s t y t u t W y d a w n i c z y . Z a p o w i a d a n o
wydanie 60 tomów (w 1949 - 1951 po 20 tomów rocznie). Koszt ca-
łości dla nabywcy wpłacającego całą należność wynosił 25 tys.
zł. Pisma ukazały się w latach 1949 - 1955.

122

14 Z a r z ą d z e n i e P r e z e s a R a d y M i n i s -
t r ó w w s p r a w i e o g r a n i c z e n i a o b j ę -
t o ś c i p r a s y c o d z i e n n e j i c z a s o -
p i s m . ("Mon. pol.", nr A-37 poz. 523 - 524). Zarządzeniu
nadano moc obowiązującą do 31 XII 1949.

123

ok. 15 Z a w i e s z e n i e c z a s o p i s m a "Ł ó d ź T e a -

tralna". Czasopismo wychodziło w Łodzi nieregularnie od 1946 r. (zob. poz. /46). Wydawcą był początkowo Państwowy Teatr Wojska Polskiego i Teatr Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych, od nr 1 1947/1948 - Państwowy Teatr Wojska Polskiego i Teatr Powszechny a od nr 5 1947/1948 - Państwowy Teatr Wojska Polskiego. Redaktorem był od 1946/1947 - Z. Kałużyński, od nr 5 1947/1948 - T. Sivert, w 1948/1949 - T. Sivert i Z. Stolarski. Przyczyną zawieszenia czasopisma było przejście kierownictwa Państwowego Teatru Wojska Polskiego w Łodzi wraz z częścią zespołu do Państwowego Teatru Polskiego w Warszawie. Ostatnie numery przed zawieszeniem ~~wydawanie pisma~~ ^{ukazały się} (jako oddzielne programy teatralne. Zawartość "Łodzi Teatralnej" stanowiły głównie artykuły - komentarze do bieżących premier obejmujące informacje źródłowe o epoce, ^{autorze i} linii ideologicznej sztuki. Współpracownikami pisma byli m. in.: F. Araszkiwicz, M. Bechzyc-Rudnicka, K. Berwińska-Gogolewska, S. Brucz, L. Budrecki, E. Csato, T. Czapczyński, T. Drewnowski, B. Dudziński, H. Eile, L. Gomolicki, W. Grodzieńska, A. Grzymała-Siedlecki, W. Hahn, S. Helsztyński, Z. Hierowski, A. Kamińska, K. Korcelli, ^{E. Korzeniewska,} J. Kott, J. Kulczycka-Saloni, S. Lichański, K. Makuszyński, W. Natanson, R. Ordyński, S. Otwinowski, A. Polewka, S. Pollak, A. Sandauer, L. Schiller, T. Sivert, Z. Skwarczyński, J. A. Szczepański, H. ^{Sze} ~~Helsz~~tyński, J. Śpiewak, A. Ważyk, J. Wyszomirski, S. Żółkiewski, Z. Żygulski. Próbą kontynuacji "Łodzi Teatralnej" był "Przegląd Teatralny" (zob. poz.), a następnie w r. 1950 1 numer wznowionej "Łodzi Teatralnej" (zob. poz. /50).

124

15 Przybycie delegacji węgierskiej na obrady Mieszanej Komisji Kulturalnej Polsko-Węgierskiej. Delegacji przewodniczył wicemin. Oświaty Republiki Węgierskiej Szavoy

Naudor.

125

18 - 19 I Krajowa Narada Teatralna w Oborach. Konferencję zainicjowało Ministerstwo Kultury i Sztuki. Uczestnikami byli pisarze dramatyczni, pracownicy teatru i krytycy teatralni. Celem Konferencji było przedyskutowanie głównych zagadnień dramaturgii polskiej, dokonanie przeglądu dorobku i braków, ustalenie zasadniczych wytycznych ideowych i praktycznych na przyszłość. Przewodniczył obradom J. Iwaszkiewicz. Po wstępnym przemówieniu przewodniczącego zasadniczy referat wygłosił wicemin. W. Sokorski pt. Z problemów współczesnej dramaturgii. Referat zawierał następujące tezy: nowa widownia postuluje nowy repertuar, nie wystarczy selekcja sztuk dawnych, zarysowuje się pilna potrzeba sztuk o tematyce współczesnej, które ukazywałyby "człowieka naszej epoki w procesie jego stawania się, chociażby w jego stosunku do pracy, własności, udziału w kierowaniu socjalistyczną produkcją, w jego nowym stosunku do rodziny, ojczyzny, patriotyzmu, narodu międzynarodowego braterstwa". Następnie referent poruszył kwestię współpracy autora, aktora, reżysera i ideologa, której przykładem jest stosunek do teatru L. Kruczkowskiego i jego przeróbka Odwetów (por. poz.   ). W stosunku do nowych sztuk o tematach współczesnych wysunął postulat wyrozumiałości - "Będziemy wprowadzać do repertuaru zarówno dzieła pełnowartościowe - stwierdził - jak i słabsze artystycznie, zarówno sztuki ostre ideologicznie jak i niezupełnie dojrzałe politycznie, o ile tylko będą wyrazem próby zgłębienia istotnych konfliktów naszej rzeczywistości". W celu zachęcenia do podejmowania prób ujęcia dramatycznego współczesności Ministerstwo Kultury i Sztuki zapowiada rozpisanie kilku konkursów zamkniętych i otwartych, zorganizowanie dyskusji nad konkretną sztuką oraz utworzenie studium teatralnego wg projektu E. Axera. Dalszy fragment referatu dotyczył krytyki teatralnej. "Krytyka tea-

tralna czy też filmowa - mówił Sokorski - winna być tym czynnikiem, który pomoże autorowi i widzowi odnaleźć właściwą drogę i właściwą proporcję w widzeniu zjawisk nowej rzeczywistości. Zwłaszcza w stosunku do oceny artystycznego rzemiosła musimy wykazywać daleko idącą ostrożność pamiętając, że powstawanie wewnętrznej harmonii i wewnętrznej jedności treści i formy jest procesem trudnym i żmudnym, jest procesem subiektywnym. Toteż krytyka nie może nosić charakteru napastliwego, charakteru zjadliwej nagonki, "uśmierca-
nia" autora lub koncepcji inscenizacyjnej teatru. Jej analityczna postawa musi być postawą wychowawcy /.../." Dyskusja, która nastąpiła po referacie objęła szeroki zakres problemów teatralnych *zarówno* ogólnych (jak: nowy typ konfliktów dramatycznych, zaangażowanie ideologiczne i swoboda twórczości) ^{jak,} i szczegółowych. Znaczenie narady polegało na przedyskutowaniu aktualnych problemów teatru i wysunięciu przez czynniki oficjalne konkretnych postulatów w stosunku do autorów i teatrów.

M a t e r i a ł y: "Teatr", nr 9.

B i b l i o g r.: E. CSATÓ: Argumenty w dyskusji teatralnej. "Kuźn.", nr 30. - M. CZANERLE: Sprawa nowego aktora. "Odrodz.", nr 29. - J. KORPAŁA. "Wiedza i Życie", z. 8/9 s. 801 - 808. - S. OTWINOWSKI: Tematy dla dramaturga. "Dz. liter.", nr 27. - W. SOKORSKI: Z problemów współczesnej dramaturgii. "Odrodz.", nr 26. - J. A. SZCZEPAŃSKI: Dramaturg i krytyk teatralny pod obstrzałem. "Tryb. Ludu", nr 173.

126

20 R o z s t r z y g n i ę c i e k o n k u r s u n a u k o w o -
- l i t e r a c k i e g o Z i e m i N y s k i e j. Jury w
składzie: J. Baranowicz, J. Brzoza, S. Dygat, K. Maleczyński, K.
Popiółek, W. Śniegocki i A. Surman przyznało wyróżnienie R. Urba-
nowi, ludowemu pisarzowi z Głogówka.

127

20 80-l e c i e u r o d z i n M a r t i n a A n d e r s e n a -

- Nexö. Z inicjatywy Zarządu Głównego ZLP odbyło się w gmachu Sejmu pod przewodnictwem marsz. W. Kowalskiego zebranie komitetu uczczenia 80-lecia urodzin M. Andersena-Nexö.

26 VI w dniu urodzin Andersena-Nexö prezes ZLP L. Kruczkowski wysłał depezę z życzeniami, podobną depezę przesłał w imieniu polskiego PEN-Clubu - J. Parandowski, oddzielne depeze wysłali W. Broniewski, J. Iwaszkiewicz i L. Rudnicki.

29 VI przybyła z Kopenhagi 4-osobowa delegacja na obchód 80-lecia. W skład delegacji wchodził: poseł A. Larsen, członek Biura Politycznego Komunistycznej Partii Duńskiej - H. Serensen, krytyk literacki W. Thierr i działacz społeczny, robotnik - M. Schierbach.

1 VII odbył się w Teatrze Kameralnym w Warszawie uroczysty wieczór ku czci jubilata. W uroczystości wzięli m. in. udział: marszałek Sejmu W. Kowalski, wicemarsz. W. Barcikowski, ministrowie: S. Dybowski, H. Świątkowski i W. Rzymowski, oraz bawiący w Polsce P. Neruda. Wstępne przemówienie wygłosił W. Kowalski, następnie o twórczości Andersena-Nexö mówił J. Iwaszkiewicz, a o jego działalności społecznej - O. Dłuski. W imieniu jubilata złożył podziękowanie W. Thierr, członek delegacji duńskiej.

128

21 P r a p r e m i e r a f i l m u U l i c a G r a n i c z n a w W a r s z a w i e. Autorami scenariusza byli: A. Ford, L. Starski i J. Forge, reżyserem - A. Ford. Film nagrywano w Polsce i Czechosłowacji (Barrandovo), obsada filmu była polska i Czechosłowacka. Film uznany został za wybitne osiągnięcie polskiej kinematografii, nazwany epopeją życia i śmierci najbardziej umęczonych podczas okupacji hitlerowskiej, oceniony jako "dzieło wielkiego humanizmu", świetnie wykonane pod względem reżyserskim. "A. Ford - pisał L. Bukowiecki - dowiódł, że umie

odważnie chwycić temat, konsekwentnie przeprowadzić linię dramatyczną i popisać się scenami godnymi wielkich dzieł kinematografii".

"Ulica Graniczna" wyświetlana była równocześnie w Pradze i Paryżu (pt. La verité n'a pas de frontiere). Film odznaczony został w 1949 Złotym Medalem na Festiwalu w Wenecji.

L. BUKOWIECKI: Prawda nie ma granic. "Kuźn.", nr 14. - L. BUKOWIECKI. "Kuźn.", nr 26. - J. H.: Dzieło wielkiego humanizmu. "Tryb. Ludu", nr 171. - M. MARGAL. "Wieś", nr 28. - J. TOEPLITZ: Walory realizacji. "Film", nr 12.

129

23 Z e b r a n i e l i t e r a c k i e P E N - C l u b u p o l s k i e g o k u c z c i M a u r i c e M a e t e r l i n c k a z powodu śmierci pisarza (zm. w maju 1949). Odczyt o Maeterlincku wygłosił P. Moisy, dyrektor Instytutu Francuskiego w Warszawie.

130

29 P a b l o N e r u d a w W a r s z a w i e. Poeta przyjechał z Moskwy. (Na lotnisku witali gościa przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki, KC PZPR i Związku Literatów Polskich.) Podczas pobytu w Polsce P. Neruda zwiedził szereg miejscowości, okolice nadmorskie i lasy mazurskie. Następnie wygłosił w Radiostacji Warszawskiej przemówienie w języku hiszpańskim do narodu chilijskiego.

[Tekst.: "Odrodz.", nr 39.

131

30 U c h w a ł a K o m i t e t u M i n i s t r ó w d o S p r a w K u l t u r y w s p r a w i e P a ń s t w o - w y c h N a g r ó d N a u k o w y c h. ("Mon. pol.", nr A-46, poz. 626). Uchwała zawierała następujące postanowienia: § 1: Komitet Ministrów do Spraw Kultury dając wyraz szczególnej opieki Państwa Ludowego nad twórczością naukową ustanawia celem uczczenia wybitnych osiągnięć i zasług w dziele rozwoju nauki polskiej -

Nagrody przyznawane będą bądź za całokształt pracy naukowej, bądź za najwybitniejsze dzieło wykonane (pracę opublikowaną) w ciągu 3 lat poprzedzających datę przyznawania nagrody w dziedzinie nauk technicznych, lekarskich, matematycznych, przyrodniczych, rolniczych, humanistycznych, prawno-ekonomicznych i społecznych. Mogą być również nagradzane prace wykonane zespołowo. § 3: Komitet Ministrów do Spraw Kultury ustali co roku ilość i wysokość nagród. § 4: Nagrody przyznają Komisje Państwowych Nagród Naukowych, zatwierdza zaś Komitet Ministrów do Spraw Kultury. § 5: Komitet Ministrów do Spraw Kultury na wniosek Ministra Oświaty powołuje co roku trzy Komisje Państwowych Nagród Naukowych /.../. § 6: Nagrody będą wręczane co roku dnia 22 lipca. § 7: Po raz pierwszy nagrody będą przyznane w roku 1949.

132

- Zamknięcie Teatralnego Uniwersytetu Ludowego w Brusie k. Łodzi. Uniwersytet prowadziła Z. Solarzowa.

133

- Pierwiosnki polskiego romantyzmu Wacława Kubackiego. Tom zawierający 8 studiów o młodzieńczej twórczości Mickiewicza oraz o społecznej i kulturalnej genealogii wczesnego romantyzmu i jego związków z oświeceniem w Polsce oceniony został przez krytykę jako praca nowatorska i odkrywczą, choć nie wolna od błędów. S. Żółkiewski w pozytywnej recenzji pisał m.in.: „Poprawna interpretacja kultury Oświecenia umożliwiła Kubackiemu sumienną analizę ideologicznych związków całej twórczości młodego Mickiewicza z tradycją ideologiczną bohaterskiego okresu mieszczaństwa. Dowód swej tezy przeprowadził Kubacki sumiennie, z imponującą znajomością źródeł. /.../ Książka Kubackiego jest dowodem, iż rygorystycznie naukowa praca historyczno-literacka ma zawsze aktualny sens społeczny, jeśli jest istotnie naukowa, a nie tylko pedantyczna. /.../ Dlatego też piękną, śmiałą i oryginalną książkę Kubackiego winni czytać nie tylko specjaliści, ale wszyscy, którym sprawa nowej kultury w

Polsce jest bliska". Odmienną opinię reprezentowała w swej recenzji M. Janion, zarzucając Kubackiemu stosowanie formalistycznej, oderwanej od podłoża klasowego koncepcji badawczej. "Traktowanie zagadnienia filiacji wczesnego romantyzmu z oświeceniem wyłącznie na płaszczyźnie wpływów literackich, często nawet rozumianych mechanicznie jako podobieństwa słowne - pisała - zatarło z jednej strony ideologiczną zawartość przejmowanego przez romantyzm nurtu oświecenia, z drugiej zaś stuszczało rewolucyjne ostrze antyfeudalne i narodowo-wyzwolenicze wczesnego romantyzmu polskiego."

adnot.
 S. PODHORSKA-OKOŁÓW: Pierwiosnki czy nieśmiertelniki ?
 "Odrodz.", nr 38. - S. ŻÓŁKIEWSKI: "Kuón.", nr 35. - J.Z. JAKUBOWSKI. "Polonist." 1950 nr 2 s. 39-40. - M. JANION : Współczesna postępową wiedza o Mickiewiczu. "Pam. liter." 1951 s. 505-607.

2 U s t a w a o o r d e r z e "B u d o w n i c z y c h P o l s k i L u d o w e j". ("Dz. U.", nr 41 poz. 300). "Art. 1: Ustanawia się order "Budowniczych Polski Ludowej" w celu nagrodzenia wyjątkowych zasług, położonych dla dzieła budowy Polski Ludowej. Art. 2 p. 1: Orderem "Budowniczych Polski Ludowej" mogą być odznaczeni obywatele polscy, którzy szczególnie zasłużyli się dla budowy Polski Ludowej wybitną działalnością lub wybitnymi czynami; p. 2: Order "Budowniczych Polski Ludowej" może być nadawany również zespołom jednostek, zakładom pracy i instytucjom. /.../. Art. 4: Order "Budowniczych Polski Ludowej" nadaje Prezydent Rzeczypospolitej w drodze zarządzeń, ogłaszanych w "Monitorze Polskim".

135

2 U s t a w a o o r d e r z e "S z t a n d a r P r a c y". (Dz. U.", nr 41, poz. 301). "Art. 1: Ustanawia się order "Sztandar Pracy" w celu nagrodzenia zasług położonych dla Narodu i Państwa. Art. 2. p. 1: Order "Sztandar Pracy" może być nadawany osobom fizycznym oraz zespołom jednostek, zakładom pracy i instytucjom. Art. 3: Order "Sztandar Pracy" dzieli się na dwie klasy i może być nadawany w każdej klasie wielokrotnie. Art. 4: Order "Sztandar Pracy" nadaje Prezydent Rzeczypospolitej w drodze zarządzeń ogłaszanych w "Monitorze Polskim".

136

2 P r z e m ó w i e n i e J a n a K o t t a n a I I M i ę d z y n a r o d o w y m K o n g r e s i e K r y t y k ó w S z t u k i w P a r y ż u. Kott jako członek delegacji polskiej apelował o poparcie Kongresu w akcji rewindykacyjnej dotyczącej arrasów wawelskich oraz zabytków sztuki i kultury polskiej znajdujących się w Kanadzie. Przemówienie zakończone konkretnym wnioskiem wywołało dwugodziną dyskusję. Wniosek uzyskał 39 głosów za i 32 przeciw.

137

ok. 2 Portret Słowackiego Pawła Hertza. Esej biograficzny (jak określił rodzaj książki sam autor) o Sło-

wackim wzbudził zainteresowanie krytyki podobnie jak należąca do tego samego cyklu Polskiego Plutarcha (^{publikowanego przez} Państwowy Instytut Wydawniczy) książka Jastruna Mickiewicz. Ukazało się kilka obszernych, szczegółowych recenzji, w których ogólnie oceniono książkę jako wybitną pozycję eseistyki literackiej, ukazującą Słowackiego na tle epoki i precyzyjnie charakteryzującą niełatwą do określenia osobowość poety. H. Markiewicz podkreślił m. in. dystans autora w stosunku do przedmiotu swej pracy, z pozycji obserwatora rozumnie

✓ c.d. s. 99

ale chłodno oceniającego życie Słowackiego. W odpowiedzi na to, P. Hertz wyjaśniał, że jego zamiarem było napisanie sumiennej pracy o "mądrym, smutnym, wielkim poecie", nie uwypuklającej negatywnych rysów jego osobowości, ale te, która uważał za prawdziwe. Metodzie pisarskiej Hertza zastosowanej w książce poświęcił fragment swej recenzji T. Mikulski: „Paweł Hertz pisze piórem oszczędnym, powściągliwym jak klasyk, doskonałą techniką, w której nie zawodzą składnia, słownik, język - w miarę potrzeby - potoczny czy poetycki. Ze szczególnym zadowoleniem estetycznym czytelnik spostrzega hamowane wzruszenia, które nieraz ogarnia autora tej książki. Ale Hertz umie skryć podziw, przytłumić emocję, wypowiedzieć się w kulturze słowa, które umiarem, ściszeniem głosu, wyrazi więcej aniżeli krzykiem. Czyż przeczuwał poeta romantyczny, że będzie go sławić, w stulecie zgonu, książka napisana w smaku klasycznym?”

dwot.
 M. JASTRUN: Ariel w podróży. "Kuźnica", nr 37. - H. MARKIEWICZ. "Odrodz.", nr 36. - P. HERTZ: Kilka słów w obronie J. Słowackiego. "Kuźnica", nr 43. - T. MIKULSKI. "Zesz. wrocł.", nr 3/4 s. 114 - 116. - J. PREGER: Pożyteczna książka o wielkim poecie. "Kult. i Życie", nr 36.

138

5 Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie zakresu działania i składu Komitetu do przekazywania drukarni w użytkowanie. ("Mon. pol.", nr A-46 poz. 627). Zarządzenie odnosiło się do drukarni organizacji politycznych i społecznych, stowarzyszeń, spółdzielni i związków samorządu terytorialnego.

139

/49

ok.6 Godzina śródziemnomorska Jana Parandowskiego. Tom zawierał 11 opowiadań i szkiców, których większość drukowana była w czasopismach literackich w latach powojennych, a trzy (Rodecki; Roscher; Max von Trotz) w 1938 - 1939 w "Wiadomościach Literackich". Książka spotkała się z pozytywną oceną ze względu na wartości sztuki pisarskiej Parandowskiego. Została natomiast krytycznie oceniona przez R. Matuszewskiego, który zarzucał Parandowskiemu antyrealistyczną koncepcję historyczną i tradycjonalizm w badaniach nad antykiem. ^{ca} Parandowski - zdaniem Matuszewskiego - " jest wyrazicielem i piew

antyku w takiej postaci, w jakiej został nam przekazany przez mieszczańską wiedzę i mieszczańską filozofię końca XIX i początku XX wieku. /.../ Wskazuje nie na to, co stanowić może dzisiaj istotną treść związków z kulturą klasyczną, nie na dzieje społeczeństw rozpatrywane z punktu widzenia żywych idei społecznego rozwoju, nie na żywe tradycje humanistyczne, do których nawiązywali zawsze przedstawiciele wielkich epok sztuki czerpiącej z klasycznych wzorów, do których nawiązywali budowniczo socjalizmu". W 1949 dwa opowiadania z tomu zostały przełożone na języki obce: opowiadanie Godzina śródziemnomorska przetłumaczone na język francuski przez A. Rastoula zostało wydrukowane w tomie Prosateurs polonais. Paryż 1949, opowiadanie Rozmyślenia kwietniowe opublikowano w języku niemieckim w " Schweizer Rundschau", Zurych 1949.

R. MATUSZEWSKI: O pojmowaniu kultury klasycznej. "Kuźn.", nr 40. - Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA: Oberża pod gwiazdami. "Tyg. powsz.", nr 37. - J. GÓRSKI. "Prz. powsz." 1950 t. 226 nr 6 s. 446 - 447. - Z. KUBIAK: Ars poetica. "Dziś i Jutro" 1950 nr 12.

obnot.

przyznana została Poli Gojawiezyńskiej za całokształt twórczości. W skład jury wchodził: Z. Dworakowski, przewodniczący Stołecznej Rady Narodowej, J. Wilczek (Ministerstwo Kultury i Sztuki), J. Iwaszkiewicz (Zarząd Główny ZLP), K. Brandys (Oddział Warszawski ZLP) i J. Krzyżanowski (Uniwersytet Warszawski i Towarzystwo Naukowe Warszawskie). Wysokość nagrody wynosiła 200 tys. zł.

141

12 Nagroda m. st. Warszawy przyznana została Janinie Broniewskiej za twórczość artystyczną dla dzieci związaną z Warszawą i utrzymaną w duchu ideologii socjalizmu. W skład jury wchodził: Z. Dworakowski, J. Wilczek, J. Iwaszkiewicz, K. Brandys i J. Krzyżanowski. Wysokość nagrody wynosiła 120 tys. zł.

142

18 Uchwała prezydium Zarządu Głównego ZLP w sprawie t. zw. "Cudu lubelskiego", powzięta pod przewodnictwem J. Iwaszkiewicza. W uchwale stwierdzano m. in.: Lublin, prastary gród polski, pełen wielkich pamiątek i najlepszych tradycji naszej przeszłości historycznej stał się w ostatnim czasie widownią smutnych i gorszących wypadków. /.../ Na placu przed katedrą lubelską wskrzeszono widmo średniowiecza. "Cud lubelski" był świadomie zorganizowaną demonstracją przeciwko władzy ludowej, przeciwko potężniejącemu wciąż pędowi do odbudowy kraju, przeciwko dążeniom mas ludowych do kultury i wiedzy". /.../ Zarząd Główny ZLP potępia jak najostrzej nieodpowiedzialne poczynania ludzi, którzy usiłują rzucić kłody na drodze gospodarczego, społecznego i kulturalnego postępu naszego kraju".

143

19 Nagroda "Odrodzenia" przyznana została Mieczysławowi Jastrunowi.

Jury w składzie: J. Andrzejewski, T. Breza, Z. Dembińska, J. Iwaszkiewicz, K. Kuryluk, Z. Nałkowska i S. Żółkiewski uznało większością głosów za najwybitniejszą pozycję literacką ostatniego roku powieść biograficzną M. Jastruna Mickiewicz i postanowiło przyznać mu tegoroczną nagrodę "Odrodzenia" w wysokości 250 tys. zł. Kontrkandydatem do nagrody był A. Rudnicki, autor Ucieczki z Jasnej Polany. Poza tym wyróżniono następujące książki: H. Boguszewska: Żelazna kurtyna, T. Borowski: Kamienny świat, K. Brandys: Antygona, S. Dygat: Pola Elizejskie, P. Hertz: Portret Słowackiego, J. Kleiner: Mickiewicz, J. Kott: Szkoła klasyków, I. Koszykowski: Dziecko ulicy, W. Kowalski: Dalekie i bliskie, W. Kubacki: Pierwiosnki polskiego romantyzmu, R. Matuszewski: Literatura po wojnie, K. Wyka: Pogranicze powieści, A. Ważyk: W stronę humanizmu.

Na uroczystości wręczenia nagrody przemawiali: J. Iwaszkiewicz, P. Hertz i M. Jastrun.

anot. [Druk przemówień: "Odrodz.", nr 31.

144

21 Pierwsze nadania orderu "Budowniczych Polski Ludowej". ^{Order} (otrzymali m. in. K. Dunikowski i redaktor naczelny "Nowych Dróg" F. Fiedler.

145

22 Pierwsze nadania orderu "Sztandar Pracy". Za wybitne zasługi dla narodu i państwa Prezydent Rzeczypospolitej nadał m. in. następującym pisarzom, naukowcom i pracownikom kultury order "Sztandar Pracy" I klasy: J. Andrzejewskiemu, W. Broniewskiemu, P. Gojawiczyńskiej, J. Iwaszkiewiczowi, M. Jastrunowi, L. Kruczkowskiemu, Z. Nałkowskiej, L. Rudnickiemu i J. Tuwimowi, II klasy: H. Bobińskiej, H. Boguszewskiej, S. R. Dobrowolskiemu, M. Kierczyńskiej, J. Kottowi, J. A. Królowi, W. Kubackiemu, J. Mortonowi, E. Szelburg-Zarembi-

nie, A. Ważykowi, S. Wygodzkiemu, K. Wyce i S. Żółkiewskiemu.

146

- 22 Państwowe Nagrody Naukowe. Ponieważ w zakresie nauk humanistycznych nie ukazały się dotychczas - jak stwierdzało oświadczenie Komitetu Ministrów do Spraw Kultury - przełomowe prace oparte na nowoczesnych metodach badawczych, Komitet postanowił nie przyznać nagród w tej dziedzinie w r. 1949, natomiast wyróżnić za nowatorskie prace N. Assorodobraj, M. Dłużską, S. Kieniewicz, S. Labudę i A. Schaffa. Uroczystość ^{wręczenia} wyróżnień odbyła się 17 XII w Sali Rady Państwa.

147

- 22 Otwarcie Trasy W-Z i mostu Śląsko-Dąbrowskiego w Warszawie. Czasopisma literackie i kulturalno-społeczne, podobnie jak cała prasa codzienna poświęciły temu wydarzeniu liczne artykuły, felietony, reportaże oraz drukowały ~~liczne~~ okolicznościowe utwory literackie. W wielu wypowiedziach pojawił się problem zaangażowania literatury w bieżącą rzeczywistość polską. M. in. M. Jastrun w artykule Humanizm naszego czasu ("Kuźnica", nr 29) pisał: "Przed pisarzem Polski Ludowej otwarta jest wielka i jasna przestrzeń. Ta przestrzeń obejmuje wszystko, co w naszej przeszłości było postępowe, twórcze, młode i wszystko, czego spodziewamy się od przyszłości. /.../ Prawdziwie realistyczna powieść współczesna w Polsce, choćby rozrywała nie wiem jakie rany i blizny naszego życia, nie mogła by mieć dzisiaj pesymistycznego zakończenia". We fragmencie prozy zatytułowanym Trawa na Trasie ("Kuźnica", nr 29) J. Iwaszkiewicz pisał: "Przyznam się, że nic na mnie nie zrobiło równie silnego wrażenia na Trasie W-Z jak to koszenie trawy. Jak to? Więc to, co mnie otacza jest już tak rzeczywiste, tak utwierdzone, tak zastygłe w swojej formie, tak bardzo dokonane, że nie tylko zasiana na nim trawa wzeszła, ale już jest tak buj-

na, że trzeba ją kosić? Czyś bratku nie przespał trochę tego czasu, kiedy ta trawa rosła, kiedy zakorzeniała się i kiedy szła w górę?" Bezpośrednio problem zaangażowania poruszył w tym samym numerze "Kuźnicy" J. Sigalin w artykule: Trasa W Z. Kilka słów o nie wykorzystanej likwidacji niektórych odłogów we współczesnej literaturze polskiej, w którym stwierdzał m. in.: "Zjawisko Trasy W Z skończyło się jako budowa. Do tego pociągu literaci już nie zdążą. Ale ludzie z Trasy W Z budują dziś nowe mosty, nowe fabryki, nowe mieszkania, nowe drogi. Dobrze byłoby, aby ci, co spóźnili się wówczas na pociąg, odnaleźli ich. Poznają ich łatwo, bo wszędzie gdzie są i gdzie będą, żywy będzie klimat pracy Trasy W Z i wyżej rosnać będą zręby socjalizmu. Można i trzeba pisać o nich i o ich pracy. Uprości to niezwykle dyskusję na temat realizmu socjalistycznego w literaturze polskiej." Refleksje na temat stosunku dziennikarstwa do wielkich wydarzeń typu otwarcia Trasy zawierał artykuł K. Małcużyńskiego: Nie nadażyliśmy za Trasą ("Kuźnica", nr 31). "Trasa W Z powinna i nam dziennikarzom - pisał Małcużyński - dać przykład, że trzeba zastanowić się, czy wystarczą stare metody, stare sposoby i sposobiki. Czy metody pracy, jej technika, selekcja tematów, ich opracowanie nie wymagają zmian, nowych rozwiązań. /.../ Pociąg W Z przeszedł nam przed nosem, choć żeśmy go - jak to się w żargonie zawodowym mówi "pokwitowali". I kwita. A że na przyszłość na pewno nie chcemy utrzymywać kontaktu z życiem łapiąc je za ogon, warto pomyśleć o "uderzeniowych brygadach" także w prasie".

W 1949 wyszedł poemat T. Kubiaka Rzecz o Trasie W-Z w serii Bibl. Poetycka Domu Wojska Polskiego.

148

22 Przyjazd do Warszawy delegacji dziennikarzy i literatów radzieckich. W skład delegacji wchodził: redaktor "Prawdy" - D. Za-

sławski, redaktor "Izwestii" - M. Tiurin, redaktor pisma "Oganiok" - A. Surkow oraz pisarze: M. Tank i L. Dymitrenko. Gości przywitani na dworcu - prezes Zarządu Głównego ZLP L. Kruczkowski oraz członkowie kierownictwa TPPR. 25 VII pisarze radzieccy odwiedzili Kraków, gdzie m. in. wzięli udział w wieczorze polsko-radzieckim, w którym uczestniczyli również S. Flukowski, S. Skoneczny, J. Zagórski i in. 28 VII wyjechali do Wrocławia, następnie do Turczynka pod Warszawą, gdzie zwiedzili obóz przygotowawczy dla zespołów młodzieżowych, które miały wziąć udział w Światowym Festiwalu Młodzieży Demokratycznej w Budapeszcie. 29 VII odbyło się przyjęcie na cześć delegacji w Domu Pracy Literatów w Oborach. W przyjęciu uczestniczyli poza gośćmi i gospodarzami: marsz. sejmu W. Kowalski, min. Kultury i Sztuki S. Dybowski, prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Dziennikarzy - H. Lukrec i wiceprezes J. Kowalczyk. Przemówienie powitalne wygłosił L. Kruczkowski. Następnie odbył się wspólny wieczór autorski.

149

22 Wystawa: "Pięć lat odrodzonej literatury polskiej" otwarta została w "Domu Literatury" (w kamienicy Johna na Krakowskim Przedmieściu) w Warszawie. Wystawa zorganizowana przez ZLP i wydawców obejmowała dorobek pięcioletni literatury w zakresie książek i czasopism.

150

22 Odsłonięcie kolumny króla Zygmunta III w Warszawie. 25 VI wmurowany został w fundament kolumny akt erekcyjny oraz rozpoczęto ustawianie kolumny. 12 VII na kolumnie ustawiano posąg króla zrekonstruowany w Zakładzie Braci Łopieńskich w Warszawie.

151

22 Odsłonięcie pomnika Mikołaja Kopernika na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie. 18 VII ukończono prace rekonstrukcyjne.

152

23 W r e c z e n i e n a g r o d y l i t e r a c k i e j "K u r i e r a C o d z i e n n e g o" M a r i a n o w i R u t h - B u c z k o w s k i e m u z a p o w i e ś ć Pierwsze dni drukowaną w 1949 r. w "Kurierze Codziennym" pt. Na Zachód. W czasie uroczystości przemawiał w imieniu sądu konkursowego A. Grodzicki. Nagroda literacka "Kuriera Codziennego" została ufundowana w 1949 i miała być przyznawana za najlepszą powieść o tematyce społecznej.

153

24 O t w a r c i e c e n t r a l n e j r a d i o s t a c j i P o l s k i e g o R a d i a w R a s z y n i e. Otwarcia dokonał prezydent B. Bierut, przemówienia wygłosili premier J. Cyrankiewicz, dyrektor Polskiego Radia W. Billig oraz w imieniu delegacji czechosłowackiej, węgierskiej i rumuńskiej - dy-^(kw)rektor radia czechosłowackiego M. Oczadlik. Radiostacja ^(posiadała moc 200) była wyposażona w maszt o długości 335 metrów. W tym samym dniu w Rozgłośni Polskiego Radia w Warszawie otwarto wystawę ilustrującą osiągnięcia polskiej radiofonii w okresie 1944 - 1949. Uruchomienie radiostacji w Raszynie nastąpiło w rok później (zob. poz. ¹⁵⁴).
ok. 24 L i s t o t w a r t y z a ł o g i f a b r y k i "B i r e-¹⁵⁴ma" do Stanisława Kowalewskiego jako autora opowiadania Walka klas. W liście robotnicy pisali m. in.: "Uświadamiamy się politycznie na zebraniach, wiemy, co to są klasy społeczne, jakie istnieją między nimi różnice interesów, jak się zwalczają. Słowem wiemy, co to jest walka klas. Ale musimy przyznać, że po przeczytaniu napisanego przez Was pięknego obrazka z naszego życia, zrozumieliśmy, że ta walka klas to nie teoria, tylko prawdziwe, codzienne życie. /.../ W ten sposób właśnie wyobrażamy sobie, jak poeci i pisarze powinni być zawsze razem z nami i przedstawiać nam nasze życie - i to, jak mamy postępować w życiu dla dobra ludzi pracy, dla dobra Polski Ludowej".

adnot. [Druk opowiadania S. Kowalewskiego: Walka klas: "Kuźn.", nr 20; druk listu: "Kuźn.", nr 29.

155

ok. 27 Początek edukacji Bohdana Czeszki. Tom zawierający 5 opowiadań, z których 2 drukowane były w "Odrodzeniu" w roku poprzednim, przyjęty został z zainteresowaniem i uznany za jeden z najciekawszych debiutów roku. Opowiadania mimo właściwych debiutom braków formalnych ocenione zostały jako utwory odznaczające się szczerością i prawdą uczuć, a ich autorowi przyznawano duży talent prozatorski. Tomik Czeszki zdaniem Żukrowskiego - "zastanawia bujnością, niefrasobliwą rozrzutnością, z jaką autor zarysował postaci, nagromadził trafne obserwacje. Książka jest ogromnie skondensowana, drażni i niepokoi, warto po nią sięgnąć, bo ma w sobie może nawet niewyrozumowaną prawdę, prawdę życia, z którego się poczęła".

adnot. [R. MATUSZEWSKI. "Kuźn.", nr 48. - W. ŻUKROWSKI: Młodość "wygarnia bez reszty". "Odrodz.", nr 46. - Z. BIENKOWSKI.

"Twórcz.", z. 7 s. 157 - 159. - J. BŁOŃSKI. "Po prostu" 1950 nr 4. - M. OLSZANIECKA: Edukacja pozytywnego bohatera. "Wiś" 1950 nr 5. - H. VOGLER: Pierwsze kroki do realizmu. "Dz. liter." 1950 nr 31.

156

31 Konferencja Okręgowa Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki. Pierwsza po utworzeniu Związku (zob. poz.) konferencja poświęcona była problemom wspólnej akcji wszystkich grup zrzeszonych w Związku w dziedzinie upowszechnienia Kultury i sztuki.

157

31 Delegacja pisarzy polskich na uroczystościach ku czci Sandora Petőfi'ego, które odbyły się z okazji stulecia jego śmierci w Budapeszcie. W skład delegacji polskiej wchodził:

T. Breza, W. Broniewski, S. Otwinowski i S. Pollak.

158

- Wybór poezji Juliana Przybosa. Tom zawiera^{jący} wiersze z lat 1922 - 1949, ~~z wyjątkiem, przesyłając~~ ~~nie wywołał~~ nie wywołał liczniejszych wypowiedzi krytyków. J. Preger podkreślała walory poezji Przybosa, akceptowała układ i zakres tomu ukazującego indywidualność poety w ciągu rozwojowym. "Walka z tandetą i frazesem w poezji - pisała - z używaniem słów dla ukrycia braku treści - oto nie zaprzeczony wkład twórczości Przybosa. Przyboś ma niewątpliwą zasługę w udoskonalaniu form wyrazu poetyckiego."

adnot. [J. PREGER. "Kuźn.", nr 47.

159

- Wiersze wybrane Kazimierzy Iłłakowiczówny. Pierwsze powojenne, książkowe wydanie wierszy było wyborem z 11 tomików przedwojennych (Ikarowe loty, Kolędy polskiej biedy, Trzy struny, Połów, Złoty wianek, Płaczący ptak, Z głębi serca, Zwierciadło nocy, Czardziejskie zwierciadełka, Popiół i perły, Ballady bohaterskie) oraz z wydanego w 1942 r. w Budapeszcie zbioru Wiersze bezlistne; ponadto wybór zawierał cykl Wiersze najnowsze. Recenzentka "Nowej Kultury" - J. Preger oceniła krytycznie kryteria wyboru wierszy, jej zdaniem tom zawierał za mało wierszy erotycznych, wierszy dla dzieci oraz poezji folklorystycznych, szczególnie interesujących i charakterystycznych w twórczości Iłłakowiczówny. Poza tym tom recenzowany był głównie w prasie katolickiej, nie wzbudzając, jak większość wyborów, szerszej wymiany zdań.

adnot. [P. GRZEGORCZYK. "Tyg. powsz." 1950 nr 7. - M. KRUPIN'SKI. "Prz. powsz." 1950 t. 230 s. 275 - 276. - J. PREGER. "Nowa Kult." 1950 nr 31.

49
ok. 30 Śmierci nie ma! - tom wierszy Wiktora Woroszylskiego. Tom zawierający wiersze z lat 1945-1948 oceniony został przez krytykę pozytywnie głównie ze względu na wymowę ideologiczną wierszy. "U Woroszylskiego - pisał m.in. R.Matuszewski - świadomość ideowo-polityczna zdecydowanie wyprzedza rozwój artystyczny i wpływa nie tyle na zmianę i przekształcenie się już do pewnego stopnia urobionego typu wyobraźni poetyckiej, ile od początku ją kształtuje w oparciu o świadomie wybrane, bliskie poecie ideowo wzory". Tom odznaczony został w 1950 r. Państwową Nagrodą Artystyczną III stopnia.

rohnot.
J.MARSZAŁEK: Poeta polityczny. "Wieś" 1950 nr 33 . - R. MATUSZEWSKI: O wierszach W.Woroszylskiego. "Nowa Kult." 1950 nr 28. - J.PREGER. "Twórcz." 1950 z.7 s.148-151. - W.MACIĄG. "Życie liter." 1951 nr 5.

161

SIERPIEŃ

1 Przeniesienie redakcji i administracji tygodnika "Wieś" do Warszawy. (Adres: pl. Starynkiewicza 7).

162

ok. 1 Otwarcie Izby Kasprowiczowskiej w Szymborzu koło Inowrocławia. Muzeum mieści się w jednej z izb domu rodzinnego Kasprowicza. Izba została urządzona w ludowym stylu kujawskim, wśród eksponatów znajdują się listy, fotografie i inne pamiątki po Kasprowiczu.

163

9 Obchód setnej rocznicy śmierci Sándora Petőfiiego w Warszawie. W Teatrze Polskim w Warszawie odbyła się akademie ku czci Petőfiiego, w której uczestniczyli: min. Kultury i Sztuki S. Dybowski, przewodniczący Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Węgierskiej - J. Sztachelski, wicemin. Oświaty H. Jabłoński, chargé d' affaires

Republiki Węgierskiej J. Kiss, prezes ZLP L. Kruczkowski, dyrektor programowy Polskiego Radia Z. Młynarski, członkowie Zarządu Głównego ZLP: E. Szelburg-Zarembina i L. Lewin pisarze oraz przedstawiciele organizacji politycznych, społecznych i kulturalnych. Po słowie wstępnym L. Kruczkowskiego przemawiał J. Kiss, po czym obszerny referat o życiu i działalności narodowej i rewolucyjnej Petöfiiego wygłosił Z. Młynarski. Na zakończenie odbyła się część artystyczna składająca się z recytacji utworów Petöfiiego.

Rocznica śmierci Petöfiiego obchodzona była następnie na akademiach i wieczorach literackich na terenie całego kraju. Akcją organizacji obchodów kierował Komitet Obchodu Rocznicy pod protektoratem premiera J. Cyrankiewicza. W skład Komitetu wchodził pisarze, naukowcy oraz przedstawiciele organizacji społecznych i politycznych.

W lokalu Komitetu Słowiańskiego w Warszawie otwarta została wystawa poświęcona Petöfiemu. Osobny dział wystawy ilustrował stosunki Petöfiiego z Polską.

164

- 13 O d z n a c z e n i e W ł o d z i m i e r z a S o k o r s k i e g o K r z y ż e m K o m a n d o r s k i m O r d e r u O d r o d z e n i a P o l s k i za wybitne zasługi w dziedzinie upowszechniania kultury.

165

- 14 P o l e m i k a n a t e m a t n i e b e z p i e c z e ń s t w a w u l g a r y z a c j i w l i t e r a t u r z e o d p o w i a d a j ą c e j n a a k t u a l n e z a m ó w i e n i e s p o ł e c z n e. K. Brandys w artykule pt. Pomyślny wiatr ("Kuźnica"), na marginesie refleksji na temat ubiegłego pięciolecia literatury, stwierdził, że kilkuletnia dyskusja o literaturze, jej zagadnieniach i przyszłości doprowadziła do utrwalenia się przekonania o konieczności twórczego udziału literatury w życiu narodu. Wspomniał następnie o dwu problemach poru-

szanych w dyskusjach literackich - problemie tzw. warsztatu oraz
niebezpieczeństw prymitywizmu w utworach przeznaczonych dla
spełniania doraźnych zadań społecznych. Zdaniem Brandysa były to
niebez-

✓

c. d. s. 112

pieczeństwa urojone - "Nie damy głowy za to - pisał - czy w ogóle istnieje abstrakcyjny, ponadhistoryczny warsztat literacki, czy Owidiusz i Mickiewicz, Rabelais i George Sand, Defoe i Diderot, Proust i Gorki korzystali z jakiegoś wspólnego wszechczasowego warsztatu. /.../ Piszę o tym dlatego, że to fałszywe hasło, aczkolwiek rzucając zapewne w dobrej wierze, narobiło sporo zamętu. Niejeden może pisarz najlepszej woli zawahał się w obliczu fikcyjnej, nie istniejącej alternatywy sugerowanej przez rycerzy warsztatu: albo dobra literatura, albo literatura propagandowa, tendencyjna. /.../ Ale jest faktem - faktem nieodwracalnym - że w ciągu ostatnich pięciu lat dokonała się w literaturze pięknej zasadnicza przemiana kierunku poszukiwań. Możemy być optymistami, bo po raz pierwszy od długich dziesięcioleci wyszliśmy na spotkanie żywych, twórczych prawd o człowieku żyjącym w rzeczywistym świecie, o człowieku, który ten świat tworzy i który nam kształtuje swój przyszły los. Te prawdy chcemy przetworzyć w obrazy naszych książek i przekazać mu je w postaci opowieści o jego życiu pisanych jego językiem, aby zobaczył w nich swoją przeszłość, teraźniejszość i przyszłość na ogromnym tle walki o sprawiedliwość i wolność, jaką na całym świecie toczą miliony ludzi jemu podobnych. Albowiem od tej walki wieje dziś pomyślny wiatr dla człowieka i ludzkości. Zadaniem nowej literatury, jej ambicją i godnością jest chwycić ten wiatr na swoje żagle". Przeciw lekceważeniu niebezpieczeństwa prymitywizmu we współczesnej literaturze, upraszczaniu konfliktowości, mistyfikacjom i zbytniemu optymizmowi wystąpił w artykule Niebezpieczeństwa wulgaryzacji A. Sandauer. Artykuł^{ten} redakcja "Odrodzenia" opatrzyła następującym dopiskiem: "Publikujemy wypowiedź A. Sandauera jako głos w dyskusji, która - mamy nadzieję - rozwinie się wokół zagadnień współczesnego pisarstwa.

Rzecz jasna, zanim redakcja podsumuje jej wyniki, chcemy dać pisarzom możliwość wypowiedzenia swoich poglądów." Sandauer twierdził: "Ważne jest przede wszystkim to, czy czytelnik wstaje znad książki przejęty wielkością sprawy ludzkiej, czy też przygnębiony już to jej beznadziejną pleśnią i stęchlizną, już to jej szczerym, frazeologicznym optymizmem. /.../ Nie w nieprzepracowanej skłonności do legitymowania się przy łaźni okazji hasłem publicystycznym, ale w odkrywczosci, ale w odwadze formułowania nowych zagadnień leży dydaktyczna rola literatury socjalistycznej".

Pisarstwo tzw. produkcyjne, jakie m. in. reprezent^{owała} książka J. Wilezka: Nr 16 produkuje określił Sandauer jako nowy typ grafomanii. Przeciw temu wystąpił ponownie K. Brandys w polemicznej Odpowiedzi wulgaryzatora. Jego zdaniem beletryzacja procesów technicznych jest objawem przesunięcia zainteresowań literatury w kierunku spraw związanych z okresem budowy i przebudowy kraju, społeczeństwa i jednostki. W okresie powstawania nowej literatury, szczególne zadania stoją przed krytyką, a polegają na współczuciu, pomocy, nauczaniu. "W moim mniemaniu, w tym przesunięciu pola widzenia naszej literatury - stwierdzał Brandys - należy upatrywać pierwszy krok, konieczny i nieunikniony, w kierunku socjalistycznego pisarstwa, w kierunku wielkiej ludowej sztuki, która ukaże losy ludzkie w ich pełnym humanistycznym wymiarze /.../."

Wypowiedź Brandysa zakończyła polemikę drukowaną w prasie.

K. BRANDYS: Pomyślny wiatr. "Kuźn.", nr 32. - A. SANDAUER: Niebezpieczeństwa wulgaryzacji. "Odrodz.", nr 38. - K. BRANDYS: Odpowiedź wulgaryzatora. "Kuźn.", nr 42.

166

k. 23 Niebo i ziemia Tadeusza Brezy. (Tom 1.)

Powieść nie wywołała bezpośrednio po ukazaniu się liczniejszych głosów krytyki dopiero po ^{wyjściu} ukazaniu się w roku następnym tomu

0/49

drugiego, omawiana całość. Oceny były zróżnicowane. A. Kijowski w krytycznej recenzji zarzucał autorowi zawężenie perspektywy historycznej, które spowodowało, że powieść nie osiągnęła szerokości polityczno-społecznej panoramy przedwrzesniowej Polski, ~~lecz~~ stała się zbiorem "ciekawych spostrzeżeń o rządzącym wówczas klanie." Również i styl pisarstwa Brezy oceniony został przez Kijowskiego krytycznie. "Wydaje mi się - pisał - że o ile punkt patrzenia od wewnątrz klanu przesądził o spłyceciu realizmu Brezy, o tyle artystyczne sposoby jego pisarstwa jeszcze to skrzywienie perspektywy powiększają. Bowiem metoda wychwytywanie "immanentnej" śmieszności jest bliska już gombrowiczowskiej grotesce, natomiast daleka od realistycznej satyry, gdzie decydującą rolę grają fakty, nie zaś jakiś fatalizm śmieszności". Inaczej zapatrywał się na tę metodę Z. Lichniak uznając książkę za interesującą pozycję z zakresu powieści moralistycznej, przeznaczoną dla pewnego kręgu inteligencji. Breza - jego zdaniem "operuje tym

zespołem) (chwytów, na który inteligencja mieszczańska, rozwijająca swoje sympatie do psychologizmu na cyklu powieściowym Prousta czy krajowej produkcji Kadena, jest szczególnie wrażliwa. Styl pisarski Brezy (w najszerszym znaczeniu tego słowa) urzeka swoją europejskością, elegancją, pewnym wyrafinowaniem artystycznym. Jednocześnie wszakże pisarz jest wolny od wszelkiego mizdżrenia się na literackiego dandysa, od wszelkiej taniej kokieterii, od snobizmu. Jest wymarzoną pisarzem dla tzw. nieprzekonanego inteligenta, który ze swoim nieodłącznym fortepianem Chopina iść chce w bezdziejowość, gdy naokoło dzieją się dzieje. On jeden może go przekonać".

(A. KIJOWSKI: Powieść o klanie. 1951 nr 3. "Życie liter.")

S. STRUMPH-WOJTKIEWICZ. "Rzeczposp.", nr 348. - Z. LICHNIAK:

Protest moralisty. "Dziś i Jutro" 1951 nr 8. - L. BUDRECKI.

"Twórcz." 1952 z. 9 s. 151 - 159.

cej przyznał Zarząd PEN-Clubu Stefanowi Srebrnemu. Nagroda (w wysokości 100 tys.) została przyznana S. Srebrnemu za całokształt pracy przekładowej z zakresu greckiej literatury antycznej ze szczególnym uwzględnieniem przekładu Orestei Ajschylosa. Wręczenie nagrody odbyło się 5 IX, przemówienia wygłosili: J. Parandowski i S. Srebrny.

not. [Druk przemówień: "Meander", nr 8 s. 357 - 362.

168

26 - 27 Delegacja polska na uroczystościach obchodu dwusetlecia urodzin Johanna Wolfganga Goethego w Weimarze. 27 VIII w drugim dniu uroczystości przemawiał L. Kruczkowski, członek delegacji polskiej.

469

WRZESIEŃ

1 Powstanie miesięcznika "Scena Wrocławska". Pismo było wydawane przez Państwowe Teatry Dramatyczne we Wrocławiu pod redakcją Z. Krawczykowskiego. W nr 1 ukazała się następująca wypowiedź Od wydawnictwa: "W mieście pięknie wbudowanym w łuk słowiańskiej rzeki pokoju, ludzie męźnych serc, twardych rąk i wielkiej pracy działają dla dobra gospodarki narodowej i dla dobra pokoju. /.../ Ofensywa działająca bronią najlepszych tradycji kultury polskiej i kultury budowanej przez nasze pokolenie w wyłaniającym się okresie historycznym - a to największy znak siły polskości i siły wielkiej akcji pokojowej, i przewrót dokonany przez wprowadzenie robotników i chłopów do uczestnictwa kulturalnego stwarzają charakter żywiołowy ~~razem~~ wielu zjawisk artystycznych. /.../ Gruntowny udział teatru w przebudowie życia wyjdzie wówczas, gdy konieczność przebudowy stanie się powszechną świadomością artystów. O rozbudzenie tej świadomości, rozwinięcie jej, zdynamizowanie, przekazanie jej odbiorcom sztuki walczyć musimy tworząc teatr i dążąc do krystalizacji jego twórczości".

Pismo zamieszczało artykuły związane z każdorazową premierą i prowadziło szczegółową kronikę Państwowych Teatrów Dramatycznych we Wrocławiu. W 1949 omawiano sztuki: A. Fredro: Zemsta, L. Kruczkowski: Niemcy, A. Sofranow: Moskiewski charakter, drukowano

artykuły: K. Budzyka, S. Dąbrowskiego, M. Jakóbca, Z. Krawczykowskiego, L. Kruczkowskiego, T. Mikulskiego, S. Powołońskiego, E. Szumańskiej, ^{A.}Wata.

170

1 Powstanie Objazdowego Teatru Dramatycznego Domu Wojska Polskiego pod dyrekcją E. Chaberskiego. Zespół aktorski liczący 30 osób składał się z absolwentów Studium Dramatycznego w Poznaniu, scenografem był M. Bogusz. Stałą bazą Teatru była Warszawa. Na inaugurację Teatru wystawiono Matkę M. Gorkiego w adaptacji scenicznej S. Górskiego, R. Molskiego, E. Szumańskiej i S. Treugutta w reż. E. Chaberskiego, scenogr. M. Bogusza.

171

7 Wyjazd delegacji PEN-Clubu Polskiego na XXI Kongres PEN-Clubu w Wenecji. W skład delegacji wchodził: J. Parandowski, T. Breza, J. Iwaszkiewicz, L. Kruczkowski, M. Rusinek, A. Wat, A. Ważyk. Udział w XXI Kongresie PEN-Clubu wzięli delegaci 50 państw.

172

8 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki o utworzeniu przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą: "Generalna Dyrekcja Teatrów, Oper i Filharmonii". ("Mon. pol.", nr A-77 poz. 955). Zarządzenie ustalało m. in.: § 1: Tworzy się przedsiębiorstwo państwowe prowadzone w ramach narodowych planów gospodarczych pod nazwą: "Generalna Dyrekcja Teatrów, Oper i Filharmonii" zwane dalej w skrócie T.O.F.; § 2: T.O.F. ma siedzibę w Warszawie; § 3: Przedmiotem działalności T.O.F. jest koordynowanie, nadzorowanie, kontrolowanie oraz ogólne kierownictwo

przedsiębiorstw państwowych lub będących pod zarządem państwowym wymienionych w dołączonym do niniejszego Zarządzenia wykazie; § 5: Nadzór państwowy nad T.O.F. sprawuje Minister Kultury i Sztuki.

Załączony do Zarządzenia wykaz obejmował teatry upaństwowione na podstawie Zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki z 11 I i 19 IV 1949 (zob. poz.   ).

173

9 ~~Dwa~~^{18.} ~~dziesiąt~~ ~~lecie~~ ~~śmierci~~ ~~Józefa~~ ~~Czechowicza~~ upamiętnił numer specjalny pisma "Kamena" (nr 3/4). Numer zawierał 36 wierszy Czechowicza.

174

18 Ostatni numer (nr 37/72) "Literackiego Dziennika Ludowego" - "Niedziela na Wsi", bezpłatnego dodatku tygodniowego do "Dziennika Ludowego". Dodatek wydawany był od 1 V 1948 1708, 1708, 1748

Wydawcą był Naczelny Komitet Wykonawczy Stronnictwa Ludowego, ^{piętnastym} redaktorem - J. Pomianowski. Tytuł dodatku brzmiał początkowo: "Literacki Dziennik Ludowy", od nr 7 w 1948 r. zmieniony został na: "Niedziela na Wsi", Tygodniowy dodatek ilustrowany. Ostatni numer dodatku ukazał się z następującym wyjaśnieniem od Redakcji: "Do naszych Czytelników! Zbliża się Kongres Połączeniowy Stronnictw Ludowych i w związku z tym wzrasta konieczność szerszego, gruntownego omówienia spraw ideologicznych Ruchu Ludowego. Aby się zyskać więcej miejsca na omówienie spraw ideologicznych - z dniem dzisiejszym zawieszamy wydawanie "Niedzieli na Wsi".

Pismo miało charakter popularny. W początkowym okresie drukowało artykuły i utwory T. Borowskiego, J.N. Kłosowskiego, J.A. Króla, J. Kuryluka, J. Mortona, T. Różewicza, Z. Skowrońskiego, W. Słobodnika, W. Sokorskiego, H. Syski, S. Wygodzkiego, W. Zalewskiego Z. Zambrzyckiego i in. , następnie w zakresie tekstów literackich zamieszczała głównie przedruki z prasy literackiej, artykuły drukowane anonimowo lub podpisywane kryptonimami.

175

n o w s k i ^W a r s z a w i e: Koncerty odbywały się w sali Romy, udział wzięło 40 pianistów z 13 państw. Pierwsze nagrody zdobyły: B. Dawidowicz (ZSRR) i H. Czerny-Stefańska, która otrzymała również nagrodę Polskiego Radia za najlepsze wykonanie mazurków Chopina. Wręczenie nagród odbyło się w dn. 17 X.

176

21 R o z p o r z ą d z e n i e R a d y M i n i s t r ó w w s p r a w i e k o n c e s j o n o w a n i a p r z e d s i ę b i o r s t w w y d a w n i c z y c h k s i ą ż e k i d r u k ó w n i e p e r i o d y c z n y c h. ("Dz. U.", nr 53 poz. 407). Rozporządzenie zawierało postanowienie, że przedsiębiorstwa te (zarówno istniejące, jak i nowo powstałe) mogą być prowadzone jedynie po uzyskaniu koncesji.

177

25 A p e l Z w i ą z k u L i t e r a t ó w P o l s k i c h w s p r a w i e w y d a w n i c t w a: S t r a t y l i t e r a t u r y p o l s k i e j 1 9 3 9 - 1 9 4 5. Treść apelu była następująca: "Zarząd Główny ZLP przygotowując do druku dzieło pamiątkowe Straty literatury polskiej 1939 - 1945 obejmujące życiorysy pisarzy polskich zmarłych podczas ubiegłej wojny zwraca się do wszystkich krewnych, przyjaciół i znajomych zmarłych pisarzy z prośbą o nadsyłanie wszelkiego rodzaju informacji, dokumentów itp. materiałów dotyczących życia i twórczości tych pisarzy ze szczególnym uwzględnieniem lat wojennych. Wszelkie informacje należy przesyłać pod adresem Zarządu Głównego ZLP na ręce J. W. Gomulickiego".

Zapowiedź wydawnictwa nie została zrealizowana.

178

25 O t w a r c i e P a ń s t w o w e g o T e a t r u W s p ó ł c z e s n e g o w W a r s z a w i e pod dyrekcją M. Górczyńskiej i M. Meliny. Reżyserię i scenografię objął E. Axer, reżyserowali ponadto Jerzy Kreczmar i K. Rudzki. Zespół aktorski składał się z aktorów Łódzkiego Teatru Kameralnego, którzy

przenieśli się do Warszawy, i dawnego Teatru Klasycznego w Warszawie. Teatr Współczesny otrzymał pomieszczenie Teatru Klasycznego przy ul. Mokotowskiej. Na inaugurację wystawiona została sztuka O. Stewarta Gwiazda Stevensona, w reż. i scenogr. E. Axera. Repertuar teatru miały stanowić sztuki współczesne ze szczególnym uwzględnieniem polskich.

179

29 L o u i s A r a g o n w W a r s z a w i e. Aragon przyjechał na zaproszenie Polskiego Komitetu Obrońców Pokoju i Związku Literatów Polskich. Pisarzowi towarzyszyła żona, pisarka Elza Triolet.

adnot.

[R. MATUSZEWSKI: Rozmowa z L. Aragonem. "Kuźnica", nr 41.

180

IX - 3 X I I K o n g r e s S t r o n n i c t w a D e m o k r a t y - c z n e g o w Warszawie. Obrady Kongresu toczyły się w auli Politechniki Warszawskiej, przy udziale przedstawicieli Rządu, organizacji politycznych oraz gości zagranicznych. Kongres powitał premier J. Cyrankiewicz. Celem Kongresu było podsumowanie działalności Stronnictwa Demokratycznego od r. 1946 oraz wytyczne dla dalszego udziału inteligencji, stanowiącej trzon Stronnictwa, w budownictwie socjalistycznym.

S p r a w y k u l t u r y i l i t e r a t u r y n a K o n - g r e s i e: Przewodnicząca Rady Kulturalno-Oświatowej Centralnego Komitetu S.D. - E. Krassowska wygłosiła referat o zadaniach kulturalno-oświatowych stojących przed członkami Stronnictwa. W referacie omówiła sytuację kultury w okresie międzywojennym, następnie przedstawiła aktualne problemy kultury w Polsce Ludowej; wyrobienia ^{jak sprawa} ideologicznego, upowszechnienia, kultury przez likwidację analfabetyzmu, rozwój podstawowego i średniego szkolnictwa i demokratyzację szkolnictwa wyższego i nauki oraz problemy sztuki, zwłaszcza problem realizmu socja-

listycznego. Powiedziała m. in.: "Im szersze kręgi zatacza akcja upowszechnienia kultury, tym bardziej rośnie zapotrzebowanie społeczne na nową twórczość, twórczość nasyconą elementami socjalistycznymi. Toteż na obecnym etapie zagadnienie twórczości artystycznej staje się zagadnieniem palącym. Narastanie sił postępu na całym świecie, budowanie zrębów socjalizmu u nas i w krajach demokracji ludowej odbywa się na płaszczyźnie zaostrzającej się walki ideowej. Rola literatury i sztuki w tej walce ideologicznej urasta ogromnie. Sztuka bowiem jest niesłychanie precyzyjnym instrumentem kształtowania postawy nowego człowieka w walce o socjalizm i jest niezbędnym czynnikiem zwycięstwa w tej walce. /.../ Musimy dokonać dużego wysiłku, by współdziałać w tworzeniu warunków dla rozwoju nowej socjalistycznej sztuki. Musimy dla niej torować drogę wśród inteligencji drogą wielkiej pracy wychowawczej, drogą przewycięzania międzywojennych kosmopolitycznych obciążeń z podziwu dla rozmaitych odmian zachodnioeuropejskiego ^{formalizmu} ~~kosmopolityzmu~~".

adnot. [Spr. z Kongresu i druk przemówień: "Kur. codz.", nr 269 - 275. 181

PAŹDZIERNIK

1 Pięciolate Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej "Czytelnik" stało się okazją do podsumowania dotychczasowej działalności "Czytelnika". Pisma literackie, kulturalno-oświatowe i prasa codzienna zamieszczały liczne artykuły dotyczące działalności wydawniczej i akcji oświatowych prowadzonych przez Spółdzielnię. T. Domaniewski w artykule: W trosce o czytelnictwo. 1944 - 1949. Poszukiwanie nowego pisał m. in.: "Nie jest przypadkiem, że "Czytelnik",

który wyrósł dzięki demokracji ludowej odbiega swoim wzorem od typów wydawnictw i organizacji o zadaniach oświatowych rozpowszechnionych w świecie kapitalistycznym. /.../ Co nowego wniósł "Czytelnik" na odcinku czytelnictwa w Polsce: 1. Połączenie pracy wydawcy z wysiłkiem zbliżenia książki do czytelnika (nie w celach handlowych, lecz oświatowych) poprzez wieczory masowych spotkań autora z odbiorcą i twórcze wzajemne oddziaływanie. Temu też celowi służą zespolony żywego słowa, ich wyjazdy na wieś i do miasteczek; 2. Skuteczną próbę niesienia pomocy państwowej sieci bibliotecznej w przyzwyczajaniu masowego czytelnika do korzystania z książki poprzez Centrale Bibliotek Ruchomych, Tygodniową Bibliotekę Obiegową, jak i za pośrednictwem po raz pierwszy w Polsce wprowadzonych Klubów Książki. 3. Walkę o masowe tygodniki, których milionowe nakłady są wynikiem twórczego wysiłku redakcji i które mogą służyć za wzór redagowania pisma. 4. Walkę przeciwko zakorzenionemu od lat niechlujstwu w pracy wydawniczej książki i gazet dla mas, walkę o estetyczną formę tego, co jest słowem drukowanym dla ludu. 5. Nową organizację bazy drukarskiej i opracowanie koncepcji inicjującej budowę Domu Słowa Polskiego, który staje się wzorem budownictwa fabryki tego typu". "Czytelnik", którego pierwsze publikacje ukazały się w Krakowie, w połowie 1945 r., wydał w ciągu pierwszego pięcioletnia ok. 600 książek w 10,5 mil. egz. nakładu. Początkowo "Czytelnik" był instytucją wydawniczą o działalności wielokierunkowej, następnie specjalizował się w zakresie publikacji literatury pięknej (70% w 1947) i literatury popularno-oświatowej. Temu ostatniemu kierunkowi działalności służyła utworzona w 1946 redakcja "Wiedza Powszechna", która do 1949 wydała ok. 400 tytułów w ok. 8 mil. egz. W celu upowszechniania czytelnictwa

100/47 123

Spółdzielnia wydawała liczne serie jak m. in.: Biblioteka Roman-
sów i Powieści, Klub Dobrej Książki, Klub "Odrodzenia", Bibliote-
ka Młodego Czytelnika, Biblioteka Naukowa Młodego Czytelnika, Bi-
blioteka dla Każdego.

Niemal równocześnie z działalnością wydawniczą rozpoczął "Czytel-
nik" akcję oświatową. W 1945 utworzony został Instytut Kultural-
no-Oświatowy, który działając za pomocą inspektorów prowadził ak-
cję w ok. 2 500 kołach i klubach zrzeszając ok. 70 tys. członków,
w długofalowych imprezach jak "Zespoły żywego słowa", "Zespoły
planowego czytania" i spotkania z pisarzami pod nazwą "Autorzy
wśród swoich czytelników. Udostępnianiu publikacji służyła zor-
ganizowana w 1947 Centrala Bibliotek Ruchomych, akcja bibliotek
sąsiedzkich, obiegowych i inne. Badaniem i kontrolą działalności
wydawniczej i oświatowej zajmował się utworzony w 1946 Instytut
Badania Czytelnictwa przy Wydziale Wydawniczym "Czytelnika".
W 1945 - 1947 "Czytelnik" posiadał własne pismo pt. "Książka i
Kultura". W związku z pięcioleciem "Odrodzenie" zainicjowało
ankietę na temat akcji propagowania czytelnictwa, jednak poza
artykułem K. Koźniewskiego Wśród czytelników (nr 44) ankietą nie
rozwinęła się szerzej.

482

- 1 Powstanie miesięcznika "Rzeczy Te-
atralne". Pismo wydawane było przez Państwowy Teatr Polski
w Warszawie po objęciu kierownictwa artystycznego Teatru przez
L. Schillera. Funkcję redaktora pełnił Z. Janiak. Pismo nawiąza-
ło do programu "Łodzi Teatralnej" i miało ten sam charakter in-
formatora i komentatora bieżącego repertuaru. W sezonie 1949/1950
ukazały się numery 1 - 4/6. Artykuły z historii teatru i dramatu
pisali: J. Brzuchowski, W. Chwalewik, E. Csató, S. Dąbrowski, B. Horo-
wicz, B. Korzeniewski, L. Łopatyńska, L. Schiller, J. A. Szczepański,
J. Śpiewak. Nr 2/3 poświęcony był Festiwalowi Sztuk Rosyjskich
i Radzieckich, nr 4/6 - Mickiewiczowi. Druk ostatniego numeru
- <http://rcin.org.pl>

ukończono 2 V 1950 r. Zawieszenie pisma nastąpiło w wyniku Zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki w sprawie działalności wydawniczej teatrów z dn. 8 V 1950 r. (zob. poz. 102/50).

183

3 S e t n y w i e c z ó r K l u b u L i t e r a c k i e g o w
(u K a t o w i c a c h. przy Śląskim Oddziale ZLP) Do zakresu działalności Klubu należało organizowanie wieczorów autorskich, odczytów i konkursów. W październiku 1949 r. odbyły się m. in. w Klubie wieczory autorskie W. Broniewskiego (13 X) i J. Szaniawskiego (17 X).

184

ok. 4 O p o w i a d a n i a D n o m i s k i S t a n i s ł a w a
Z i e l i ń s k i e g o. Tom opowiadań stanowiący debiut pisarski Zielińskiego oceniony został wraz z następnym tomem jego opowiadań pt. Przed świtem, który ukazał się pod koniec tego samego roku, pozytywnie przez krytykę. Podkreślano pisarską dojrzałość debiutu, zalety języka, bystrość obserwacji, poczucie humoru, żywość i barwność narracji. "W osobie S. Zielińskiego, autora dwu jednocześnie niemal wydanych tomów prozy Przed świtem i Dno miski - pisał R. Matuszewski - wkracza do literatury polskiej obdarzony niewątpliwym talentem nowelista, bystry obserwator migawek życia żołnierskiego i obozowego, debiutant umiejętnie władający piórem i już tym samym dobrze się zapowiadający pisarz". Obok zalet pisarstwa Zielińskiego wskazywano również na wady. "Zieliński dostrzega fakty, wskazuje ich bezpośrednie przyczyny, ale nie sięga zazwyczaj do ich korzeni, /.../ obiektywną genezą artystycznych braków w opowiadaniach Zielińskiego jest w ogóle brak klasowego spojrzenia na przedstawianą rzeczywistość, nieumiejętność dostrzeżenia i artystycznego uwydatnienia antagonistycznych cech klasowych" - konkludował R. Matuszewski.

mot. | B. BUTRYŃCZUK: W wymiarach straconego czasu. "Odrodz." 1950

nr 10. - E. CZEKALSKI. "Rzeczposp." 1950 nr 95. - B. DUDZIŃSKI: Echa tragicznego września. "Tryb. Ludu" 1950 nr 95. - L. FLASZEN: Na tropach wielkiej klęski. "Wieś" 1950 nr 21. - B. GRODZICKI. "Tyg. powsz." 1950 nr 40. - A. KŁJOWSKI: Żołnierski akt oskarżenia. "Nowa Kult." 1950 nr 14. - R. MATUSZEWSKI. "Twórcz." 1950 z. 6 s. 143 - 148. - J. PREGGER: Dno rozczarowania. "Kuźn." 1950 nr 12. - A. WEBER: Debiut doskonały. "Dziś i Jutro" 1950 nr 16.

adnot.

6 List do pani Hildegardy Peine Jerzego Andrzejewskiego. List datowany: Szczecin 6 X wydrukowała "Kuźnica" (nr 42) z okazji proklamowania w dn. 7 X 1949 Niemieckiej Republiki Demokratycznej jako niezależnego państwa. Niemka H. Peine z Ilmenau napisała za pośrednictwem berlińskiego miesięcznika "Aufbau" do Andrzejewskiego list, w którym nawiązując do jego opowiadania Przed sądem pytała, czy jest konieczne dręczyć Niemców przypomnieniem, że niektórzy z nich postępowali jak "bestie". Andrzejewski w swym liście wyjaśnił, że o faszyzmie i jego zbrodniach nie wolno zapomnieć, nie oznacza to jednak stawiania znaku równości między Niemcem a faszystą. Wskazywał również na obowiązki ciążące na postępowych pisarzach Niemiec. "Jeśli w potężnym froncie antyfaszystowskim - pisał - literatura ma zająć należne jej miejsce, stając się bronią celną i niezastąpioną, pisarze powinni dostarczać coś więcej niż fakty, choćby były najbardziej wymowne i wstrząsające. Muszą dojrzeć przyczyny tych faktów, muszą owe przyczyny obnażyć i pokonać, demaskując w ten sposób same korzenie faszyzmu. I na tej drodze, tak wspomagając własne i międzynarodowe szeregi walczących, postępowi pisarze Niemiec znajdą przyjazne dłonie wszystkich postępowych pisarzy świata, a więc wśród nich i przyjazne dłonie pisarzy polskich".

X - 7 XI M i e s i ą c p o g ł ę b i a n i a p r z y j a ż n i p o l - s k o - r a d z i e c k i e j . Na program miesiąca złożył się szereg imprez kulturalno-artystycznych. Zorganizowany został o g ó l n o p o l s k i f e s t i w a l f i l m ó w r a - d z i e c k i c h ; o d 15 X - 1 XII trwał f e s t i w a l s z t u k r a d z i e c k i c h i r o s y j s k i c h (zob. poz.).

10 X otwarta została w księgarni przy ul. Nowy Świat 49 W y s - t a w a k s i ą ż k i r a d z i e c k i e j zorganizowana przez wydawnictwo "Książka i Wiedza". W otwarciu wystawy uczestniczył wicemin. Kultury i Sztuki W. Sokorski, przewodniczący St. Rady Narodowej S. Tołwiński, przedstawiciele dyplomacji oraz organizacji politycznych i kulturalnych.

Kluby Międzynarodowej Prasy i Książki organizowały odczyty oraz wieczory poświęcone dyskusji nad książką radziecką oraz recytowaniu i czytaniu utworów literackich.

K o n k u r s y : 3 XI rozstrzygnięty został konkurs zorganizowany przez Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej na najlepszy przekład prozy radzieckiej ogłoszony drukiem w latach 1944 - 1948.

Jury w składzie: J. Iwaszkiewicz (przewodniczący), W. Doroszewski, G. Karski, I. Krzywicka, S. Pollak i J. Siekierska przyznało I nagrodę (100 tys. zł) J. Jędrzejowiczowi za przekłady powieści K. Paustowskiego Dalekie lata i W. Niekrasowa W okopach Stalingradu, II nagrodę (75 tys. zł) W. Broniewskiemu za przekład Drogi przez mękę A. Tołstoja, III nagrodę (50 tys. zł) A. Sandauerowi (występującemu pod pseudonimem J. Sandecki) za przekład powieści W. Jana: Dżengis-Chan.

W tym samym dniu rozstrzygnięty został konkurs na utwór poetycki o przyjaźni polsko-radzieckiej, zorganizowany przez Zarząd Główny ZLP, Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz TPPR. Jury w składzie:

min. H. Świątkowski (przewodniczący), S. Atlas, L. Kruczkowski, H. E. Michalski, J. Siekierska i S. Żółkiewski przyznało: I nagrode (100 tys. zł) S. R. Dobrowolskiemu za wiersz Generał Walter (druk fragm.: "Przyjaźń", nr 46), II nagrode (75 tys. zł) S. Strumph-Wojtkiewiczowi za marsz Ballada o kubku (druk. "Rzeczposp.", nr 313), III nagrody (po 50 tys. zł) L. Lewinowi za wiersz: Nad grobem żołnierza radzieckiego (druk: "Kuźn.", nr 44) i L. Pasternakowi za wiersz Rodowód (druk : "Kuźn.", nr 46) IV nagrody (po 30 tys. zł): W. Słobodnikowi za wiersz Pod jednym płaszczem (druk: "Przyjaźń", nr 47) i J. Janiszewskiej za wiersz Toast 1-go Maja.

11 XII Związek Literatów Polskich zorganizował w sali Teatru Narodowego wieczór poezji poświęcony przyjaźni polsko-radzieckiej. W wieczorze wzięli udział poeci: W. Broniewski, K. I. Gałczyński, S. R. Dobrowolski, M. Jastrun, L. Lewin, A. Ważyk. Słowo wstępne wygłosił S. Żółkiewski.

187

10 I n a u g u r a c j a "N a s z y c h p o n i e d z i a ł k ó w" Krakowskiego Okręgu Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki. Pierwsze zebranie poświęcone było sprawom nowego sezonu upaństwowionych teatrów krakowskich. W zebraniu uczestniczył L. Kruczkowski, który przedstawił genezę i problematykę swej sztuki Niemcy przygotowywanej właśnie przez Stary Teatr. O pracy nad tą sztuką mówili ponadto Z. Leśnodorski i B. Dąbrowski. Następnie problemy nowego repertuaru omawiali W. Natanson, J. R. Bujański, W. Krzemieński i M. Billizanka.

188

12 O t w a r c i e T e a t r u N a r o d o w e g o i m. W o j s k a P o l s k i e g o. Otwarcie nastąpiło w 6-tą rocznicę bitwy pod Lenino (przypadającej w dn. 11 X). Dyrektorem Teatru Narodowego został W. Krasnowiecki. Pomieszczenia Teatru Narodowego zostały odbudowane i oddane do użytku 22 VII 1949 r. W ciągu 3 dni w miesiącu w sali Teatru występować miał Objazdowy Teatr Dramatyczny pod dykcją E. Chaberskiego oraz Wojskowy Zespół Pieśni i

Tańca pod kierownictwem pułk. T. Ratkowskiego. Na inaugurację Teatru Narodowego wystawiona została sztuka M. Gorkiego: Jegor Bułyczow i inni, (tłum. S. R. Dobrowolski, S. Brucz; reż.: W. Krasno-

✓ c.d. s. 129

wiecki, scenogr. W. Daszewski). Inscenizacja wzięła udział w Festiwalu Sztuk Rosyjskich i Radzieckich i otrzymała główną nagrodę w dziale sztuk Gorkiego (zob. poz.).

189

15 X - 1 XII Ogólnopolski Festiwal Sztuk Rosyjskich i Radzieckich. Festiwal zorganizowany został przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w celu pogłębienia znajomości twórczości dramatycznej klasyków rosyjskich i pisarzy radzieckich. W konkursie mogły wziąć udział wszystkie zawodowe teatry dramatyczne oraz szkoły dramatyczne, które w okresie od 1 I do 1 XI wystawiły sztukę rosyjską lub radziecką, zgłoszoną do dnia 15 IV. Wartość przedstawień oceniało 9-cio osobowe jury powołane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki; 3-osobowe zespoły wyjeżdżały od kwietnia do wszystkich teatrów w kraju w celu wyeliminowania najlepszych przedstawień, które zostały następnie dopuszczone do Festiwalu. Festiwal odbywał się w dn. 15 X - 1 XII w Warszawie. Ocenie jury podlegały: gra zespołu aktorskiego, reżyseria, scenografia oraz przekład sztuk. Do Festiwalu zgłoszono 57 zespołów (41 teatrów dramatycznych, 6 teatrów młodzieżowych, 6 teatrów muzycznych i 6 teatrów lalkowych). Sąd konkursowy dopuścił do przeglądu finałowego 28 przedstawień, które zostały podzielone na 3 grupy: rosyjskie sztuki klasyczne, współczesne sztuki radzieckie ⁰¹⁰⁰ i sztuki Gorkiego, stojące na pograniczu obok epok. 22 XII W Państwowym Teatrze Polskim odbyło się uroczyste zakończenie Festiwalu. W uroczystości wzięli udział członkowie Rady Państwa, członkowie Rządu z premierem J. Cyrankiewiczem, przedstawiciele partii politycznych, CRZZ, organizacji społecznych i pracownicy kultury. Ambasadę ZSRR reprezentował sekretarz Jermiełow i attache Stiepanow. Po odegraniu hymnów polskiego i radzieckiego, orkiestra Filharmonii Państwowej i chór Opery wykonały Poemat o

Stalinie Chaczaturiana. Następnie przemawiali: min. S. Dybowski jako przewodniczący Komitetu Honorowego Festiwalu i L. Kruczkowski ~~jako~~ (przewodniczący jury), który przedstawił wyniki Festiwalu. Jury przyznało nagrody zespołowe: w d z i a l e r o s y j - s k i c h s z t u k k l a s y e z n y c h (1 500 000 zł) zespołowi Państwowego Teatru Dramatycznego w Krakowie za inscenizację sztuki A. Czechowa Trzy siostry; w d z i a l e s z t u k G o r k i e g o (1 500 000 zł) zespołowi Państwowego Teatru Narodowego w Warszawie za przedstawienie sztuki Jegor Bułyczow i inni oraz zespołowi Państwowego Teatru im. S. Wyspiańskiego w Katowicach (1 000 000 zł) za przedstawienie sztuki Mieszczanie; w d z i a l e s z t u k r a d z i e c - k i c h: (1 500 000 zł) zespołowi Państwowego Teatru Dramatycznego w Krakowie za przedstawienie sztuki K. Treniewa Lubow Jarowaja, (1 500 000 zł) zespołowi Państwowego Teatru Dolnośląskiego we Wrocławiu za przedstawienie sztuki A. Sofronowa Moskiewski charakter, 1 mil. zł zespołowi Państwowego Teatru Polskiego w Warszawie za inscenizację sztuki M. Bułhakowa Ostatnie dni, po 750 tys. zł zespołowi Państwowego Teatru Współczesnego w Warszawie za przedstawienie sztuki A. Sofronowa W pewnym mieście, 750 tys. zł zespołowi Państwowego Teatru im. Wyspiańskiego w Katowicach za inscenizację sztuki A. Korniejczuka: Makar Dubrawa oraz 500 tys. zł zespołowi uczniów Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie za przedstawienie sztuki A. Fadiejewa Młoda Gwardia.

N a g r o d y z a r e ż y s e r i ę: B. Dąbrowski (350 tys. zł), W. Krasnowiecki (300 tys. zł) oraz nagrody po 200 tys. zł: L. Schiller, L. René, Z. Sawan, H. Szletyński, J. Wyszomirski. N a g r o d y z a s c e n o g r a f i ę: W. Daszewski (300 tys. zł), O. Axer (150 tys. zł), A. Stopka (150 tys. zł)

oraz nagrody po 100 tys. zł : A. Jędrzejewski, W. Lange, J. Przeradzka, W. Buśkiewicz, A. Sadowski, I. Gall, Z. Strzelecki.

Nagrody za kreacje aktorskie: (po 250 tys. zł): Z. Karczewski, J. Kurnakowicz, K. Opaliński, J. Woszczerowicz, A. Zelwerowicz, (po 150 tys. zł): K. Adwentowicz, N. Andrycz, L. Benoit, G. Buszyński, H. Chaniecka, M. Ćwiklińska, A. Dzwonkowski, K. Feldman, A. Fogiel, W. Godik, R. Hanin, W. Hańcza, G. Holubek, Z. Jasnorzewska, K. Lubieńska, C. Kalinowski, I. Kamińska, I. Krasnowiecka, W. Krasnowiecki, J. Leszczyński, W. Łuczycza, D. Michałowska, M. Milecki, B. Sojecka, B. Smela, T. Surowa, J. Świdorski, J. Tkaczyk, K. Wilamowski, K. Wichniarz, W. Woźnik i F. Żukowski. Ponadto przyznane zostały nagrody dla zespołów technicznych.

Uroczystość zakończyło przedstawienie sztuki Moskiewski charakter w wykonaniu nagrodzonego zespołu Państwowych Teatrów Dramatycznych we Wrocławiu. Wieczorem w salach hotelu "Polonia" odbyło się przyjęcie urządzone przez Ministerstwo Kultury i Sztuki z okazji zamknięcia Festiwalu.

B. BUTRYŃCZUK: Przed podniesieniem kurtyny. "Teatr", nr 10 s. 6 - 9. - E. CSATÓ: Walka nowego ze starym. "Rzeczy teatr.", nr 2/3 s. 5 - 8. - W. SOKORSKI: Istota Festiwalu Sztuk Radzieckich. "Teatr", nr 10 s. 3 - 5. - R. SZYDŁOWSKI. "Tryb. Ludu", nr 96. - Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dn. 1 IV 1949 r. w sprawie konkursu na wystawienie sztuk rosyjskich i radzieckich. "Dz. Urz. Min. Kult. i Szt.", nr 1 s. 4. - Regulamin Konkursu na wystawienie /.../. "Dz. Urz. Min. Kult. i Szt.", nr 1 s. 4. - Regulamin Jury Konkursu na /.../. "Dz. Urz. Min. Kult. i Szt.", nr 1 s. 4. - Zakończenie Festiwalu Sztuk Radzieckich. "Teatr", nr 12 s. 4. - E. CSATÓ: Notatki z Festiwalu. "Teatr" 1950 nr 2/4 s. 46 - 66. - W. SOKORSKI: Po Festiwalu Sztuk Radzieckich. "Teatr" 1950 nr 2/4 s. 4 - 11.

Świetlicowy Festiwal Sztuk Radzieckich zob. poz. /1950, Festiwal Sztuk Radzieckich w Teatrach Młodego Widza i teatrach lalek zob. poz. /1950.

190

ok. 17 Inauguracja "Czwartków Literackich" w Kielcach, organizowanych staraniem Związku Zaw. Pracowników Państwowych i Klubu Literackiego w formie odczytów i wieczorów dyskusyjnych.

191

17 - 20 Zjazd Filmowy w Wiśle. W zjeździe wzięli udział pracownicy filmu, literaci, muzycy, reżyserzy teatralni i krytycy. Wśród problemów dyskutowanych na zjeździe centralną pozycję zajmowała sprawa scenariusza. Wyrażano opinię, że warunkiem realizacji realizmu socjalistycznego w filmie jest dobry scenariusz, który powinien być pełnowartościowym dziełem literackim, traktowanym na równi z powieścią i dramatem.

dnót.
S. ALBRECHT: Walka o film. "Kuźn.", nr 49. - T. KONWICKI: Ideologiczny tygiel filmu. "Film", nr 22. - W. SOKORSKI: Przeciwko formalizmowi i naturalizmowi w filmie. "Kuźn.", nr 49.

192

20 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki w sprawie likwidacji Departamentu Przedsiębiorstw Artystycznych i Rozrywkowych. ("Dz. urz. Min. Kult. i Szt.". nr 4 poz. 50). Sprawy nadzoru i kontroli nad niepaństwowymi przedsiębiorstwami artystycznymi (teatry, cyrki i orkiestry) przejęła na podstawie Zarządzenia Generalna Dyrekcja Teatrów, Oper i Filharmonii. (zob. poz.).

193

22 Prapremiera sztuki Niemcy Leona Kruczkowskiego w Starym Teatrze w Krakowie, w insc. i reż.: B. Dąbrowskiego scenogr.: J. Kosińskiego. 29 X

sztuka została wystawiona w Reinhard Deutsches Theater - Kamerspiele w Berlinie w reżyserii M. Hellberga. Równocześnie z niemiecką prapremierą odbyła się premiera sztuki w Teatrze Kameralnym we Wrocławiu, w reż. M. Broniewskiej, scenogr. M. Wenzla, a 5 XI w Teatrze Współczesnym w Warszawie, w reż. E. Axera i scenogr. J. Rybkowskiego. W przygotowaniu sztuki do wystawienia w teatrach polskich brał czynny udział autor Niemców, m. in. 29 X wystąpił wraz z H. Szletyńskim i S. Dygatem w Polskim Radiu w audycji poświęconej analizie ideologicznej sztuki; ponadto udzielał wywiadów oraz drukował własne komentarze. Niemcy uznane zostały za największe wydarzenie teatralne roku 1949 i wywołały liczne wypowiedzi krytyków, pisarzy, polityków, dotyczące głównie problemu genezy sztuki oraz kwestii o ile postacie sztuki mogą reprezentować całość narodu niemieckiego. O genezie sztuki wypowiadał się kilkakrotnie sam autor. "Literacki obraz Niemca w naszych współczesnych powieściach, nowelach, dramatach i filmach na tematy okupacyjne - pisał m. in. w artykule Komentarz "socjologiczny" - był obrazem ^o bardzo nikłej lub zgoła żadnej wartości p o z n a w c z e j, mówił o gestach i minach, o funkcjach i uczynkach - nie jednak, albo prawie nie o motywach działania, o mechanizmie wewnętrznym "funkcjonariuszy zbrodni", tym mechanizmie, na którym hitlerowski imperializm grał swoje potworne "imbroglio", /.../ spróbujmy - w literaturze - odejść od plakatowej wizji "szczekającego Niemca", postawmy sobie pytanie: jak to się działo od strony l u d z k i e j? jak oni "to" godzili ze swoim zwykłym ludzkim życiem - tam, w swoim Reichu, wśród swoich kobiet, rodziców, dzieci? Jak oni wyglądali sami między sobą, kiedy ich nie widziały n a s z e o c z y?" ^(Problem, czy i w jakim stopniu) postacie sztuki reprezentują społeczeństwo niemieckie mimo wyjaśnień autora wywoływał sprzeczne zdania; na ogół wypowiadano opinię, że ^(nawet) nie reprezentu-

jąc całości społeczeństwa ^(lecz tylko) jedną jego warstwę, w sposób głęboko realistyczny i wstrząsający ^(sztuka) ukazuje dramat inteligencji w jej różnych odmianach psychicznych. ^{Krytyk niemiecki} S. Heymann w swej recenzji pt. W oczach Niemca pisał o wstrząsie jakiego doznaje publiczność niemiecka na przedstawieniach sztuki w Berlinie stwierdzając, że właśnie polski pisarz tak prawdziwie ukazał Niemcy okresu hitlerowskiego. Dyskusje wywoływało ^(również) zakończenie sztuki, w związku z tym Kruczkowski zmienił epilog. Pierwsze wystawienie Niemców ze zmienionym epilogiem odbyło się 18 I 1950 w Teatrze Współczesnym w Szczecinie. Uznanie budziła również budowa dramatyczna Niemców, S. W. Balicki pisał m. in.: "Prosta, autentyzmem przekonująca fabuła nie gardząca kulturalnie podaną sensacyjnością szczegółów posiada niebywałą, w wielu partiach wprost wstrząsającą siłę dramatycznego wyrazu, dzięki czystości i zwartości dialogów operujących trafnym, treściwym i dynamicznym słownictwem, jak również dzięki znakomitemu wręcz posługiwaniu się dramatycznymi walorami milczenia."

Sztuka osiągnęła rekordową ilość wystawień w teatrach polskich. W sezonie 1949/1950 wystawiona była w 12 teatrach (poza wymienionymi: w Poznaniu, Łodzi, Lublinie, Rzeszowie, Świdnicy, Jeleniej Górze, Kaliszu i Białymstoku). Była również wystawiona w licznych teatrach zagranicznych, m. in. 2 X 1950 wystawiona (Independant w reżyserii C. Harrari w Théâtre) została przez zespół Théâtre (Verlaine w Paryżu; w 1950 wystawił ją również Teatr Kameralny w Pradze, w 1952 Teatr "Unity" w Londynie, Teatr "Scala" w Wiedniu oraz "Elbe-Elster-Theater" w Wittenberdze, w 1953 Teatr Hichiokai w Tokio.

W 1951 Berlińska Wytwórnia Filmowa wyprodukowała film pt. Die Sonnenbrucks wg scenariusza opracowanego przez L. Kruczkowskiego i K. Maetzinga.

Pierwsze wydanie książkowe Niemców ukazało się w r. 1950 w tomie zatytułowanym Dramaty; poprzedził je w 1949 r. druk Aktu

I i II oraz Epilogu w "Odrodzeniu" (nr 12, 33, 46).

J. ARTEMSKI: Sonnenbruckowie. "Dziś i Jutro", nr 48. -
 S. W. BALICKI: Spojrzenie historyczne i polityczne. "Kuźn.",
 nr 46. - Goa /A. GOŁUBIEW/. "Tyg. powsz.", nr 45. - S. HEYMANN:
W oczach Niemca. "Kuźn.", nr 46. - Z. HIEROWSKI. "Odra", nr 48. -
 L. KRUCZKOWSKI: Komentarz socjologiczny. "Kuźn.", nr 46. -
 L. KRUCZKOWSKI. "Dz. liter.", nr 42. - S. MARCZAK-OBORSKI:
Obrachunek z przeszłością. "Odrodz.", nr 47. - R. MATUSZEWSKI:
Tydzień w Berlinie. "Kuźn.", nr 51 - 52. - E. OSMANČZYK: "Niem-
cy" w Berlinie. "Odrodz.", nr 46. - JASZCZ. /J. A. SZCZEPAŃSKI/:
Zagadnienie niemieckie. "Tryb. Ludu", nr 299. - H. VOGLER: Trzy
razy "Niemcy". "Teatr", nr 12 s. 23 - 35. - A. WAT. "Odrodz.",
 nr 44. - L. WOJDYGA: O prawdę epilogu. "Kuźn.", nr 46. - B. BU-
 TRYŃCZUK: "Niemcy" ze zmienionym epilogiem. "Odrodz." 1950
 nr 6. - L. KRUCZKOWSKI: Zmiany w "Niemcach". "Odrodz." 1950 nr
 11/12. - J. LUTOWSKI: "Niemcy" a problem młodzieży niemieckiej.
 "Po prostu" 1950 nr 11. - "Niemcy" Kruczkowskiego w Paryżu.
 "Nowa Kult." 1950 nr 38. - J. A. SZCZEPAŃSKI. "Teatr" 1950 nr
 1 s. 39 - 59. - H. VOGLER: Sztuka walcząca o pokój. "Dz. liter."
 1950 nr 33. - B. OLSZEWSKA: Sonnenbruckowie. "Życie i Kult."
 1951 nr 19. - VERCORS /J. BRULLER/. "Nowa Kult." 1951 nr 10. -
 J. A. SZCZEPAŃSKI: Dyplom 1955. "Teatr" 1955 nr 7 s. 6 - 7,
 12 - 13. - A. WIRTH: Ocalenie Sonnenbrucka. "Nowa Kult.". 1955
 nr 20.

194

23 Ankieta tygodnika "Odrodzenie" pt.
 Współczesności w tworzywielite-
 rackim. Inicjatywa pisma nie rozwinęła się szerzej. W an-
 kiecie wzięli udział: T. Breza (nr 43), P. Gojawczyńska (nr
 47), K. I. Gałczyński (nr 43), A. Ważyk (nr 43) i S. Zieliński

(nr 48). T. Breza pisał m. in.: /.../ "rewolucja to nie nożyce, które przecinają bieg życiowy jakiegoś narodu w pół, odcinając stare od nowego. To - jak się u nas powtarza aż do znudzenia, ale jak rzeczywiście jest - przebudowa wszystkiego. A więc i przebudowa sztuki. A więc również literatury. Takiej przebudowy sama rewolucja nie dokona. Muszą jej dokonać sami artyści. Jacy? Wszyscy ci, którzy zdolni są choćby tylko o jeden krok posunąć ją w upragnionym kierunku. I ci, którzy uczynili to z całą decyzją od pierwszych swoich słów i ci, co się zaledwie decydowali". B. Czeszko wyrażał zasadniczo ten sam pogląd ("wiem, że jedynie droga mnożenia doświadczeń życiowych, droga planowego wrastania w ten grunt społeczny, o którym chcę pisać - obok mnożenia doświadczeń pisarskich poprzez kontakt z wielkimi tradycjami literatury powszechnej - prowadzi do celu"), sygnalizował jednak pewne trudności pracy pisarza, tkwiące^{go} w bieżących sprawach, polegające na braku czasu ~~do skopiowania dla~~ koniecznego dla przeanalizowania, pogłębienia problemów, ^{CO} powodujące konieczność ograniczania się do reportażu lub powieści reportażowej. Wypowiedź Gałczyńskiego miała formę wiersza (inc.: "Wietrze wolności"). O trudnościach wielu pisarzy starszego pokolenia pisała P. Gojawiczyńska: "Dlaczego jest nam trudniej pisać? Wydaje mi się, że my pisarze stanęliśmy w jakimś nie właściwym miejscu i przyjęliśmy jakąś niedogodną postawę, a teraz właśnie jest nam ciasno i trudno. Pozwoliliśmy, aby nas pouczano i monitowano ze wszystkich stron jak mamy pisać i mówiono nam na wszystkie tony, że źle piszemy. Talent - to także jest wrażliwość, to także jest uczulenie, to także jest zwątpienie w siebie, to także jest brak zarozumiałej pewności siebie. Pisma literackie wypełniły się teoretycznymi rozprawami, zgryźliwą polemiką, zaczęto się "tępić" i zaczęto się "popierać". Urodzi-

ła się powieść publicystyczna, w której tak trudno doszukać się żywego i twórczego człowieka. Domy literackie zamknęły nas, a wypad do świetlicy czy na wieczór autorski stał się jedyną więzią z rzeczywistością." A. Ważyk pisał m. in.: "Należę do generacji, która w niedługim życiu przeszła kilka epok. Widziałem przemiany, które nie śniły się poetom. Nabrałem niezachwianej wiary w przyszłość i to mnie łączy najbardziej z dzisiejszymi naszymi twórcami. /.../ Jak to przejawia się w mojej twórczości? Niedostatecznie. Może najczęściej przejawia się w wierszach. Niestety, nie mam okazji pisać ich zbyt często. Szukałem nieraz polemiki z rzecznikami dnia wczorajszego - na scenie albo w essayach. Będę jeszcze próbował. Próbujmy." Wypowiedź S. Zielińskiego miała formę opowiadania satyrycznego pt. Pika wyszydającego deklaratywne pseudozaangażowanie w oko ~~aktualnej rzeczywistości~~ wobec aktualnej rzeczywistości.

195

23 O b c h ó d p i ę c i o l e c i a U n i w e r s y t e t u i m. M. C u r i e - S k ł o d o w s k i e j w L u b l i n i e. Uniwersytet powołany został dekretem PKWN z dn. 23 X 1944 r. W uroczystości wzięli udział: min. Oświaty S. Skrzyszewski, wicemin. E. Krassowska, min. S. Jędrychowski, siostra M. Curie-Skłodowskiej H. Szalejowa, władze uczelni, profesoria, pracownicy Uniwersytetu i studenci.

196

23 - 29 M i ę d z y s z k o l n y Z j a z d S z k ó ł A r t y s t y c z n y c h w P o z n a n i u zorganizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. W zjeździe wzięło udział 19 uczelni. W czasie zjazdu odbyły się popisy szkół plastycznych, występy muzyczne i wokalne, teatralne, inscenizacyjne oraz pokazy filmowe. Popisy dały materiał do dyskusji nad kierunkiem rozwoju szkolnictwa artystycznego.

mot. [OBSERWATOR: O nowe kadry naszej kultury. "Odrodz.", nr 46.
<http://rcin.org.pl>

- W. SOKORSKI: Wytyczne szkolnictwa artystycznego. "Kuźn.", nr 43. - W. SOKORSKI: Szkolnictwo artystyczne na nowej drodze. "Kuźn.", nr 45.

197

ok. 23 P i e r w s z y t o m "R o c z n i k ó w H u m a n i s t y - c z n y c h" Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Skład redakcji stanowili: J. Kleiner, S. Kawyn i S. Kuratowski oraz Komitet Redakcyjny. Zawartość tomu pierwszego stanowiły rozprawy i artykuły naukowe, komunikaty oraz kronika Towarzystwa Naukowego KUL. Rozprawy drukowali: F. Araszkiewicz, L. Białkowski, P. Bohdziewicz, Z. Borowik, T. Brajerski, M. Dłuska, J. Dobrzański, W. Hensel, J. Kleiner, W. Kuraszkiewicz, J. Menteuffel, M. Morelowski, J. Parandowski, A. Petroni, J. Pliszczyńska, M. Żywczyński; Komunikaty: L. Białkowski, W. Hahn, A. Kossowski, K. Morawski, M. Plezia i M. Tyrowicz.

198

25 I n a u g u r a c j a s p o t k a ń p. n. "C z a r n a k a - w a u l i t e r a t ó w" organizowanych przez zarząd Oddziału Śląskiego w ZLP w Katowicach. Były to imprezy zamknięte, przeznaczone dla członków ZLP i zaproszonych gości, poświęcone dyskusjom i rozmowom o problemach twórczości literackiej. Na inauguracji J. Brzoza wygłosił odczyt pt. Literatura radziecka.

199

29 K o m u n i k a t Z a r z ą d u G ł ó w n e g o Z w i ą z - k u P i s a r z y C z e c h o s ł o w a c k i c h o ś m i e r c i F r a n t i š k a H a l a s a. F. Halas, tłumacz Pana Tadeusza, Konrada Wallenroda i Grażyny, odznaczony w 1947 Orderem Odrodzenia Polski, a w 1948 nagrodą Polskiego PEN-Clubu zmarł w Pradze 27 X 1949 r. Polskie czasopisma literackie poświęciły liczne artykuły zmarłemu pisarzowi. W pogrzebie F. Halasa wzięła udział delegacja literatów polskich, w skład której wchodził m.in. K.I. Gałczyński, R. Matuszewski.

B. CIRLIĆ: Z tkaczy tkacz. "Wieś", nr 51. - J. PILARZ.

"Dz. liter.", nr 46. - M. RUSINEK. "Echo krak.", nr 305. -

S. WIERCZYŃSKI. "Prz. zach.", nr 11 s. 484 - 485. - A. WŁODEK.

"Twórcz.", z. 12 s. 24 - 40. - A. WŁODEK: Czeski i polski Halas.

"Odrodz.", nr 46. - "Kur. codz.", nr 299. - Uroczysty pogrzeb

F. Halasa. "Dz. pol.", nr 307. - Komunikat Zarządu Głównego

Związku Pisarzy Czechosłowackich: "Twórcz.", z. 12 s. 23.

200

- 29 A k a d e m i a z o k a ż j i d w u s e t n e j r o c z -
n i c y u r o d z i n J o h a n n a W o l f g a n g a G o -
e t h e g o w Państwowym Teatrze Polskim w Warszawie. Akademię
zorganizował Zarząd Główny ZLP. W uroczystości wzięli udział
marszałek Sejmu W. Kowalski, członkowie Rady Państwa i Rządu,
attachés kulturalni i prasowi placówek dyplomatycznych Związku
Radzieckiego i krajów demokracji ludowych, delegacja Niemiec-
kiej Republiki Demokratycznej z ministrem Oświaty P. Wand-
lem oraz grupa niemieckich pisarzy i działaczy kulturalnych,
w skład której wchodzili m. in.: A. Zweig, J. Becher, H. Giese
i H. Eisler.

201

- 30 P o w s t a n i e d w u t y g o d n i k a " N o w e K s i ą -
ż k i " - P r z e g l ą d N o w o ś c i W y d a w n i -
c z y c h. Wydawcą było Polskie Towarzystwo Wydawców Książek,
nakładcą RSW "Prasa", redaktorem naczelnym - A. Klimowicz, se-
kretarzem redakcji Z. Flisowski. Redakcja i administracja pis-
ma mieściła się w Warszawie przy ul. Marszałkowskiej 17. W arty-
kule wstępnym pt. Książki dla narodu redakcja określiła cel i
zadania nowego pisma: "Przystępując do wydawania "Nowych Książ-
zek" Komitet Redakcyjny stawia sobie zadanie służenia sprawie
upowszechnienia książki poprzez rzetelną choć z konieczności
lakoniczną informację o wartościowych nowościach wydawniczych
wszystkich dziedzin. Oddając do rąk czytelnika pierwszy numer

pisma prosimy o nadysłanie uwag i dezyderatów, które uwzględnimy w następnych numerach".

W 1949 ukazały się 4 numery, układ materiału wewnątrz numeru: artykuł wstępny, ogólny lub okolicznościowy na tematy wydawnictw, popularyzacji książki, instytucji i stosunków wydawniczych itp., następnie informacje bibliograficzne, często adnotowane o nowych książkach ułożone w 24 działach.

Łem bi-
graficz-
(zob.poz.

W 1957 r. pismo przekształciło się w magazyn recenzyjny z "Przewodnik Literacki i Naukowy", którego ostatni zeszyt (4/6) za r. 1949 wyszedł w marcu 1950 (zob. poz. /50).

LISTOPAD

ok. 1 P o w s t a n i e p i s m a " P r z e g l ą d T e a t r a l - n y ". Wydawcą pisma był Państwowy Teatr im. S. Jaracza w Łodzi, redagował zespół. Pismo powstało na miejsce zawieszanej w 1949 "Łodzi Teatralnej" (zob. poz.) i stanowiło próbę jej kontynuacji. Ukazał się jeden numer, bez wstępu od redakcji wyjaśniającego charakter i zadania pisma. Numer zawierał artykuły: S. Woyny-Gwiaździńskiego, S. Powołockiego i M. Piechala związane z aktualnymi inscenizacjami w teatrach łódzkich oraz kronikę życia teatralnego składającą się częściowo z przedruków z pism literackich.

ok. 2 Fiołki przynoszą nieszczęście Jacka Bocheńskiego. Tom opowiadań, z których część drukowana była w roku poprzednim w prasie literackiej stanowił debiut pisarski Bocheńskiego. Trzeci obok Początku edukacji B. Czeszki i Dna miski S. Zielińskiego wybitniejszy debiut nowelistyczny 1949 roku wzbudził w przeciwieństwie do tamtych ostrą krytykę ze strony recenzentów. Główne zarzuty dotyczyły eksperymentalnego

charakteru opowiadań utrzymanych w konstrukcji luźnych fragmentów stanowiących rodzaj psychologicznych przekrojów o wymowie aluzyjnej. Sam autor krytycznie ocenił swoją pierwszą książkę: "Nie ta krytyka - pisał - która spotkała mnie w czasopismach literackich, ale ta, z którą w świetlicach wystąpili młodzi robotnicy i chłopcy sprawiła, że rozumiem dziś grzech pierworodny swej twórczości. Czytając niektóre nowele w świetlicach musiałem na poczekaniu zmieniać pewne wyrazy, zwroty, opuszczać zdania, dodawać wyjaśnienia i komentarze. Czułem jak moja artystyczna robota, w którą włożyłem tyle ~~krną~~ uporu, kruszy się przy zetknięciu z człowiekiem czekającym ode mnie otuchy i nauki. /.../ Za cnotę pisarza uważałem mówienie jak najmniej, podawanie myśli zaszyfrowanej byle by trudniej było zrozumieć. Tymczasem cnotą pisarza jest mówienie wprost, po ludzku, mówienie jak najwięcej, aby tym łatwiej było zrozumieć. Cnotą pisarza jest wyraźne widzenie i wychodzenie na przeciw prostego czytelnika". Troskę Bocheńskiego o znalezienie najwłaściwszego wyrazu ^{dla} swej twórczości podkreślał S. Treugutt pisząc m. in.: "Niewątpliwie cenne jest w nowelach Bocheńskiego poszukiwanie nowego, odpowiadającego przemianom struktury społecznej tematu. Cenne jest też to, iż autor mozolnie poszukuje drogi do czytelnika, chce ją znaleźć przez określenie stosunku swego do bohaterów swych opowiadań. Trudno też wątpić, by autor tego właściwego stosunku nie miał znaleźć, stosunku, który pozwoli mu jasno ukazać doniosłe problemy dnia dzisiejszego i jutrzejszego, który przerzuci most między eksperymentem literackim a społecznym i coraz liczniejszym u nas odbiorcą literatury".

J. BOCHEŃSKI: Przypowieści, samokrytyka, morały. "Wiś" 1950 nr 9. - A. JACKIEWICZ. "Kuźn." 1950 nr 8. - A. KIJOWSKI: Drobne kanale i bohater z ptaszkiem. "Dz. liter." 1950 nr 21. -

Z. LICHNIAK. "Prz. powsz." 1950 nr 3 s. 146 - 147. - J. PREGER.
 "Odrodz." 1950 nr 4. - S. TREUGUTT: Pisarskie kłopoty. "Wieś"
 1950 nr 5.

204

4 Rozstrzygnięcie konkursu na naj-
 lepszy utwór literacki poświęcony
 tematyce przemian rewolucyjnych
 w Polsce Ludowej, opublikowany w prasie codziennej
 lub periodycznej w okresie od 5 VII do 1 VIII. Konkurs organi-
 zowany został przez Ministerstwo Kultury i Sztuki i Zarząd Główny
 ZLP. Jury, w skład którego wchodziłi przedstawiciele Minis-
 terstwa Kultury i Sztuki, Ministerstwa Oświaty, KC PZPR, ZLP,
 CRZZ, Związku "Samopomoc Chłopska" i ZMP przyznało dwie równo-
 rzędne ^I nagrody (po 100 tys. zł): M. Jastrunowi za wiersz Opow-
 wieść o pierwszych dniach (druk: "Tryb. Ludu", nr 199) i W. Wo-
 roszylskiemu za wiersz Sprawozdanie lipcowe (druk: "Tryb. Ludu",
 nr 199), dwie II nagrody (po 75 tys. zł): W. Broniewskie-
 mu za wiersz Byt określa świadomość (druk: "Odrodz.", nr 30)
 i W. Machejkowi za opowiadanie Ojczyzna bez parady (druk: "Echo
 Tyg.", nr 32), III nagrodę (50 tys. zł) J. Koprowskiemu
 za wiersz Elegia lipcowa (druk: "Odra", nr 29) i IV nagro-
 dę (25 tys. zł) M. Łebkowskiemu za Balladę o Johnie Patricku
 i o Janie Patyku (druk: "Teatr lud.", s. 389 - 400). Sąd konkur-
 sowy wyróżnił ^{poradco} utwór M. Krajewskiego, murarza pt. Delert z Wuzetu
 (druk: "Tryb. Ludu", nr 199).

205

6 Spotkanie poety Maksyma Tańka i re-
 żysera Georgija Aleksandrowa z pi-
 sarzami polskimi. W czasie spotkania goście wy-
 głosili przemówienia dot. problemów kultury i sztuki.

Druk przemówień: "Odrodz.", nr 46.

206

ok. 7 Troja - miasto otwarte Kazimierza Brandysa. Książka stanowiła część 3 cyklu powieściowego Między wojnami. W 1949 ukazało się jeszcze jedno osobne wydanie książkowe. Równocześnie z wydaniem książkowym powieść była drukowana ^(w odcinkach) w "Życiu Warszawy". Książka wywołała liczne głosy krytyki i różne oceny. Wszystkie niemal podkreślały ambicję pisarza podjęcia najbardziej palących problemów współczesności i uporczywego dążenia, mimo trudności, do dokonania nad nimi rozrachunku pisarskiego. Wyniki oceniano różnie - ~~powieść~~ Troja - miasto otwarte - ~~z cyklu~~, uznana była w większości omówień za część ^(cyklu) najbardziej udaną i świadczącą o rozwoju pisarstwa Brandysa. Niektórzy krytycy wskazywali jednak na błędy koncepcji przyjętej dla całości cyklu, wynikające z fałszywej interpretacji materializmu historycznego, prowadzącej do kanonizacji historii na "fetysza" i niedoceniaania elementu świadomości ludzkiej oraz ^znieporozumienia w stosunku do zasady realizmu. A. Kijowski reprezentujący stanowisko tego rodzaju pisał m. in.: "/.../ ogólna koncepcja Brandysa - koncepcja błędna już w samym swoim założeniu, bo niedostatecznie doceniająca rozwój świadomości człowieka - koncepcja błędnie realizowana, bo zamiast w y n i k a ć z losów poszczególnych bohaterów dopasowuje je sztucznie do powziętych założeń, przesądza je i paraliżuje. Dlatego Brandys nie stworzył ani jednego prawdziwego bohatera, stworzył samych bohaterów p o z o r - n y c h, których myślenie, działanie, indywidualności przekreślone zostają już w łonie matki, ponieważ historia zechce inaczej, ponieważ obiektywne warunki społeczno-gospodarcze miażdżą ich w swoich nieubłaganych trybach".

A. KIJOWSKI: Pozory realizmu. "Wieś" 1950 nr 27. - J. J.

LIPSKI: Wędrówka Eneasza. "Odrodz." 1950 nr 13. - J. SKÓRNICKI:

wnot.

notat.
Troja nie jest miastem otwartym. "Po prostu" 1950 nr 5. - A.
 WASILEWSKI: Obrachunki z mitami. "Kuźn." 1950 nr 7. - H. ZA-
 TORSKA: Z pogranicza klas. "Nasza Myśl" 1950 nr 4/5 s. 126 -
 129. - R. MATUSZEWSKI. "Życie liter." 1951 nr 2.

207

- 12 Polska prapremiera sztuki Brygada szlifierza Karhana V a ś k a K a n i w Te-
 atrze Nowym w Łodzi. Tłum. H. Walicka, reż. Zespół pod kier. J.
 Merunowicza, scenogr. E. Soboltowa, układ dramatyczny: K. Dejmek i J. Warmiński. Prapremiera była przedstawieniem inaugura-
 cyjnym nowo utworzonego Teatru Nowego, którego zespół składał się z wychowanków L. Schillera, pod kierownictwem K. Dejmka i J. Warmińskiego. Teatr Nowy miał być sceną polityczną, ściśle związaną z problematyką klasy robotniczej. Przedstawienie było wydarzeniem życia kulturalnego, sztukę uznano za rodzaj ^z wóru sztuki współczesnej poruszającej ważne problemy stosunku do pracy w społeczeństwie socjalistycznym i wyrastania nowego bohatera. "Brygadę szlifierza Karhana powinny wziąć na warsztat obok sztuk radzieckich liczne polskie teatry, jeśli chcą się dobrze przygotować do Festiwalu Polskich Sztuk Współczesnych, poznać nową tematykę i nowych ludzi na scenie" - pisał m. in. R. Szydłowski. Zespół Teatru Nowego pokazał sztukę na gościnnych występach w Warszawie w lutym 1950 r., w tymże miesiącu odznaczony został orderem "Sztandar Pracy" I klasy oraz otrzymał nagrodę w wysokości 1 mil. zł od Ministra Kultury i Sztuki. Brygada szlifierza Karhana wystawiona została w sezonie 1949/1950 ponadto w Teatrze im. Węgierki w Białymstoku, w Starym Teatrze w Krakowie (premiera: 25 III 1950), w Teatrze Miejskim w Bydgoszczy (premiera: 29 IV 1950) oraz w Teatrze Polskim w Poznaniu (premiera: 1 V 1950).
 W lipcu 1950 zrealizowany został przez Wytwórnnię Filmów Fabular-

nych w Łodzi i Łódzką Państwową Wyższą Szkołę Filmową wg scenariusza opracowanego pod kierunkiem E. Cękałskiego film pt. Dwie brygady mający formę reportażu z pracy jednego z teatrów polskich nad sztuką. Realizatorzy i wykonawcy filmu otrzymali w dn. 29 VII 1950 zespołowo Państwową Nagrodę Artystyczną.

(j.): Drugi największy sukces. "Teatr" 1950 nr 5 s. 79 - 80. - J. A. SZCZEPAŃSKI: Nowy teatr, nowy temat. "Twórcz." 1950 z. 6 s. 151 - 152. - J. A. SZCZEPAŃSKI: Od szlifierza Kawhana do hutnika Dunaia. "Twórcz." 1950 z. 10 s. 125 - 126. - Z. SZPROKOFF: Nowy człowiek. "Wieś" 1950 nr 5. - R. SZYDŁOWSKI: Zwycięstwo "Brygady szlifierza Kawhana". "Teatr" 1950 nr 7 s. 29 - 36. - H. WIELOWIEYSKA: Sztuka o nowym człowieku. "Dz. liter." 1950 nr 9.

208

17 Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów oraz Ministra Poczt i Telegrafów w sprawie utworzenia przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą Państwowe Przedsiębiorstwo Kolportażu "Ruch". ("Mon. pol.", nr A-86 poz. 1066). Zadania nowo utworzonej instytucji określał § 3 Zarządzenia: "Przedmiotem działalności "Ruchu" jest: a: przyjmowanie zamówień na dostawę wszelkich czasopism i innych wydawnictw periodycznych i nieperiodycznych, krajowych i zagranicznych (prenumerata), b: rozprowadzanie wyżej określonych piism (kolportaż).

209

20 Jubileusz czterdziestolecia pracy naukowej Juliusza Kleina. Uroczysty obchód jubileuszowy odbył się w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i stanowił zakończenie obchodu rozpoczę-

tę w dn. 3 lutego 1946 w Lublinie. Przemówienia wygłosili: prof. ^{sołtyski} K. Górski, J. Saloni i S. Skwarczyńska. Następnie wręczono prof. Kleinerowi tom zbiorowy pt. Księga pamiątkowa ku uczczeniu czterdziestolecia pracy naukowej prof. dra Juliusza Kleinera, zawierający prace jego uczniów: M. Des Loges'a, S. Furmanika, J. Gajka, J. Garbaczowskiej, P. Gduli, K. Górskiego, E. Groten-Soneckiej, J. Z. Jakubowskiego, S. Kawyna, S. Kunikowskiego, M. Letki, H. Modrzewskiego, B. Nadolskiego, Z. Niemojewskej-Gruszczyńskiej, Z. Obrzuda, M. Piszczkowskiego, P. Rybickiego, J. Saloniego, R. Skulskiego, S. Skwarczyńskiej, Z. Szweykowskiego, H. Szypera, J. Trzynadłowski, M. Tyrowicza, M. Wallisa.

adnot. H. VOGLER: Jubileusz uczonego i człowieka. "Echo krak.", nr 33. - Z. O. "Odra", nr 47. - zsm. "Tyg. powsz.", nr 47. - "Dz. liter.", nr 47

210

22 3 5 0 - t a r o c z n i c a w y d a n i a B i b l i i J a k u b a W u j k a. Na Uniwersytecie Jagiellońskim odbyła się uroczystość jubileuszowa. Udział w akademii wzięli: senat akademicki z rektorem E. Dąbrowskim, prezydium Polskiej Akademii Umiejętności z prezes ^{em} K. Nitschem, przedstawiciele duchowieństwa, studenci oraz przedstawiciele rodzinnego miasta J. Wujka - Wągrowca. Przemówienia jubileuszowe wygłosili: ks. A. Klawek, prof. T. Lehr-Spławiński, prof. K. Górski. W ramach uroczystości zorganizowana została w Bibliotece Jagiellońskiej "Wystawa polskich biblii" oraz wmurowana tablica pamiątkowa na zewnętrznej ścianie kościoła św. Barbary, w którego podziemiach złożone zostały prochy ks. J. Wujka.

adnot. E. DĄBROWSKI: Znaczenie Biblii Wujka. "Tyg. powsz.",

nr 48. - J. M. S.: Wujkowi w hołdzie. "Tyg. powsz.", nr 49. -
abstr. S. WILIŃSKI: Wystawa jubileuszowa ks. J. Wujka w Bibliotece Ja-
giellońskiej w Krakowie. "Prz. zach.", nr 12 s. 677 - 680.

241

23 Wyjazd delegacji polskiej na Kongres Związku Kultury dla Demokratycznego Odrodzenia Niemiec ("Kulturbund für demokratische Erneuerung Deutschlands) w Berlinie. W skład delegacji wchodził^{m.in.)}: J. Iwaszkiewicz, L. Kruczkowski, S. Kulczyński, O. Dłuski, J. Siekierska.

242

27 - 29 Kongres Jedności Ruchu Ludowego w Warszawie. Kongres miał na celu zjednoczenie stronnictw ludowych. W otwarciu Kongresu uczestniczyli: prezydent B. Bierut, premier J. Cyrankiewicz, marsz. K. Rokossowski, oraz przedstawiciele Rządu. Obrady zagaik marszałek Sejmu W. Kowalski, po czym wygłosił główny referat. Na Kongresie powstało Zjednoczone Stronnictwo Ludowe, uchwalono deklarację ideową i statut ZSL oraz dokonano wyboru władz Stronnictwa.

Literaci na Kongresie! Prezesem **ZSL** został W. Kowalski, do Naczelnego Komitetu Wykonawczego ZSL wszedł poza W. Kowalskim - J. Ozga-Michalski.

Sprawy kultury na Kongresie: Rozdz. VI deklaracji ideowej ZSL brzmiał: "Walczymy o nową kulturę i wychowanie nowego człowieka. Zjednoczony ruch ludowy dążyć będzie do upowszechnienia kultury i oświaty. ZSL popierać będzie rozwój systematycznego kształcenia dorosłych oraz rozwój placówek kulturalnooświatowych jak bibliotek, świetlic, teatrów zawodowych i amatorskich, kin, radiofonizacji kraju, ażeby jak najszybciej znieść istniejący jeszcze przedział i różnice między wsią i miastem.

243

(ur. 1900), polonistka. (Inf. bio- bibliogr. podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich, T. 2 s. 118).

214

- 30 R o z p o r z ą d z e n i e R a d y M i n i s t r ó w o u t w o r z e n i u P a ń s t w o w e g o I n s t y t u t u S z t u k i. ("Dz. U.", nr 61 poz. 479). Szczegółowe punkty Rozporządzenia brzmiały m. in.: "§ 1: Państwowy Instytut Sztuki jest samodzielną placówką naukowo-badawczą. /.../. § 3: Do zadań Instytutu należy organizowanie, prowadzenie i popieranie prac naukowo-badawczych nad zagadnieniami twórczości artystycznej ze szczególnym uwzględnieniem jej związku z życiem oraz bieżącymi potrzebami Państwa i Społeczeństwa".

Do Państwowego Instytutu Sztuki wcielony został istniejący w latach 1947 - 1949 Państwowy Instytut Badania Sztuki Ludowej jako pracownia Zakładu Badania Sztuki Ludowej i Folkloru PIS.

215

GRUDZIEŃ

- ok. 1 O s t a t n i n u m e r (n r 3 6) "L i s t ó w z T e a - t r u". Pismo wychodziło w Krakowie od r. 1946 (zob. poz. /46), początkowo jako dwutygodnik, od nr 18 w 1948 jako miesięcznik. Wydawcą pisma była Komisja Porozumiewawcza Teatrów Krakowskich. Redaktorem był od r. 1946 (nr 2) W. Natanson, zastępcą redaktora w 1949 (od nr 30) - H. Vogler, sekretarzem redakcji od 1946 (nr 2) W. J. Dobrowolski, następnie od 1947 (nr 13) W. Gorecki. Komitet redakcji stanowili: J. Szaniawski, H. Wielowieyska, W. Woźnik, od nr 5 doszli: S. Flukowski, K. Grzybowska, T. Kwiatkowski, S. Otwinowski, J. Zawieyski, od nr 7 także: W. Gorecki. Od 1947 (nr 15) ^(składu) Komitetu nie podawano. Adres redakcji: Kraków, Stary Teatr.

Pismo drukowało krótkie artykuły zawierające wiadomości dotyczące historii dramatu, teatru, aktora, wypowiedzi ludzi teatru, muzyków, literatów i naukowców. Prowadziło duże kroniki życia teatralnego w kraju i za granicą, zamieszczało fragmenty tekstów utworów dramatycznych. W 1946 - 1949 drukowali w piśmie: K. Adwentowicz, J. Andrzejewski, A. E. Balicki, K. Borowski, M. Brahmaer, J. Brzoza, A. Bunsch, E. Csató, K. Czachowski, B. Dąbrowski, S. Furmanik, I. Gall, K. I. Gałczyński, W. Gorecki, A. Grodzicki, K. Grzybowska, W. Hahn, Z. Hierowski, W. Horzyca, Z. Jachimecka, J. Kleiner, B. Korzeniewski, J. Kosiński, J. Kott, J. Kreczmar, L. Kruczkowski, T. Kudliński, T. Kwiatkowski, J. Kydryński, Z. Leśnodorski, L. H. Morstin, W. Natanson, J. Osterwa, S. Otwinowski, S. Papée, T. Peiper, S. Pigoń, L. Solski, S. Srebrny, L. Staff, A. M. Swinarski, J. Szaniawski, J. A. Szczepański, W. Szewczyk, H. Szletyński, J. Sztaudynger, S. Szuman, H. Vogler, J. Warnecki, K. Wyka, J. Zagórski, A. Zelwerowicz i in.

ok. 9 Spotkania włoskie Mariana Brandysa. Tom szkiców reportażowych przyjęty z uznaniem przez krytykę zarówno ze względu na wymowę ideologiczną jak i zalety formalne. "Spotkania włoskie M.Brandysa - pisał m.in. R.Matuszewski - należą niewątpliwie do najlepiej napisanych szkiców literackich, jakie ukazały się u nas ~~po wojnie~~ w okresie powojennym. Biorąc w nich za temat Włochy współczesne, autor umiał odrzucić wszelkie nasuwające się w tym wypadku konwencjonalne wzorce zarówno estetyzujących migawek literackich, jak reportażu o typie dziennikarskim, stworzył książkę oryginalną i ważką politycznie, ukazującą istotny sens dziesięcioletniej walki narodu włoskiego".

Spotkania włoskie odznaczone zostały w 1950 r. Państwową Nagrodą Artystyczną III stopnia i w tym samym roku przełożone na język rosyjski (M. Ignatowa i W. Arcimowicz), w roku następnym przełożone zostały na czeski (V. Dvořáčková) i węgierski (F. Kameny), a w 1953 na niemiecki (R. Pabel).

ordmot.
A.JACKIEWICZ: Italia 1949. "Kuzn." 1950 nr 9. - A.F. KIRŁO-
NOWACZYK: Rzym miasto zamknięte. "Wieś" 1950 nr 33. - H.WIELOWIEJ-
SKA: Podróż po kraju kontrastów. "Dz.litera" 1950 nr 11. - R.MA-
TUSZEWSKI. "Życie liter. 1951 nr 2.

217

szony w związku z akcją likwidacji analfabetyzmu zapowiedzianą na lata 1949 - 1951. 10 I w

(exposé wygłoszonym w Sejmie premier J. Cyrankiewicz powiedział m. in.: "Proklamujemy na rok 1949 wielką państwową akcję ze specjalnym Komisarzem Rządowym, która musi już w pierwszym roku dać duże rezultaty - akcję, na którą jeszcze nigdy Polska się nie zdobyła. Będzie to akcja zmierzająca do szybkiej i konkretnej realizacji prostego hasła: ani jednego analfabety w 1951 roku.

7 IV Sejm Ustawodawczy uchwalił ustawę o walce z analfabetyzmem. W maju został powołany Pełnomocnik Rządu do Walki z Analfabetyzmem i Komisje Społeczne na terenie całego kraju. W miesiącach letnich przeprowadzono rejestrację, która objęła 1 500 000 analfabetów i półanalfabetów. Na walkę z analfabetyzmem państwo przeznaczyło 605 milionów zł, a w 1950 - 2 miliardy. Do listopada 1949 uruchomiono 22 802 kursy obejmujące ok. 400 tys. osób. W akcji brali udział aktywiści związków zawodowych, Samopomocy Chłopskiej, Ligi Kobiet, ZMP i in.

218

- 13 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki w sprawie utworzenia Centralnej Międzyorganizacyjnej Komisji Repertuarowej przy Ministerstwie Kultury i Sztuki. Główne postanowienia Zarządzenia brzmiały: "W wykonaniu uchwały Komitetu Ministrów do spraw Kultury z dnia 14 lipca 1949 w sprawie akcji artystyczno-widowiskowej ruchu amatorskiego zarządzam co następuje: § 1: Tworzy się Centralną Międzyorganizacyjną Komisję Repertuarową /.../ § 2: Cele i zadania Komisji określa się jak następuje: 1) koordynacja akcji wydawniczej w zakresie repertuaru dla amatorskich zespołów teatralnych i wokalnych, 2) popieranie i nadawanie właściwego kierunku ideologicznego i artystycznego nowej twórczości przeznaczonej dla świetlic, 3) ocena dotychczasowego repertuaru (wyeliminowanie sztuk szkodliwych i zalecanie pożytecznych), 4) planowanie przekładów. § 3: W skład Komisji wchodzi przedstawicieli

ciele: a) Ministerstwa Kultury i Sztuki, b) Ministerstwa Oświa-
ty, c) Ministerstwa Obrony Narodowej, d) Komisji Głównej do
Spraw Kultury, d) Centralnej Rady Związków Zawodowych, f)
Związku Samopomocy Chłopskiej, g) Związku Młodzieży Polskiej,
h) Służby Polsce". ("Dz. Urz. Min. Kult. Szt.", nr 4 poz. 57).

219

14 Z m a r ł w T o r u n i u K a r o l W i k t o r Z a w o -
d z i ń s k i (ur. 1890), teoretyk i krytyk literacki, profe-
sor literatur słowiańskich Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu.
(Inf. bio- bibliogr. podaje Słownik współczesnych pisarzy pol-
skich. T. 3 s. 589 - 592).

skróty.

J. BUDKOWSKA. "Dziś i Jutro" 1950 nr 3. - K. GÓRSKI. "Tyg. powsz." 1950 nr 5. - J. TRZYNADŁOWSKI. "Pr. Polonist." s. VIII: 1951 s. 319 - 326. - T. MAKOWIECKI. "Pam. liter." R. 40: 1952 s. 434 - 439.

220

18 - 22 IV Ogólnokrajowy Zjazd Naukowy Związku Kół Polonistycznych Polskiej Młodzieży Akademickiej. Zjazd obradował w Sali Kolumnowej Uniwersytetu Warszawskiego. W obradach młodzieży uczestniczyli m. in. profesorowie K. Wyka, S. Żółkiewski oraz J. Kott. Słowo wstępne wygłosił Z. Wasilewski; powiedział m. in.: "Otwieramy nasz zjazd w momencie przełamywania resztek oporu mieszczańskiego literaturoznawstwa na terenie młodej polonistyki i doskonalenia własnej pracy badawczej - z pełną świadomością perspektyw rozwojowych narodu polskiego na progu Planu Sześcioletniego /.../ Pierwszy w dziejach narodu państwowy plan kulturalny i oświatowy nakłada na nas szczególnie wielkie zadania. Będziemy je mogli wykonać, jeśli powstaną przy naszym współudziale warunki pracy, które umożliwią niezbędną pomoc naukową i przyczynią się do stworzenia atmosfery walki o nowe oblicze postępowego, czynnego społecznie, świadomego swej postawy ideowej i naszej wspólnej drogi studenta polonisty. /.../" Na zjeździe wygłoszono następujące referaty: H. Markiewicz: "Przedwiośniu" Żeromskiego; Z. Wasilewski: Powieść proletariacka L. Kruczkowskiego; A. Wasilewski: Na drogach mieszczańskiego protestu. Twórczość H. Boguszeńskiej i J. Kornackiego; S. Sandler: O twórczości Z. Uniłowskiego; A. Łempicka: Dołęga-Mostowicz - pisarz drobnomieszczaństwa; J. J. Lipski, J. Stradecki, J. Wilhelmi, K. Zarzecki: Psychologizm w prozie dwudziestolecia; J. Błoński, L. Flaszen, K. Puzy-

na: Między buntem a ucieczką - St. I. Witkiewicz, B. Schultz, W. Gombrowicz; M. Jasińska: Perspektywy czasowe w powieści Andrzejskiego "Ład serca" i Choromańskiego "Zazdrość i medycyna"; T. Muras: Katolicka powieść obyczajowa.

IV Zjazd, poświęcony prozie okresu międzywojennego reprezentował dorobek w zakresie pierwszych ^{prób} badań literackich opartych na metodzie marksistowskiej.

Dyskusja toczyła się głównie w ramach założeń marksistowskich i form analizy marksistowskiej na konkretnym materiale historyczno-literackim. Ponadto dyskusja dotyczyła ^{metody} formalistycznej reprezentowanej w referacie M. Jasińskiej i neopozytywistycznej zastosowanej w referacie Lipskiego, Stradeckiego, Wilhelmiego i Zarzeckiego oraz polemik światopoglądowych między marksistami i katolikami. W. Leopold w sprawozdaniu ze Zjazdu pisała m. in.: "Od czterech lat naukowe zjazdy kół polonistycznych są wydarzeniem nie tylko w skali życia akademickiego młodzieży polonistycznej, ale także w ogólnej skali powojennego życia naukowego. Świadczy o tym choćby coroczny udział starszego pokolenia historyków literatury, krytyków i profesorów. Na historii tych zjazdów prześledzić można, co ważniejsze, etap po etapie, budowanie podstaw marksistowskiego literaturoznawstwa w Polsce". "Podsumowując wyniki zjazdu - konkludował A. Lam - dwie rzeczy szczególnie należy podkreślić: fakt podjęcia przezeń kluczowych zjawisk literackich 20-lecia - zagadnień nieopracowanych dotąd naukowo /.../ oraz stały wzrost ambicji i osiągnięć młodych adeptów marksistowskiej historii literatury, który wychodząc poza interpretację ideologiczną zawartości treściowej utworów literackich podejmuje takie zagadnienia, jak kształt dzieła literackiego, tradycja literacka, wpływy i zależności w literaturze".

adnot.

A. LAM. "Dz. liter." 1950 nr 4. - W. LEOPOLD: Sąd nad
<http://rcin.org.pl>

adnot.

literaturą dwudziestolecia. "Kuźn." 1950 nr 1. - C. LEŻEŃSKI:
O pogłębienie metody. "Odra" 1950 nr 1. - M. PUCHALSKA: Na dro-
dze do stabilizacji. "Odrodz." 1950 nr 3. - J. WYSZOMIRSKI: Młodzi
poloniści pracują. "Exp. wiecz." 1950 nr 100. - J. ZIOMEK. "Pam.
 liter." R. 41: 1950 z. 1 s. 275 - 279. - "Twórcz." 1950 z. 2 s.
 37 - 172. /Referaty/.

221

20 U s t a w a o p r e n u m e r a c i e i k o l p o r t a ż u
 c z a s o p i s m i w y d a w n i c t w. ("Dz. U." nr 63 poz.
 497). "Art. 1: Prezes Rady Ministrów i Przewodniczący Państwo-
 wej Komisji Planowania Gospodarczego mogą w drodze rozporządze-
 nia nadać przedsiębiorstwu państwowemu prawo wyłączności przyj-
 mowania zamówień na dostawy (prenumeraty) krajowych i zagranicz-
 nych dzienników, czasopism periodycznych i nieperiodycznych,
 a także innych wydawnictw oraz ich rozpowszechniania w kraju i
 za granicą (kolportażu), określając zakres tej wyłączności. /.../
 Na podstawie ustawy Państwowe Przedsiębiorstwo Kolportażu "Ruch"
 (zob. poz.) otrzymało prawo wyłączności prenumeraty i kol-
 portażu prasy.

222

ok. 21 Henryk Kamiński Leona Przemskiego.
 Opowieść biograficzna przeznaczona podobnie jak Mickiewicz Jas-
truna i Portret Słowackiego Hertza do planowanego przez Państwo-
 wy Instytut Wydawniczy cyklu Polskiego Plutarcha odznaczona zos-
 tała w 1950 Państwową Nagrodą Artystyczną II stopnia (zob. poz.
 /50). Napisanie książki o życiu jednego z wybitnych dzia-
 łaczy polskiego ruchu demokratyczno-rewolucyjnego, zapomnianego
 dotąd i pomijanego przez historyków, spotkało się w ocenach i
 głosach krytyków z szerokim uznaniem. Uznanie to dotyczyło za-
 równo naukowej wartości biografii, jak i jej walorów artystycz-
 nych. "Urok pięknej książki Przemskiego - pisał S. Sandler -
 tkwi przede wszystkim w artystycznie trafnym ukazaniu indywi-

alnych losów Kamińskiego splecionych ze współczesnymi wydarzeniami, w ukazaniu Kamińskiego żywego, umieszczonego w swej epoce". R. Matuszewski w równie pozytywnej recenzji stwierdzał m. in.: "Gdyby Leon Przemski nie miał niepowszedniego pisarskiego talentu, jego opowieść biograficzna o Henryku Kamińskim mogła by istotnie stać się co najwyżej pożytecznym kompendium wiedzy o mało znanym szerszemu ogółowi polskim rewolucjonście. Okazało się jednak, że Przemski jest w stanie pokazać błakającym się w poszukiwaniu właściwego tematu pisarzom jedną - bynajmniej nie jedyną! - Z dróg, jakimi mogą oni trafić do czytelnika, włączyć się we współczesność".

A. BRODZKA. "Gaz rob. 1950 nr 256. - R. MATUSZEWSKI: U źródeł polskiej tradycji rewolucyjnej. "Kuźn." 1950 nr 10.- S. SANDLER: Powrót i spotkanie. "Wieś" 1950 nr 44. - H. ZATORSKA: Prawdy żywotne. "Tryb. Wolności" 1950 nr 35.

223

21 S i e d e m d z i e s i ą t a r o c z n i c a u r o d z i n J ó z e f a S t a l i n a. Związek Literatów Polskich wysłał depeszę z życzeniami. Dla uczczenia urodzin "Książka i Wiedza" wydała T. 1 i 2 Dzieł Stalina, ukazały się antologie: O Stalinie. Pieśni, wiersze, inscenizacje, dokumenty i wspomnienia, Strofy o Stalinie. Wiersze poetów polskich (Wydawnictwo ZLP.); Wiersze o Stalinie. Wybór wierszy poetów radzieckich.

Czasopisma literackie, kulturalno-społeczne i prasa codzienna poświęciły rocznicy specjalne numery oraz liczne artykuły. 224

ok. 28 T o m w i e r s z y : Ś l u b n e o b r ą c z k i K o n s t a n t e g o I l d e f o n s a G a ł c z y ń s k i e g o .

Tom przyjęty został krytycznie. A. Ważyk w referacie, wygłoszonym na V zjeździe ZLP zarzucając Gałczyńskiemu niedojrzałość ideową i tradycjonalizm stylu poetyckiego pisał m.in.: " W tych wierszach poeta rzeczywiście deklaruje się po stronie demokracji ludowej, po stronie socjalizmu, ale na dowód - rozkłada nam przed oczami zdemolowany kramik mieszczańskiego inteligenta . Czego

tam nie ma? Jest lamus szlacheckiego baroku z antycznymi bogami,
pstrokaczna cudzoziemskich słówek, wyprzedaż całej neoromantycz-
nej starzyzny poetyckiej, cygańskie antyfilisterskie facecje /.../ⁿ
Podobne stanowisko reprezentował W. Maciąg pisząc w swej recenzji,
że wiersze Gałczyńskiego utrzymane są w konwencjach burżuazyjnej

↓ c.d. s. 158

poetyki, w kompozycji obliczonej na epatowanie czytelnika dziwaczością obrazów i skojarzeń, egzotyką, odznaczającą się ponadto ogólnikowością i banalizowaniem obrazów w duchu drobno-mieszczanśkim. Najbliższe problemom współczesności były - zdaniem krytyka wiersze satyryczne. Reasumując pisał Maciąg: "Na zakończenie spróbujmy zastanowić się nad sposobami pokonania tych błędów. Jakaż jest rada na powierzchowność, ogólnikowość haseł, na wykręcanie się dziwaczeniem? Poeta powinien przemyśleć cele, o które walczy swoją poezją. Jeśli poezja jego ma być współtwórcą w budownictwie socjalizmu, musi stać się poezją walki, tzn. musi wyrażać sprzeczności współczesnej nam epoki i nie może ograniczać się do pozytywnego świętowania".

adnot. [A. WAŻYK. Perspektywy rozwojowe literatury polskiej. "Nowa Kult." 1950 nr 14. - W. MACIĄG. "Twórcz." 1951 z. 2 s. 150 - 153. - W. MACIĄG. "Życie liter." 1951 nr 3.

215

ok. 29 Szkoła klasyków J a n a K o t t a. Tom zawierający 7 szkiców i studiów historyczno-literackich o pisarzach XVIII w. zdaniem recenzentów ~~stanowi~~ przyczyniał się znacznie do ugruntowania metody marksistowskiej w studiach nad literaturą, ^(również) stanowił ważny argument w dyskusji o literaturoznawstwie współczesnym. "Książka ma znaczenie podwójne, właściwe i metaforyczne - pisał S. Żółkiewski. - W tym drugim sensie mówi o współczesności, jest jakby zmetaforyzowaniem naszej problematyki literackiej, problematyki najbardziej zązartych dyskusji ostatnich dwu lat. /.../ Książka Kotta wprawdzie nie może zastąpić rozważań o współczesnych faktach literackich, ale ukazując historyczne analogie naszych sporów przynosi historyczne argumenty zwolennikom socjalistycznego nowatorstwa w literaturze". Szkice Kotta zostały z okazji trzeciego wydania w 1956 r. ostro za-

atakowane przez M. Żurowskiego w "Nauce Polskiej". Żurowski zarzucił metodzie badawczej Kotta wulgaryzatorstwo i lekceważenie faktów na korzyść efektownych "konceptji" dających się rozpo-
wszechniać pod etykietą marksizmu. Z recenzją Żurowskiego polemizował H. Markiewicz odpowiadając na niektóre zarzuty, wskazując przy tym na zmianę opinii Żurowskiego w stosunku do drukowanej przez niego w 1950 recenzji w "Pamiętniku Literackim".

S. SANDLER. "Zesz. wrocł." 1950 nr 1/2 s. 194 - 198. -

A. ZIEMNY: Dobra szkoła klasyków. "Dz. liter." 1950 nr 11. -

S. ŻÓŁKIEWSKI: Dynamika przełomu literackiego. "Nowa Kult." 1950 nr 1. -

M. ŻUROWSKI. "Pam. liter." R. 41: 1950 s. 603 - 605.

- M. ŻUROWSKI. "Nauka pol." 1956 nr 2/3 s. 330 - 336. (Polem.: H. MARKIEWICZ: O metodzie imaginacyjnej. "Życie liter." 1956 nr 37).

226

29 Nagroda Literacka m. Łodzi za r. 1949 przyznana została Julianowi Tuwimowi za całokształt twórczości literackiej. Wysokość nagrody wynosiła 200 tys. zł.

227

ok. 31 Opowiadania z książek i gazet Tadeusza Borowskiego. Tom felietonów i esejów drukowanych w tym samym roku w dziennikach i czasopismach, m. in. w: "Dzienniku Bałtyckim", "Dzienniku Polskim", "Głosie Wielkopolskim", "Rzeczypospolitej", "Słowie Polskim" oraz w "Kuźnicy" i "Odrodzeniu". ↗

Książka wywołała duże poruszenie w środowisku literackim. Zaciekawiała i budziła zastrzeżenia swoim gatunkiem, treścią i formą wypowiedzianych sądów. "Opowiadania - pisał J. Błoński - stanowią szereg publicystycznych esejów, tzn. należą do gatunku literackiego niezmiernie charakterystycznego dla zachodnioeuropejskiej literatury XX wieku, gatunku, w którym surowe rygory postępowa-

nia logicznego, zastąpione zostały grą skojarzeń, zamiłowaniem do metafory i paradoksu - jednym słowem gatunku będącego jakby nieobowiązującą i często nieodpowiedzialną wycieczką intelektualną do kraju teorii i książek". Głosy krytyki skupiły się głównie na problemie, czy książka Borowskiego zawiera dobrą czy złą publicystykę. Borowski sam włączył się do dyskusji, wywiadając m. in. sąd, że Opowiadania /.../ uważa za wyraz wejścia na właściwą drogę prowadzącą do literatury socjalistycznej. "Czy można uważać - odpowiadał na to R. Matuszewski - że Opowiadania z książek i gazet są znakiem wejścia na tę drogę? Skomponowane nieco inaczej, mogłyby odegrać niewątpliwie rolę pożytecznej pozycji z zakresu krytyki. W swej postaci obecnej są książką pożyteczną o pożytku ograniczonym. /.../ Dlaczego książka mnie rozczerowała? Bo jest zawiła, trudno czytelna, specjalna, «dla elity», choć zachowując swój najogólniej pojęty temat, mogła być przy talencie Borowskiego o wiele prostsza, czytelniejsza". Z sądem Matuszewskiego polemizował bezpośrednio R. Zimand, broniąc (ogólnie książki), wytaczając jednak własne zarzuty.

J. BŁOŃSKI: Publicystyka i realizm. "Dz. liter." 1950 nr 16. - T. BOROWSKI: Rozmowy. "Odrodz.", nr 8. - E. DALIN: Dwa oblicza wieku. "Wieś" 1950 nr 32. - R. MATUSZEWSKI: ^{Igraszki} Porażki uczonego dowcipu. "Kuźn." 1950 nr 12. - W. ROLA /W. SADKOWSKI/: Igraszki uczonego dowcipu. "Tyg. powsz." 1950 nr 40. - R. ZIMAND: O krytyce, "publicystyce" i "literaturze". "Wieś" 1950 nr 17.

228

W i z y t y p r z e d s t a w i c i e l i ś w i a t a k u l t u r a l n e g o. W 1949 odwiedzili Polskę pisarze i działacze kultury, m. in. następujących krajów: B u ł g a r i a: pisarze: W. Georgiew, Ch. Radewski, K. Wasiliew (zob. poz.). -

C h i l e: poeta P. Neruda (zob. poz.   ). - C z e c h o -
 s ł o w a c j a: pisarze: J. Pilarz, J. R. Poniczán; dziennika-
 rze: Z. Amczik, M. Ezrowicz, J. Slansky oraz dyrektor Radia
 Czechosłowacji: M. Oczadlik (zob. poz.   ). - D a n i a: kry-
 tyk literacki W. Thierr (zob. poz.   ). - F r a n c j a: pisa-
 rze: L. Aragon i E. Triolet (zob. poz.   ). - N i e m c y:
 pisarze: J. Becher, H. Giese, P. Wandel i A. Zweig (zob. poz.
) ^{i S. Hermlin (zob. poz.   )}. - R u m u n i a: pisarze: J. Kalugaru, F. Tormea (zob.
 poz.   ). - S t a n y Z j e d n o c z o n e: pisarz E. Cald-
 well (zob. poz.   ) ^{i publicysta S. Silen (zob. poz.   )}. - W ę g r y: pisarze: Sz. Gregely, Sz.
 Nagi (zob. poz.   ); dziennikarze: E. Katana, Sz. Nandor (zob.
 poz.   ). - Z w i ą z e k R a d z i e c k i: pisarze: I. Ani-
^{L. Dymitrenko, A. Korniejczuk,}
 simow, S. Szczypaczow, M. Tank, P. Tyczyna, A. Wenchawa (zob.
 poz.   ); dziennikarze: M. Turin, D. Zaslowski (zob. poz.
 ); M. Ochłopkow z Zespołem Moskiewskiego Teatru Dramatycz-
 nego oraz reżyser G. Aleksandrow (zob. poz.   ).

R u c h w y d a w n i c z y. Rok 1949 stanowił środkowy etap rozpoczętej w 1948 r. reorganizacji wydawnictw wyrażającej się w rozszerzaniu produkcji w istniejących wydawnictwach państwowych i spółdzielczych oraz w stopniowej likwidacji wydawnictw prywatnych. Coraz konsekwentniej realizowana akcja kierowania przez ^{dy} aparat państwowy polityką kulturalną, program upowszechniania oświaty i kultury, rozwój bibliotek powszechnych obok istniejącego ciągle chaosu na rynku wydawniczym, narzucały konieczność planowego ujęcia rynku wydawniczego w skali ogólnopństwowej. W 1949 kontynuowane były rozpoczęte w 1948 r. prace przygotowawcze mające na celu koordynację planów poszczególnych wydawnictw. Wydział Prasy i Wydawnictw KC PZPR organizował narady kierowników głównych wydawnictw społecznych w celu przygotowania ogólnopństwowego planu wydawniczego.

W 1949 r. (wg inf. w: A. Bromberg: Książki i wydawcy. W-wa 1958 passim) wydano ogółem 4 602 książki w nakładzie 72 mil. egz., z tego na wydawnictwa z zakresu literatury pięknej przypadło: 820 książek o nakładzie 13 mil. egz., na wydawnictwa z zakresu nauki o literaturze 131 tyt. w 652 tys. egz., literatura dla dzieci i młodzieży wyrażała się liczbą 232 książek o nakładzie 3,3 mil. egz.

Produkcją książkową z zakresu literatury pięknej zajmowały się w 1949 r. głównie wydawnictwa: "Czytelnik", Państwowy Instytut Wydawniczy, "Książka i Wiedza", Wydawnictwo MON "Prasa Wojskowa", Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Wydawnictwo CRZZ, Instytut Wydawniczy "Pax". Publikacją wydawnictw z zakresu literaturoznawstwa zajmowały się: Państwowy Instytut Wydawniczy, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich oraz Polska Akademia Umiejętności, Towarzystwa Naukowe, Instytut Śląski, Instytut Zachodni i in. Książki dla dzieci i młodzieży

wydawała głównie "Nasza Księgarnia". Spośród wydawców prywatnych, których udział w produkcji wydawniczej roku 1949 wyrażał się liczbą ^{ok.} 23%, wymienić można firmy w Warszawie: Gebethner i Wolff, Wydawnictwo Polskie R. Wegner, E. Kuthan, J. Przeworski, S. Cukrowski; w Krakowie - M. Kot, Wydawnictwo Książek Popularnych; w Poznaniu: Albertinum, Wielkopolska Księgarnia Wydawnicza, Z. Gustowski oraz Książnica Śląska w Mikołowie, Księgarnia św. Jacka w Katowicach i in.

Popularyzacji literatury służyły liczne serie wydawnicze zawierające teksty literackie dla czytelników o różnym poziomie przygotowania (m. in.: Biblioteczka Młodego Czytelnika, Biblioteczka Oświatowa. (Historia Literatury Polskiej), Biblioteczka Polonisty, Biblioteczka Świetlicowa CRZZ, Biblioteczka Uniwersytetów Ludowych, Biblioteka Arcydzieł Poezji i Prozy, Biblioteka Arkony, Biblioteka Dramatyczna, Biblioteka Laureatów Nobla, Biblioteka Narodowa, Biblioteka Pisarzy Polskich (PAU), Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych, Biblioteka Poetów i Eseistów (ZLP), Biblioteka Poetycka Domu Wojska Polskiego, Biblioteka Prozaików Polskich, Biblioteka Romansów i Powieści, Biblioteka Stuzłotowa, Biblioteka Szpilek, Biblioteka Teatralna "Sztuki", Biblioteka w Prenumeracie, Biblioteka Żołnierza, Dom i Świat, Klub Dobrej Książki, Klub Literacki "Odrodzenia", Klub Młodych Artystów i Naukowców, Mała Biblioteczka "Książki i Wiedzy", Teatr dla Wszystkich, Towarzystwo Bibliotek Obiegowych oraz liczne Biblioteki wydawane przy czasopismach. W ogólnej ilości wydawanych w r. 1949 książek z literatury pięknej, 54% przypadło na książki z literatury polskiej, pozostałe 46% stanowiły przekłady z literatur obcych.

Na wydawnictwa z literatury polskiej wydania utworów literatury dawnej składały się dzieła klasyków, wznowienia literatury lat międzywojennych oraz książki pisarzy współczesnych.

W ś r ó d w y d a ń k l a s y k ó w poza kilkoma pozycjami z literatury staropolskiej (m. in. J. Kochanowski: Wybór poezji, Odprawa posłów greckich, Treny; J. A. Morsztyn: Wybór poezji, W. Potocki: Dialog o Zmartwychwstaniu Pańskim, Wojna chocimska i Wybór poezji), bogato reprezentowana była poezja romantyczna (liczne publikacje utworów Mickiewicza, 5 wydań Pana Tadeusza w tym wydanie Podobizny rękopisów w oprac. T. Mikulskiego; C. K. Norwid: Dwie aureole ("Norwidiana" t. 1), 12 tomowe wydanie Dzieł J. Słowackiego w oprac. J. Krzyżanowskiego oraz liczne wydania poszczególnych utworów poety). Następnie najliczniejszą grupę stanowiły kontynuacje wydań zbiorowych pisarzy II poł. XIX i I poł. XX w. (A. Dygasiński: Pisma wybrane T. 1 - 3; W. Orkan: Dzieła pod red. S. Pigonia; E. Orzeszkowa: Pisma zebrane pod red. J. Krzyżanowskiego. T. 8, 11, 16, 18, 20, 26 - 29; B. Prus: Pisma pod red. Z. Szwejkowskiego. T. 1 - 2, 10, 11 - 13, 14 - 20, 23 - 25; S. Reymont: Pisma w oprac. A. Bara. T. 2 - 4, 17 - 19; H. Sienkiewicz: Dzieła pod red. J. Krzyżanowskiego. T. 1 4 - 16, 20 - 22, 29 - 34, 43; S. Witkiewicz: Pisma wybrane pod red. J. Z. Jakubowskiego T. 1 ; S. Żeromski: Pisma pod red. S. Pigonia. T. 2 - 3, 5, 8, 12 - 13, 19) oraz poszczególne utwory T. T. Jeża (5 tyt.), M. Konopnickiej (11 tytułów), J. I. Kraszewskiego (16 tyt.), K. Przerwy-Tetmajera (2 tyt.) i W. Sieroszewskiego (5 tyt.).

W z n o w i e n i e l i t e r a t u r y okresu międzywojennego obejmowały m. in. utwory: M. Dąbrowskiej (Ludzie stamtąd, Znaki życia) T. Dołęgi-Mostowicza (Profesor Wilczur), P. Gojawiczyńskiej (Powszedni dzień, Ziemia Elżbiety, Dom na skarpie), H. Górskiej (Druga brama, Nad czarną wodą), J. Iwaszkiewicza (Czerwone tarcze, Lato w Nohant), W. Kowalskiego: Rodzina Mianowskich, L. Kruczkowskiego (Kordian i cham,

Pawie pióra), Z. Nałkowskiej (Romans Teresy Hennert), J. Parandowskiego (Niebo w płomieniach), M. Rodziewiczówny (Lato leśnych ludzi, Macierz), W. Wasilewskiej (Oblicze dnia, Ojczyzna, Ziemia w jarzmie) i T. Boya-Żeleńskiego (Znaszli ten kraj).

Publikacje z literatury współczesnej: 1. Proza roku 1949 zarówno pod względem zawartości jak i formy obejmowała różne rodzaje utworów. Ważniejsze pozycje to m. in.: J. Bocheński: Fiołki przynoszą nieszczęście, H. Boguszevska: Żelazna kurtyna, J. Bok: Na Uralu, K. Brandys: Troja miasto otwarte. Cz. 3 cyklu Między wojnami, M. Brandys: Spotkania włoskie, T. Breza: Niebo i ziemia, K. Bunsch: Imiennik. Cz. 1 - 2, S. Czernik: Smolarnia nad Bobrową Wodą, B. Czeszko: Początek edukacji, Z. Dróżdż-Satanowska: Topiela, J. Gałaj: Wojna, A. Jackie-wicz: Górnicy, J. N. Kłosowski: Walka z aniołem, S. Kowalewski: Niedostatecznie; Odzyskany świat, A. Kowalska: Opowiadania greckie; Uliczka Klasztorna, I. Narbutt: Filiponka, A. Olcha: Most nad ur-wiskiem, J. Parandowski: Godzina śródziemnomorska, E. Paukszta: Trzecia zmiana, T. Peiper: Krzysztof Kolumb odkrywca, S. Pięta-k: Euna; Ostatni półkos, J. Pytlakowski: Życie przed śmiercią, A. Rud-nicki: Ucieczka z Jasnej Polany, J. Wilczek: Nr 16 produkuje, S. Wygodzki: W kotlinie, S. Zieliński: Dno miski; Przed świtem, J. Żu-ławski: Skrzydło Dedala. Wśród utworów prozą charakterystyczną gru-pę stanowiły 3 opowieści biograficzne: P. Hertza: Portret Słowac-kiego, M. Jastruna: Mickiewicz i L. Przemskiego: Henryk Kamiński. W dziale p o e z j i wydane zostały w 1949 m. in.: L. M. Bartel-skiego: Patrol między murami, R. Bratnego: Słowo miliarda, M. Bucz-kówny: Rozstanie, K. I. Gałczyńskiego: Ślubne obrączki, P. Hertza: Małe ody i treny, A. Kamińskiej: Wychowanie, T. Kubiaka: Człowiek jest blisko, M. Kubickiego: Na nowiu, S. Marczaka-Oborskiego: Gest romantyczny; Poszukiwania i anegdoty, J. Ozgi-Michalskiego: O czło-

wieku, czołgu i mieczu, L. Pasternaka: Strofy gniewu, S. Pięta-
 ka: Lot dojrzałych dni, L. A. Pijanowskiego: Pstrowski, J. Prut-
 kowskiego: Strofy olimpijskie, J. Szczawieja: Łuny kamienne,
 J. Tuwima: Kwiaty polskie, W. Wirpszy: Sonata; Stocznia, W. Wo-
 roszyńskiego: Śmierci nie ma!; Noc komunarda, E. Żytomierskiego:
Poemat oraz wybory poezji T. Hollendra, K. Iłłakowiczówny, J.
 Przybosa i L. Staffa.

W dziale d r a m a t u ukazały się m. in.: S. Czernika: Bez-
 prym, S. Flukowskiego: Oranżeria, W. Kubackiego: Krzyk jarzębiny,
 J. Wirskiego: Cement; Inżynier Saba.

u Kottas
 nie z kam
 albo, albo

Z z a k r e s u n a u k i o l i t e r a t u r z e w 1949
 wydano 103 nowych pozycji (202 tys. egz. nakładu), m. in. książ-
 ki S. Fiszmana (Mickiewicz w Rosji), L. Gomolickiego (Dziennik
 pobytu A. Mickiewicza w Rosji), K. Górskiego (Studia nad dzieja-
 mi polskiej literatury antytrynitarskiej XVI w.), J. Kotta (Szko-
 ła klasyków), W. Kubackiego (Pierwiosnki polskiego romantyzmu),
 L. Zalewskiego (Z epoki renesansu i baroku na Lubelszczyźnie).

Tu wymienić trzeba również publikacje tekstów literackich, ^{jak} m. in.:
 wydanie W. Potockiego Dialogu o Zmartwychwstaniu Pańskim. Z rękop-
pisu Biblioteki Kórnickiej, w oprac. M. Krzymuskiej i W. Budzi-
 szewskiej (Pozn. Tow. Przyj. Nauk); Kuźnica Kołłątajowska. Wybór
 źródeł w oprac. B. Leśnodorskiego (Bibl. Nar.); Pan Tadeusz. Po-
dobizna rękopisów w oprac. T. Mikulskiego; Kultura okresu pozyty-
 wizmu. Cz. I: Mieszczanństwo. Wybór tekstów i komentarzy pod red.
 J. Kotta, oprac. M. Janion (IBL).

P r z e k ł a d y. Wydania przekładów z literatur obcych stano-
 wiące 46% ogólnej liczby książek z zakresu literatury pięknej,
 obejmowały 377 tyt., z tego 20% (164 tyt.) przypadało na przekłady
 z literatur rosyjskiej i radzieckich, 6% (49) na literatury kra-
 jów demokracji ludowych i 20% (164 tyt.) na przekłady z pozosta-
 łych literatur.

Przekłady z literatur: rosyjskiej i radzieckiej wyrażające się liczbą ok. 164 tyt. obejmowały dzieła klasyków (A. Czechowa, M. Gogola, M. Gorkiego, M. Lermontowa, W. Majakowskiego, A. Puszkina, L. Tołstoja, I. Turgieniewa) oraz najnowsze utwory radzieckiej literatury współczesnej (m. in. Daleko od Moskwy W. Ażajewa, Kawaler Złotej Gwiazdy S. Babajewskiego, Wróciłem z USA I. Erenburga, Wychowanie w rodzinie A. Makarenki, Szpak, ptak wiosenny S. Wstisławskiego, Zrodzeni z burzy M. Ostrowskiego, Krużylich W. Panowej, Kolchida K. Paustowskiego, Szczęście^P Pawlenki, Opowieść o prawdziwym człowieku B. Polewoja, Moskiewski charakter A. Sofronowa, Jemielian Pugaczow i Rzeka posepna W. Szyszkowa, Zorany ugór M. Szołochowa, Chleb A. Tołstoja, Kuchla; Podporucznik Kiże; Puszkina J. Tymianowa, Potępienie Paganiniego; Trzy barwy czasu A. Winogradowa, Samotność M. Wirty, Wiosna w Sakenie G. Gulii, Poeta E. Kapijewa, Makar Dubrawa; Paweł Krieczet A. Korniejczuka).

Przekłady z literatur krajów demokracji ludowych wynoszące ok. 49 tytułów poza nielicznymi wydaniem klasyków (M. Jókai, I. Wazow, J. Hašek, J. Irásek) należały prawie wyłącznie do literatury współczesnej (m. in. D. Iwanow, J. Drda, M. Majérowa, P. Neruda, I. Olbracht, M. Pujmanowa, V. Řezáč, J. Horak, B. Brecht, E. E. Kisch, J. Petersen, A. Seghers).

Przekłady z pozostałych literatur (164 tyt.) obejmowały następujące literatury: amerykańską (E. Caldwell, T. Dreiser, H. Fast, S. Heym, S. Lewis, J. London, U. B. Sinclair, M. Twain), angielską (J. Conrad, A. Cronin, D. Defoe, A. L. Huxley, B. Marshall, W. Scott, J. Swift),

a u s t r i a c k ą (F. Werfel, S. Zweig), b e l g i j-
 s k ą (J. Amado), c h i l i j s k ą (P. Neruda), d u Ń-
 s k ą (M. A. Nexø, H. Wulff), f r a n c u s k ą (G. A-p-o-l-
 l-i-n-a-i-r-e, H. de Balzac, G. Bernanos, A. Daudet, D. Dide-
 rot, A. Dumas, G. Flaubert, A. France, R. Garaudy, V. Hugo, J.
 Lafitte, R. Martin du Gard, G. de Maupassant, A. Musset, F. Ra-
 belais, J. A. Rimbaud, R. Rolland, Stendhal, F. Voltaire),
 h i n d u s k ą (R. Mulk Anand), h i s z p a Ń s k ą (V.
 Blasco Ibanez, M. S. Cervantes, F. Garcia Lorca, A. Valera),
 h o l e n d e r s k ą (Multatuli), k a n a d y j s k ą (M. De
 la Roche, Grey Owl), n i e m i e c k ą (L. Feuchtwanger, H.
 Mann, T. Mann) i s z w e d z k ą (A. Munthe, S. Lagerlöf).

230

niemiłego chybke tucze doć
 rozem, nie dzielić na D.L.
 (Brecht, Seghers)

Ogólne informacje z zakresu kultury

W roku 1949 rozpoczęła się nowa faza w rozwoju życia kulturalnego które zostało poddane kierownictwu i kontroli przez instytucje i urzędy państwowe. Na podstawie zarządzeń państwowych zreorganizowane zostały sprawy wydawnictw, prasy, teatru, radia i społecznego ruchu kulturalno-oświatowego.

W 1949 r. wydatki na kulturę wyniosły 102,5 mil. zł., co stanowiło 0,5 % ogólnych wydatków państwa.

P r a s a. W r. 1949 zostały uregulowane zarządzeniami państwowymi sprawy : kontroli prasy (Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 9 V w sprawie reorganizacji i zakresu działania Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk) oraz prenumeraty i kolportażu (Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów oraz Ministra Poczty i Telegrafu z dn. 17 XI w sprawie utworzenia Państwowego Przedsiębiorstwa Kolportażu "Ruch" i ustawa z dn. 20 XII nadająca Przedsiębiorstwu "Ruch" prawo wyłączności prenumeraty i kolportażu prasy krajowej i zagranicznej).

W r. 1949 wychodziło ogółem 670 pism, w tym 33 dzienniki z 45 mutacjami; globalny nakład dzienników wyrażał się liczbą 1.197 mil. egz., globalny nakład czasopism - 225,8 mil. egz. Czasopism literackich i literacko-społecznych było 17.

B i b l i o t e k i. W zakresie bibliotek powszechnych rok 1949 cechował wzrost ilościowy o 55 %. Działało 3885 bibliotek oraz 17316 punktów bibliotecznych, w tym na wsi 16.658. Księgozbiór bibliotek powszechnych wynosił ok. 6.597 tys. tomów, w tym w bibliotekach gromadzkich 2.130 tys. tomów. **B i b l i o t e k n a u k o w y c h** było w 1949 r. 851 (z księgozbiorem: 11.943 tys. tomów), w tym bibliotek samodzielnych 8 (1.709 tys. tomów), bibliotek szkół ~~szkolnych~~ wyższych: 618 (6.687 tys. tomów), bibliotek towarzystw naukowych : 31 (538 tys. tomów).

M u z e a. W 1949 r. powstało 14 nowych muzeów i ogólna ich liczba wynosiła 130, w tym 95 podległych Ministerstwu Kultury i Sztuki

T e a t r y. Na rok 1949 przypadły zasadnicze zmiany w zakresie organizacji i administracji teatru, które wyraziły się przede wszystkim faktem upaństwowienia teatrów na podstawie Zarządzeń Minister¹⁰stwa Kultury i Sztuki z dn. 11 I i 19 IV. 18 IX powołana została Centralna Dyrekcja Teatrów, Oper i Filharmonii jako organ nadzorujący, koordynujący i kierowniczy. Równoległe do zmian administracyjnych podjęta została akcja up^olitycznienia repertuaru. W ramach tej akcji odbyły się m.in. pokazowe występy Moskiewskiego Państwowego Teatru Dramatycznego oraz Festiwal Sztuk Radzieckich, w którym wzięły udział teatry w całym kraju. W celu przedyskutowania problemów realizacji realizmu socjalistycznego w teatrze zorganizowana została przez Minister⁴stwo Kultury i Sztuki w dn. 18 - 19 IV pierwsza krajowa narada teatralna w Oborach. Nowa polityka kulturalna spowodowała w stosunku do r. 1948 znaczne zmiany w repertuarze, na który złożyły się m.in. 303 premiery (o 88 mniej niż w r. 1948), w tym 41 prapremier; sztuk polskich wystawiono 137 (o 26 mniej niż w roku poprzednim), w tym 13 prapremier; sztuk radzieckich 76 (2 i pół raza więcej niż w r. 1948), w tym prapremier 19; sztuk krajów demokracji ludowych 1 (4 w r. 1948) oraz 89 z innych literatur (ok. 2 i pół raza mniej niż w roku poprzednim).

W 1949 działały 73 teatry dramatyczne (w tym 6 objazdowych), da-
 no 18.905 przedstawień, które obejrzało ok. 7.509 tys. widzów. Powstały 3 nowe teatry w Warszawie: Teatr Kameralny (17 I), Teatr Współczesny (25 IX) i Teatr Narodowy im. Wojska Polskiego (12 X); zreorganizowany został Teatr Polski, którego dyrekcję po A. Szyfmanie przejął S. Martyka, a kierownictwo artystyczne L. Schiller, przeniesiony w połowie roku z częścią zespołu Teatru Wojska Pol-
 skiego z Łodzi do Warszawy. W związku z tym zawieszono zostało

2/49 171
pismo "Łódź Teatralna", na miejsce którego rozpoczęto wydawanie w Łodzi "Przeglądu Teatralnego", a w Warszawie "Rzeczy Teatralnych". Centralnym pismem teatralnym był dwutygodnik "Teatr".

F i l m . Rok 1949 w filmie polskim charakteryzował się szeroką dyskusją ideologiczną, dotyczącą upolitycznienia filmu. W dn. 17 - 20 X odbył się Zjazd Filmowy w Wiśle poświęcony obradom nad scenariuszem filmowym spełniającym postulaty realizmu socjalistycznego. Charakterystycznym wyrazem tendencji upolitycznienia filmu było dokonanie zasadniczych przeróbek nowowyprodukowanych filmów fabularnych: Dom na pustkowiu i Robinson Warszawski (Miasto Nieujarzmione).

W r. 1949 wyprodukowano 4 filmy fabularne i 101 filmów dokumentalnych; wprowadzono na ekrany 79 nowych filmów. Działały ogółem 762 kina, w tym 502 miejskie i 78 wiejskich oraz 182 ruchome. Zarejestrowano 116.669 tys. widzów, w tym na wsi 13.170 tys.

R a d i o . Ustawą z dnia 4 II utworzony został Centralny Urząd Radiofonii podlegający bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów. 22 X podpisane zostało w Warszawie porozumienie o współpracy w dziedzinie radiofonii między Centralnym Urzędem Radiofonii a Radiokomitetem ZSRR. W dn. 22 VII otwarta została w Raszynie Warszawska Radiostacja Centralna.

W r. 1949 działało 12 radiostacji nadawczych, których praca wyrażała się liczbą 61.087,2 godzin, w tym audycje literackie i słuchowiska zajęły 1087 godzin (5,4%). Program odbierało ogółem 1.178 tys. abonentów, w tym 321 tys. na wsi; odbiorniki lampowe posiadało 744 tys. osób, w tym 143 tys. na wsi.

R u c h k u l t u r a l n o - o ś w i a t o w y . Od r. 1949 kierownictwo i kontrolę społecznego ruchu kulturalno-oświatowego przejęły instytucje państwowe i związki zawodowe. Na początku roku Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych połączone zostało z

53/419 172
Towarzystwem Uniwersytetów Ludowych w Centralny Ośrodek Oświaty Dorosłych; połączeniu uległy również pisma "Oświata i Kultura" i "Praca Oświatowa". Likwidowane były uniwersytety ludowe, m.in. zamknięty został Teatralny Uniwersytet Ludowy prowadzony w Brusie k. Łodzi przez Z. Solarzową. W celu przygotowania odpowiednio wyszkolonych kadr utworzona została dn. 2 I Centralna Szkoła Pracowników Kulturalno-Społecznych oraz organizowane ^{były} przy Szkołach Dramatycznych Kursy dla Instruktorów Teatrów Ochotniczych. Problem zapewnienia zespołom odpowiedniego repertuaru był przedmiotem całorocznej dyskusji prasowej, inicjowanej często przez redakcje (m.in. "Wsi"). W dn. 27 II odbyła się Konferencja Wydziału Kulturalno-Oświatowego KCZZ z udziałem pisarzy, artystów i aktorów poświęcona nowemu etapowi w teatrze świetlicowym. 13 XII utworzona została Centralna Międzyorganizacyjna Komisja Repertuarowa w celu "popierania i nadawania właściwego kierunku ideologicznego i artystycznego nowej twórczości przeznaczonej dla świetlic". (Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dn. 13 XII). Zorganizowany został świetlicowy Festiwal Sztuk Radzieckich, w którym uczestniczyło ok. 1000 świetlic robotniczych i 1259 świetlic wiejskich Związku Samopomocy Chłopskiej.

W r. 1949 istniało 2439 zespołów świetlicowych CRZZ z 31.540 uczestnikami (co stanowiło w stosunku do roku poprzedniego wzrost dwukrotny) oraz 1360 zespołów Zw. Samopomocy Chłopskiej. Liczba świetlic ogółem wynosiła 10 178.

W maju odbył się w Warszawie Festiwal Zespołów Ludowych.

2 I Zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki utworzony został Ludowy Zespół Pieśni i Tańca "Mazowsze".